

47046

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE
KENTSEL MEKANIN YÖNLENDİRİLMESİNDE
(KENT) PLANLAMA - (KENTSEL) TASARIM
İLİŞKİLERİ
ÖRNEK TOPLU KONUT UYGULAMALARI

Mimar Sedef BİLGİN

F.B.E. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında
hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. İclal DİNÇER

İSTANBUL , 1995

İÇİNDEKİLER

ÖZET

GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: KAVRAMLAR VE KAVRAMLARIN GELİŞİMİ	3
1. PLANLAMA KAVRAMI VE GELİŞİMİ	3
1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi	3
1.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan II.Dünya Savaşı'na Kadar	3
1.3. II.Dünya Savaşı'ndan 1960 Yılına Kadar	5
1.4. 1960-1980 Dönemi	7
1.5. 1980 ve Sonrası	10
2. TASARIM KAVRAMININ GELİŞİMİ	13
2.1. Tasarımın Tarihçesi	13
2.2. Kentsel Tasarım Gelişiminde Rol Alan Teorisyenler	19
SONUÇ	30
II. BÖLÜM: PLANLAMA-KENTSEL TASARIM İLİŞKİLERİ	32
1. KENTSEL MEKAN VE KENTSEL TASARIM KAVRAMI	32
1.1. Çevre, Çevre Karakteri ve Çevre İmajı	32
1.2. Kentsel Mekan Kavramı	37
1.2.1. Kentsel Mekan Türleri	40
1.2.2. Kentsel Mekan Yaratılmasında Düzenleyici İlkeler	41
1.3. Kentsel Tasarım Kavramı	43
1.3.1. Kentsel Tasarım İlkeleri	47

2. PLANLAMA-TASARIM İLİŞKİSİ	49
2.1. Tasarım İlkelerinin Planlama Pratiğine Aktarılamama Nedenleri	51
2.2. Planlama-Tasarım İlişkisinde Kentsel Kimlik	53
SONUÇ	54
III. BÖLÜM: PLANLAMA-TASARIM İLİŞKİSİNDE TOPLU KONUT ALANLARI	57
1. TOPLU KONUT KAVRAMI VE GELİŞİMİ	57
1.1. Toplu Konut Kavramı	57
1.2. Kuruluşlar ve Yetkiler	58
1.3. Toplu Konut Politikaları Gelişimi	61
2. TOPLU KONUT ALANLARININ FİZİKSEL VE SOSYAL ÇEVRE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	66
2.1. Geleneksel Türk Evi	66
2.2. Günümüzdeki Toplu Konut Alanlarının Fiziksel Çevre Açısından Değerlendirilmesi	68
2.3. Günümüzdeki Toplu Konut Alanlarının Sosyal Çevre Açısından Değerlendirilmesi	70
2.4. Örnek Uygulamalar	71
2.4.1. Or-An Toplu Konut Yerleşimi	71
2.4.2. Sincan-Elvanköy Toplu Konut Yerleşimi	72
2.4.3. Sürücüler Terasvler Sitesi	73
2.4.4. Demir Tatilköyü	74
SONUÇ	75
SONUÇ	78
KAYNAKLAR	
ÖZGEÇMİŞ	

Bu çalışmamda benden desteğini esirgemeyen,
değerli hocam Yrd.Doç.Dr.İclal DİNÇER'e, özverili
yardımlarından dolayı sevgili annem Günay BİLGIN
babam Turhan BİLGIN ve eşim Erdoğan KALAY'a
içtenlikle teşekkür ederim.

ÖZET

Ülkemizde, günümüzde yaşanan planlama süreci " statik-klasik planlama " anlayışının, planlama sorunlarını çözümlemede yetersiz kaldığını açığa çıkarmaktadır.Mimarlık ve planlama disiplinleri arasında kentsel tasarıma yönelik bir boşluk olduğu açıkca ortadadır. Bu çalışmada bu nedenlerin de etkisiyle planlama ve tasarım ilişkisi incelenmektedir.

Varolan planlama yönteminin kesin kararlar üretme ve uygulama zorunluluğu tasarlama rahatlığını kısıtlamaktadır. Kuramlar, kurallar, modellerle gelişen planlama mekandan soyutlanmaktadır.

Asıl sorun "kentsel mekanda" yani kent planlamanın ve mimarlığın dışında kalmış alanlardır. Bugünkü süreç, "Kentsel Tasarım" a fırsat vermemekte, bunun yanı sıra katılmış, statikleşmiş fiziksel kararları ile onu bağlamakta, yanlış yönlendirmektedir. Alt yapısız, sosyal donatısız, doğaya ve topluma saygısız kimliksiz kent mekanları, bu süreçte ortaya çıkmaktadır. İmar yasası ve belediyelerin kullandıkları imar yönetmelikleri, kentsel çevrenin parçacı(parsel düzeyinde) bir anlayışla tasarlanmasına durak sağlayıcı, kimlikli bir bütün olarak gelişmesini sağlayıcı yaptırımlar getirmemektedir.

Çözüm olarak kentsel çevre bir bütün olarak tasarlanmalıdır. Kentler mimari tasarım düzeyinde ele alınıp, makro form(çevre düzeni planı) ve nazım plan ölçeklerinden sonra, kent mekanları detaylı tasarlanmalı ve üretilmelidir.Bu yöntemde sonuç, mimar, şehirci, ekonomist, alt yapı uzmanları, peyzaj mimarı gibi tüm ihtisas dallarının birlikte ürün vermesiyle alınacaktır.

SUMMARY

Today's existing planning process, indicates the fact that the "static-classical planning mentality doesn't suffice to solve problems of planning in our country. Obviously there is a gap towards urban design in between architectural and planning disciplines. That's the reason why planning-design relation are examined in this work.

Obligation of today's planning method for producing and applying absolute decisions, restricts the easy-goingness of design. Theories, rules and planning developing with models is abstracted from residence.

The main problem is the areas out of urban residence which is urban planning and architecture. Today's process never gives "Urban design " an opportunity thus misleading it with stiffened, static and physical decisions. Urban residences without substructure, without social equipment and identity together with disrespectfulness towards nature and society emerge in this period. Building Law and the building regulations which the municipalities use, don't ever bring forward sanctions that can prevent urban environment from being designed with a sparing mentality (in the level of parcel) and that can ensure it to develop as a whole with identity.

As a solution, urban environment should be designed as a whole. Cities should be taken in hand in the level of architectural design and after regulatory planning scales, urban residences should be envisaged and produced in a detailed way. The method gives result only if all the specialists like the architects work hand in hand.

TÜRKİYE'DE KENTSEL MEKANIN YÖNLENDİRİLMESİNDE (KENT) PLANLAMA - (KENTSEL) TASARIM İLİŞKİLERİ

GİRİŞ

AMAÇ

İnsanın çevresiyle ilişkisi geçmişten günümüze türlü bilim dallarının inceleme konusu olmuştur. İnsanın çevresini değiştirme çabasının somut ürünleri, mimarlık ve şehircilik disiplinleriyle mekana yansımışlardır. Yapılanmış çevrenin ortaya çıkması, bu disiplinlerin ortak ürünü olan bir tasarım süreciyle gerçekleşmektedir.

İçinde yaşadığı çevreyle karşılıklı ilişkilerde bulunan birey, kendisini çevresinin bir parçası sayarak onunla bütünleşmek ister. Ancak çoğu kez kentlerdeki yapılanmış çevrenin karmaşası bu bütünleşmeyi zorlaştırmaktadır.

Günümüzde kentler için ortak bir mimari dilden söz etmek olası değildir. Ülkemizde çok farklı özellikleri olan kentlerimizde birbirine benzeşen, kendisi için bir imaj taşımayan kimliksiz bir değişim yaşanmaktadır. Değişim sürecinin baskısıyla kentin fizik yapısının da dengesi bozulmakta ve kentsel estetik ihmal edilmektedir. İmar konusundaki mevzuat hükümlerinin tipleşmiş kuralları "birbirine benzer çevreler yaratmayı" kamçulamakta, yöresel farklılıklar kaybolmaktadır.

Bu çalışmadaki amaç, kentsel tasarım ilkelerinin kent planlama pratiğine aktarılamaması, bunun günümüz kent mekan oluşumunda yarattığı problemlerin tanımlanması ve planlama-tasarım ilişkisinin irdelenmesidir.

KAPSAM

Çalışmanın amacı doğrultusunda Türkiyede'ki planlama pratiği süreci, yasa ve yönetmelikler kapsamında incelenerek, bugünkü geldiği nokta saptanmıştır. Kentsel tasarım kapsamı ve ilkeleri ortaya konarak, bugünkü planlama süreci içinde uygulanıp uygulanmadığı araştırılmış, eksikliklerin yarattığı kentsel mekandaki sorunlar ortaya konmuştur.

Bugünkü kentsel düzende varolan tek yapı yapma kuralı ve bu tek yapıda çok geniş özgürlüklere sahip olma hakları özde varolan kentsel bütünün düzenini sağlama yönünde hiçte tatminkar olmayan sonuçlar oluşturmuştur. Diğer taraftan kentler için geçerli olan yapılanma yasaları o yörenin kendine özgü niteliklerini kullanmamaktadır.

Kentsel düzenin çağın olanaklarına ve gereksinimlerine uyması kaçınılmazdır. Ancak eldeki yapılanma tekniklerinin varolan "yapısal ve davranışsal" düzenin kurallarından yeterince yararlanmadığı açıktır. O halde koşulların değiştiği varsayılmalı, ancak yeni bir çevre yaratmanın kurallarının daha doğru bir işlevlik kazanmasına çalışılmalıdır.

Değişen koşulları değişmeyen davranış ve yapılanmalara karşı uyumlama görevi yeni uzmanlıklar ve teknikler isteyecektir. Yapılanmış kentsel çevrede istenmeyen sonuçlara yeni çözümler ararken önce sorunlara kentsel tasarım bakış açısıyla yaklaşmak gerekir. O halde önce çevre ve insan ilişkilerini açıklamak ve bu ilişkilerin doğurduğu sorunlara bir yanıt olarak kentsel tasarım olgusunu vermek gereklidir.

İ.BÖLÜM:KAVRAMLAR VE KAVRAMLARIN GELİŞİMİ

1.PLANLAMA KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1.Cumhuriyet Dönemi Öncesi: Cumhuriyet Dönemi imar mevzuatı, 19.yüzyılın ikinci yarısında çıkartılan Ebniye Mevzuatı'ndan büyük ölçüde etkilenmiştir. Ebniye Mevzuatı dönemin Batılılaşma ve İslahat hareketleri içinde benimsenen "Batı Kenti" imajını gerçekleştirmek üzere kabul edilmiş ve Osmanlı Kenti üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Osmanlı Kenti dokusuna ters düşen düz ve geniş yollar, birbirine benzer yapılaşma ve düzenli parselasyon gibi biçimsel özellikleri yanında yapı güveni, yangın sonrası yeniden düzenlemelerle Osmanlı Kentinin birçok sorununa sağlıklı bir yaklaşım getirmiştir.

Ebniye Mevzuatı kapsamındaki ilk yasal döküman 1848 tarihli "Ebniye Nizamnamesi" olmuştur. Bu nizamname ile kamulaştırma konusu gündeme gelmiş, yapılacak binaların yükseklikleri, biçimleri, kullanılacak malzeme belirlenmiş ve bina yapımı ruhsata bağlanmıştır.

1864'te "Turuk ve Ebniye Nizamnamesi" çıkarılmış ve eskisi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yeni nizamnamede, kamulaştırma uygulamaları yeni sokak açılması ile sınırlandırılmakta, sokak genişletmelerinde bedelsiz terk ilkesi ve şimdiki şuyulandırmaya benzer uygulamalar getirilmekte, yeni yapılarda kentsel ve mimari ölçekte bazı standartlar konmaktadır; çıkma boyutları, kapı eşikleri, yağmur oluk ve saçakları, kepenk, tente yükseklikleri gibi...

1882'de Ebniye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Ek olarak karakol, okul, kaldırım gibi masrafların karşılanmasında arsa sahiplerinin katılma ilkesi getirilmiştir. Belediyelere yangın yerlerinin haritasının çıkartılması, sokak geliştirme sırasında zorunlu olan bina tamiratları için sorumluluklar yüklenmiştir.

Ebniye Mevzuatı'nın kamunun imara yaklaşımında belgeli bir gelenek yarattığını söylemek mümkündür. 1933 tarihli Yapı Yollar Kanunu, Ebniye mevzuatının bir devamı niteliğindedir. Daha sonraki imar yönetmelikleri ise belirledikleri standart türleri ile Ebniye geleneğini devam ettirmişlerdir (BİLGİN, v.d., 1987).

1.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan II.Dünya Savaşı'na Kadar: İkinci Dünya Savaşı'na kadar çıkarılan imara ilişkin yasalar ve yönetmelikler Cumhuriyetin kentleşme modelinin yasal çerçevesini oluşturmuştur (BİLGİN, v.d., 1987).

Bu dönemde imar konusunda ilk kanun Ebniye Kanununun bazı maddelerini değiştiren 642 sayılı kanundur. Bu kanun yangın alanlarında belediyelere düzenleme yetkisi tanımakta ve kentlerin haritalarının yapılması işini hızlandırmaktadır (ÖZAYDIN, 1993).

Başkent Ankara'nın imarı Cumhuriyetin başarısı ile özdeş tutulmuş, denebilir ki İkinci Dünya Savaşı'na kadar kentleşme ve imara ilişkin yasal gelişmeler bu amacı gerçekleştirme yönünde olmuştur. Bu nedenle şehircilik ve imara ilişkin yasalardan bir kısmı doğrudan Ankara'nın imarı için çıkarılmış, daha sonra diğer kentler içinde geçerli kılınmıştır.

İlk örgütlenme, Osmanlıların belediyeçilik deneyiminin de etkisiyle 1924 yılında Ankara Şehremanet'nin kurulmasıdır. (1580 Belediye Kanunu ile kaldırılmıştır.) 1925 yılında 583 sayılı kanunla 4 milyon metrekarelik alanın Ankara'da istimlak edilmesi, kentsel gelişme planlı müdehalenin ilk basamağını oluşturmaktadır. Ankara'nın imarında ikinci önemli adım 844 sayılı kanun ile Emlak ve Eytam Bankasının kurulmasıdır. Yeni kurumların geliştirildiği, planlı kentsel gelişmenin ilk adımlarının atılması yönündeki köklü değişikliklerden birisi 1928 tarihli 1351 sayılı Ankara Şehri İmar Müdürlüğünün Teşkilat ve Vazifesine Dair Kanundur.

1930'lar sonrası, Türkiye'nin kent planlamasına ilişkin kurumsal yapıda önemli değişikliklerin olduğu yıllardır (BİLGİN, v.d., 1987). 1930 yılında çıkarılan Türkiye'de kent planlamasının en önemli dönüm noktalarından sayılan 1580 sayılı Belediyeler Kanunudur. Devletçe benimsenen çağdaş kent uygarlığını sağlayacak yönde olup, belediyelere karar mekanizmasını oluşturacak yetkiler vermiş, güzel kentten çok, sağlıklı kent ilkesini benimsetmeyi amaçlanmıştır (ÖZAYDIN, 1993).

1933'de 2290 sayılı Belediyeler Yapı Yollar Kanunu Ankara imar deneyiminin de etkileri ile tüm belediyelere kent planlaması ve imara ilişkin kurallar getirmektedir. (BİLGİN, v.d., 1987) Daha sonra bu kanuna ek bir talimatname çıkarılmıştır. Bu kanunla imar mevzuatına gelen yenilikler:

- Belediyelerin kent planlarını hazırlatması zorunlu hale geliyor.
- Planlamada nüfus büyüklüğüne göre kat adetleri sınırlaması getiriliyor.
- Donatımlarla ilgili standart oluşturuluyor.
- Belde özelliklerine göre belediye meclislerine yetki tanınıyor (ÖZAYDIN, 1993).

-Yaya kaldırımları, bina rengi, bahçe duvarı, pencere, kapı ebadı v.s. gibi çok ayrıntılı hükümler getiriliyor (BİLGİN, v.d., 1987).

Bu kanunun Türk İmar Mevzuatı'ndaki önemi 1882 Ebniye Kanununun yerine geçiyor olması ancak onu tamamen silip atamamış olmasıdır. Yasadan çok talimatname niteliğindedir. İmar hükümlerinin hazırlanmasında Alman norm ve standartlarından yararlanılmıştır. Getirilen hükümler, Cumhuriyet rejiminin istediği kent biçimi konusunda bağlayıcı niteliktedir. Bazı ölçülerin asgari ve azami sınırlarına esneklik tanımayıp, mutlak değerlerinin belirtilmiş olmasıyla yasa yeniliklere açık olmaktan ve yaratıcılığı teşvik etmekten uzak olmakla yetersiz kalmıştır (ÖZAYDIN, 1993).

1944'te 4585 sayılı yasa ile getirilen bazı değişiklikler ile planlama ve bina yapımında meslek adamlarının etkinliği artırılmaktadır.

1945'e kadar olan yasal düzenlemeler, imar mevzuatı ve kent planlamasına ilişkin daha sonraki, 1980'li yıllara kadar olan yasal çerçevenin ilk kurumsal temelini oluşturmuştur.

1.3. II.Dünya Savaşı'ndan 1960 Yılına Kadar: 1945 sonrası Türkiye'de toplumsal ve ekonomik alanda önemli dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Ekonomide devletçilikten piyasa ekonomisine, siyasette tek partili dönemden çok partili döneme geçilmiştir. Toplumsal ve ekonomik alanda görülen hareketlenme, kırsal alana yönelik ekonomik politikalar sonucu, tarımdan koparak kentlere yönelen nüfus ile mekansal olarak da gözlenmektedir. Bu dönemin ayırıcı özelliği, tüm bu hareketlenme sonucu, kentlerin ekonomik ve toplumsal hayatın merkezi ve mekansal olarak da bir yığılma noktası haline gelmesidir (BİLGİN, v.d., 1987).

a)1945 - 1955 Dönemi:

Bu ilk dönemde imarla ilgili gelişmeler hızlı kentleşmeyi izlemek ve ona uyum yapacak yeni yasal düzenlemeleri getirmek ile sınırlı kalmıştır.

1945-55 döneminde ruhsatlı konut alanlarındaki gelişmede oldukça hızlıdır. Arsa değerleri hızla artmakta, tek parselde tek yapı sistemi ile konut sahibi olmak orta sınıfların alım gücünü giderek aşmaktadır. Bu sorunun geçici çözümü, 1954 tarihli 6217 sayılı yasanın, kat mülkiyetine olanak sağlanması ile olmuştur.

Kentlerin sorunlarının arttığı bu dönemde belediyeler giderek daha ağır mali yük altında

kalmaya başlamışlardır. 1945 tarihli 4759 sayılı yasayla, Belediyeler Bankası İller Bankasına dönüştürülmüştür. Bu yasayla bankanın sermayesi ve hizmet vereceği yerel yönetim birimlerinin kapsamı genişletilmiştir.

1945-55 döneminde planlama faaliyetleri ,geçmiş döneme göre oldukça fazladır. Planlama ile ilgilenen üç grup mevcuttur.

- Bayındırlık Bakanlığı, Yapı ve İmar Reisliğine Bağlı Şehircilik Fen Heyeti
- İller Bankası Yapı ve Şehircilik İşleri Müdürlüğü (plan yaptırmak ve finansmanını sağlamak)
- İhale yoluyla plan yapan mimar ve şehirciler (BİLGİN, v.d., 1987).

b)1955-1960 dönemi:

İmarla ilgili birçok yasal ve kurumsal değişikliğin yapıldığı bir dönemdir.

1956 yılına kadar kapsamlı bir imar mevzuatına gerek duyulmadan Türkiye'nin büyük kentleri idare etmiştir. Ancak 1950' lerle birlikte, köyden kente göçenlerin baskısı yapılaşma taleplerini artırmıştır. Artık yönetimlerde, o tarihe kadar ellerinde bulunan yapı ve yollar kanunu ve 1948'de başlayan "af"larla kentleşmenin denetim altına alınamayacağını kavramışlardır. 1956 yılında yürürlüğe konan 6785 sayılı ilk kapsamlı imar yasası, 1985 yılına dek yürürlükte kalmıştır (EROL, 1991).

Yapı Yollar Kanununun yetersizliği nedeniyle çıkarılan bu imar kanuna göre, yerel yönetimlerin planlama konusunda onama yetkileri olmayıp, yetki merkezi yönetimin elindedir. Kanun, tasarım konuları ile ilgili hükümlerde esneklik getirmiş olup, yöresel özelliklerin yönetmeliklerde yer almasını öngörmüştür. Ancak uygulamada hedeflenen ilkelerin gerçekleştiği söylenemez. Farklı yörelerde, aynı tip, benzer mimari ürünlerle kentsel çevreler birbirine benzemeye başlamıştır (ÖZAYDIN, 1993).

6785 sayılı imar yasasında, imar planlarının haritalar üzerine çizilmesi zorunluluğu vardır. Ancak plancıya mülkiyet ile ilgili bir zorunluluk getirmemiştir. Plancının tutumu haritaların veya bilgi paftalarının üzerine mülkiyet durumunu işlemektir. Yapılan plan, toplum yararına hazırlandığı için, yasaların koruması altındadır. Bu nedenle plancı her tür donatıyı, kişilerin mülkleri üzerinde serpiştirmektedir. Bu çalışmada kent planlamada yer alan donatı yer seçimi kararları tamamıyla göz ardı edilmemektedir. Ancak sonuçta plan tekniği gereği, toplum yararı baskısı altında, özel mülkiyet hakları tatamıyla reddedilmektedir.

İmar Yasasının kentleşmeye daha üst ölçekte bakan bir yaklaşımın gelişmesine olanak tanıdığı, planlama ve uygulamada o güne kadar oluşmuş katı tutuma daha esnek bir yaklaşım getirdiği ve plan uygulama olanaklarını artırıcı nitelik taşıdığı söylenebilir.

Döneme damgasını vuran en önemli yasal değişikliklerden birisi de yalnızca kentleşme ve imar işleriyle ilgili merkezi bir örgüt olarak İmar ve İskan Bakanlığının kurulmasıdır. 1958 tarihli 7116 sayılı Yasayla kurulan İmar ve İskan Bakanlığının planlama, araştırma uygulamaya ilişkin bir örgüt olması öngörülmektedir. Bu bakanlık, ülke çapında nüfusun ve ekonomik etkinliklerin dengeli dağılımını gerçekleştirecek politikaların konut politikasının saptanmasından ve uygulanmasında sorumludur. Aynı zamanda bölge planları yapmak ve kentlerin imar planlarını onaylamak yetkisi de bu bakanlığa verilmiştir (KELEŞ, 1991). Bayındırlık Bakanlığından planlama ve onama yetkisi, İçişleri Bakanlığından İller Bankası ve Maliye Bakanlığından Emlak ve Kredi Bankasına dair yetkiler bu bakanlığa devredilmiştir.

1945-60 dönemi , kentleşme hızının giderek arttığı ve imar faaliyetlerinin Ankara dışında da önem kazandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde kentlerde gecekondular-imarlı alan ikilemi belirginleşmiş ve bu iki imar düzeni için farklı yasal düzenlemelere gidilmiştir. Gecekondular için af yaklaşımının yanı sıra, belediyelerin ucuz konut alternatifleri de gündeme gelmiştir. İmarlı alanlarda ise gelişme denetlenmeye, spekülasyon önlenmeye çalışılmıştır. Dönem içinde kentleşmenin biçimi ve planlamada karar alanları konusunda bazı oluşumlar yerleşiklik kazanmıştır. Parsel düzeni kentsel gelişmenin temel biçimi olarak kurumsal yapıda yerini almıştır (BİLGİN, v.d., 1987).

1.4. 1960-1980 dönemi: Bu dönem, en temel yasal çerçeve olan Anayasa'nın değişmesi ve ulusal ölçekte planlı döneme geçilmesi ile tanımlanabilir. Bir önceki dönemde uygulanan kırsal alana dönük politikalar yerini sanayileşme yoluyla kalkınma politikalarına bırakmıştır. Kentleşme hızı durumunu korumuş kentsel büyüme ölçek değiştirmiştir. Büyük kentler metropolitan kent özelliği kazanırken, ülke mekanında birçok orta büyüklükte kent gelişimi gözlenmiştir. Daha önce büyük kentlere özgü olan sorunlar bu kentlere de yansımıştır.

Dönem içinde en üst kademedeki yasal değişiklik Anayasa'nın değişmesi olmuştur. 1961 Anayasası kentleşmeyi doğrudan etkileyen bazı maddeler içermekte ve kentüstü ölçekte bir planlama kuruluşu olan Devlet Planlama Teşkilatına anayasal bir nitelik kazandırmaktadır. DPT'nin kurulmasıyla kent-üstü ölçeklerdeki planlama faaliyetleri kurumsal yapıda

karşılığını bulmuş,fakat dönem boyunca bu kurumun faaliyetleri yalnız ulusal planlarla sınırlı kalmıştır. Dönemin ikinci önemli özelliği ise 1963 yılında yürürlüğe giren 1.Beş Yıllık Kalkınma Planı'dır. 1956 yılında yürürlüğe girmiş olan 6785 sayılı imar kanunu ise kentsel planlamanın yasal kuralı olarak varlığını sürdürmektedir (AKBULUT, v.d., 1991).

Bu dönemde metropolitenleşme sorunları, bölge planlama yoluyla değil, nazım planlar ve imar yasasının kent çerçevesinde de uygulanmasıyla çözülmeye çalışılmıştır. 1965 tarih 6/1970 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile İmar ve İskan Bakanlığına bağlı İstanbul, İzmir, Ankara Nazım Plan Büroları kurulmuştur.

1972 tarih 1605 sayılı yasayla 6785 sayılı imar yasasının bazı maddeleri değiştirilmiş ve eklemeler yapılmıştır. Bu yasayla metropolitan alanların planlanması İmar ve İskan Bakanlığına verilmiştir. Aynı yasayla belediye ve mücavir alan sınırları dışında yapılacak ifraz,tevhit ve inşaatların çıkarılacak yönetmelik hükümlerine tabi olacağı belirtilmektedir.

1960' lı yıllar ülkemizde hızlı kentleşme sürecinin fiziksel yansımalarıyla algılanmaya başlandığı; kentsel ve çevresel mekanda sınırlı kaynaklar üzerinde baskıların yoğunlaştığının izlendiği, bunlarla birlikte değişme olgusunun planla yönlendirilmesi doğrultusundaki gelişme stratejilerinin benimsendiği yıllardır.

Yine bu yıllarda planlamaya geniş açılı bir bakış getirilerek farklı düzeylerde fiziksel yerleşme planlarının aralarındaki yatay ve dikey ilişkiler kurularak bunların amaç ve kapsamı ile yükümlenecekleri misyonlara açıklık getirilmesi istenmiştir. Böylece planlar dizisinde ülke düzeyinden bölgesel ve yerel düzeylere kadar planlamaların bir bütünü parçaları olarak ele alınmaları, yer seçimi, yerleşme, alan koruma, kullanma ve alt yapı kararları ile bunların gerçekleşmelerine ilişkin sıralama, öncelik, önlem ve politikaların planlamalar arası üst-alt ilişkileri içinde birlikte geliştirilmeleri amaçlanmıştır.

1960-1970 döneminde, kentleşme ile ilgili iki önemli anayasa mahkemesi kararı dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi kira yasasının kiralardan sınırlandırılması ile ilgili kuralının iptal edilmiş olması karşısında, geniş kiracı topluluklarının toplumsal yönden korumasız bir durumda kalmalarına yol açılmış olmasıdır. İkincisi ise, 6785 sayılı İmar Yasası'nın 42.maddesinde yer alan hamur kuralının iptali sonucunda, belediyelerin, kentlerin özellikle merkezi kesimlerindeki düzenleme çalışmalarında karşılaştıkları zorluklardır. Bu karar sonucunda, belediyeler yaptıkları düzenleme çalışmalarında arsa sahiplerinden karşılıksız

olarak %25'e kadar toprak alabilme şansını yitirmişlerdir.

1960-1970 dönemi, siyasal özellikler açısından da kimi özellikler taşımaktadır. Bu dönemin ilk altı yılı siyasal açıdan istikrarlı, son iki yılı ise istikrarsızlıkların başladığı bir dönemdir. Bunu ise 12 Mart 1970 askeri müdahalesi ile başlayan ve etkileri daha sonra da süren bir askeri yönetim izlemiştir.

Bu dönem kentleşmenin hızında, oransal olarak bir yavaşlama gösterdiği dönemdir. Bununla birlikte kent nüfuslarındaki mutlak sayılarla başdöndürücü artışlar olduğu dikkat çekmektedir (KELEŞ, 1991).

1969 tarih 1164 sayılı kanunla İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı Arsa Ofisi kurulmuştur. Yasa ile "arsaların konu maliyetini arttırıcı etkisini azaltmak", "şehirlerin gelişme bölgelerindeki arsalar üzerindeki kamu kontrolünü sağlamak" amaçlanmaktadır. Bu yasa ile kentsel gelişmede arsa politikası yoluyla kamunun rolünün artırılması gerektiği yasal metinlerde dahi olsa vurgulanmış olmaktadır (BİLGİN, v.d., 1987).

1956 yılındaki yasa daha esnek imar politikalarını içerirken; 1963 yılında yasada yapılan değişikliklerle taşınmazlar üzerinde düzensiz gelişme korunmaktadır. Böylece ilk defa imar düzeninde bir "çift standartlı" dönem başlamış olmaktadır. Bu dönemde gecekondularla ilgili geniş kapsamlı bir yasa olan 775 sayılı Gecekondu Yasa'sı çıkarılmıştır. 1966 tarihli bu yasa ile dar gelirliilere konut yapımı konusunda destekleyici önlemler alma yoluyla gecekondu gelişimini önleme yaklaşımı benimsenmiştir.

Birçok kentte önemli bir planlama sorunu olan tarihi dokuların korunması konusunda da bazı gelişmeler olmuştur. 1973'de 1741 sayılı yasa ile Eski Eserler Yasası'nda değişiklikler yapılmıştır. 6785 sayılı İmar Yasası'na ek olarak çıkarılan 1605 sayılı yasa ile koruma anlayışı tek yapı ölçeğinden çevre ölçeğine genişletilmiş ve "sit alanı" kavramı getirilmiştir.

Bu dönemde imarlı alanda görülen en önemli değişiklik 1965 tarihli 634 sayılı Kat Mülkiyeti Yasa'sının çıkmasıdır. Bu yasada, bağımsız mülkiyete konu olan birimler, yapıların "bağımsız bölümleri" olarak tanımlanmıştır. Yasa bağımsız bölümlerde, piyasada işlem gören bütün taşınmaz mallara tanınan güvenceleri getirmiştir. Böylece kentte taşınmaz sahibi olmak ve rantından yararlanmak olanağı artırılmış ve apartman yapımının hızlanmasında etkili olmuştur.

1971-1974 yılları arasında asker eliyle sağlanan göreceli siyasal istikrarın, 1976-1980 yılları arasında, katı ideolojik tutumlarla beslenen tam bir istikrarsızlık dönemi izlemiştir. Bu siyasal istikrarsızlık kentleşme ve konut politikalarına da yansımıştır.

70' ler ve onları izleyen yıllarda da, farklı düzeylerdeki fiziksel planlamalardan yalnız, kentsel ve çevresel mekanlarda düzenlenen, doğrudan uygulamayı ilgilendiren ayrıntılı-yerel ölçekte olanlar kullanılmışlardır. Buna karşın istemlerin değişmesi ile sık sık değiştirilip yenilenen bu planlamalara, karar ve politika aktarımı sağlayacak daha üst düzey planlamaların gerekliliğine bile inanılmaz duruma gelinmiştir (BİLSEL, 1991).

1973 ve 1977 yerel seçimleri sonucunda özellikle büyük kentlerde sosyal demokrat kadrolar yerel düzeyde iktidara gelmiştir. Belediyecilik sorunlarına yeni bakışlar getirmeye çalışmışlardır. Demokratik, kaynak yaratıcı ve üretici, katılımcı, birlik ve bütünlükçü ve kentlerde oluşan rantları kamuya mal edici belediyecilik ilkeleri bu çalışmaların ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Hem bu ilkeleri yaşama geçirmek ve geliştirmek, hem de yerel yönetimleri daha özerk kılmak amacıyla, 1978' de bir merkezi örgüt, yerel yönetim bakanlığı kurulmuştur. Aynı yıllar, çevre sorunlarının çözümünün kolaylaştırmak amacıyla Çevre Müsteşarlığı'nda kurulduğu yıllardır.

Bu olumlu gelişmelere karşın, 1980 yılı başlarına gelindiğinde, genel olarak plan düşüncesinden uzaklaşmış olduğu, kalkınma planının fiilen yürürlükten kaldırılmış olduğu dikkati çekmektedir (KELEŞ, 1991).

Bu dönemde kent planlamasının en önemli sorunu düzensiz kentsel yayılmanın denetlenmesidir. Yayılmanın kaynağı, kent çevresi sanayi kullanımlarını izleyen yasa dışı konut gelişmeleri ile otomobil kullanımı ve kısmen ucuz arsa olanağı ile desteklenen orta sınıf konut gelişmeleridir. Kentin mevcut alanlarında izlenen gelişme ise kurulu parsel düzeni üzerinde yoğunlaşma ve mülkiyetin pekişmesidir. Dönemin en önemli yasal düzenlemeleri bu gelişmelerin kamu denetimi altında gerçekleşmesi amacıyla yapılmıştır.

1.5. 1980 ve Sonrası: Bu dönemde 6785 sayılı imar kanununun yerine 3194 sayılı 1985 tarihli yeni imar kanunu yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde kentlerin fiziki biçimlenişini

belirleyen imar planlama süreci, imar kanunu gereğinde üst ölçekte ülke planından başlayarak bölge planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı ve alt ölçekte uygulama imar planına kadar uzanan kademelenmiş bir yapı göstermektedir. Bu yapı içinde ayrıca; koruma amaçlı imar planı, ulaşım planı, revizyon imar planı, imar islah planı gibi çözüm bekleyen alanların gereksinimlerine göre planlama kademeleri çeşitlenmektedir. İmar mevzuatının çok parçalı bir yapıya sahip olması, çoğu kez kurumlar ve karar mekanizmaları arasında eşgüdümün sağlanmaması sonucu getirmektedir (ÖZAYDIN, 1993).

Bu dönemde yürürlüğe giren 3194 sayılı yeni imar kanununa göre;

- Belediye ve mücavir alan sınırları içinde yapılan imar planlarını ve plan değişikliklerini onama yetkisi belediye meclisine verilmiştir,
- Düzenleme ortaklık payı, düzenlemeye esas olan arsanın %25'i kadar alınabilmekte iken, 3194 sayılı kanunun 18.maddesi uyarınca düzenleme ortaklık payının kapsamı genişletilmiş cami ve karakol gibi ortak kullanımlarda eklenmiş ve düzenleme ortaklık payı %35'e çıkarılmıştır.
- Yeni kanun ile bir parsel birden fazla yapı yapılabilmektedir.

İmar ve planlama ile ilgili işler 6785 sayılı imar kanunu uyarınca tek bir kurumca yapılmakta iken günümüzde bu yetki belediyeler, valilikler, Turizm Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, GAP İdaresi, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından kullanılmakta, bu da yetki karmaşalarına ve uygulamada bir çok zorluk ve yanlışlıklara neden olmaktadır (BİNGÖL, v.d., 1991).

İkinci İmar Yasası, her şeyden önce, otuz yıl zarfında günün koşullarını artık karşılayamayan ilk imar yasasını yenileme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır. İlk imar yasası parsel bazında yapıların düzenlenmesine öncelik vermiştir. İkincisi ise planlama hiyerarşisi ve kademeleri konusunda ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir.

3194 sayılı imar yasası, 1984 sonrasında yürürlüğe konan 3030 sayılı Büyükşehir belediyelerinin yönetimi hakkındaki kanunun 14.maddesi ve tüm belediyeleri kapsayan tip imar yönetmeliğinin 10.maddesi ile birlikte pekiştirilmiş olarak yorumlanıp, "kurum" niteliğindeki belediyeler yerine "gerçek kişi" olan belediye başkanları, imar ve planlama konusunda son kararı belirleyici, yetkilerle donatılmıştır.

Demokratikleşmeye tam anlamıyla ters düşen bu uygulama sonucunda, kamu denetimi mekanizmasından subjektif ve keyfi davranış örnekleri bolca gözlenmiş; kentlerimizde

yozlaşma, kimlik yitilmesi, toplumsal gereksinimler yerine propaganda, reklamcılık ve gösterişe dönük yatırımlar, kent halkından çok büyük çıkar çevrelerinin isteklerine yönelik yapılaşmalar, "yap-işlet-devret" yöntemi ile kentsel kullanım alanlarının yağmalanması, tarihsel ve doğal çevrelerde kar amacıyla yapılan tahribatlar çoğalmıştır.

Birinci İmar Yasasının, hamur kuralı uygulamasını düzenleyen 42.maddesi ile buna ilişkin İmar Tüzüğü'nün 32.maddesi, taşınmazların "imar planına uygun ve inşaata elverişli düzgün biçimlere dönüştürebilmek için" hamurlaştırılabileceği koşulunu öngörmekteydi. Oysaki 3194 sayılı ikinci İmar Yasasının 18.maddesi çok önemli olan hamur kuralını ortadan kaldırmıştır. İlk imar yasasına göre hamurlaştırma operasyonunda ana hedef "kentsel alanlarda ender rastlanan ve herhangi bir imar düzeninin uygulanmasına olanak vermeyen biçimsiz yapı adaları içindeki parsellerin yeniden düzenlenmesi ve ancak bu amaçla %25'e kadar zaiyat ile düzeltilerek yeniden imara açılması iken; ikinci yasa "yeşil alan, yol ve okul alanları gibi kentsel donatı alanlarının büyük bir kısmını, doğrudan doğruya imar planının çizimi ile getirilmiş bir zorunlu operasyon halinde "düzenleme ortaklık payı" adı altında ve maksimum %35 oranında bedelsiz terk yoluyla sağlama işlemine dönüştürmüştür (ERKÜN, 1991).

Yasanın en önemli özelliklerinden biri planlamaya verdiği önem ve ağırlıktır. Planlı yerleşmenin ve şehirleşmenin önemi dikkatle ele alınarak ilk defa planı sınıflandıran ve tarif eden bir imar kanunu amaçlanmıştır.

Ayrıca imar planları yapımında merkeziyetçilik azaltılarak mahalli idarelerin sorumluluğu ve katkısı arttırılmıştır. Gerek planlamada gerek uygulamada tam yetki verilmiştir. Ancak 1989 yerel seçimleri, plan yetki ve denetiminin merkeze yaklaşmasında bir dönüm noktası olmuştur. Merkezi yönetim, yerel yönetimlere verdiği yetkiyi, 1989 sonrası noktasal ve bölgesel olarak yavaş yavaş elinden almıştır (EROL, 1991).

Geçmiş dönemlerin, bürokratik yavaşlığı tek ölçüt alınarak düzenlenen yeni imar yasası ve ek mevzuatı, gerek gerekçeleri, gerekse içeriği ile bir tür "reaksiyon yasası" niteliğindedir. Bu reaksiyonun sürece getirdiği tek katkı yerelliktir. Ancak bu yerellik kavramı, plan yönetim ve onama yetkisini belediyeye vermekten ibaret kalan bir anlayışı yansıtmaktadır.

Yasanın hazırlanması nasıl ki plancılar ve plan kurumları dışlanarak yapılmış ise istenen planların üretim araçlarında da mesleğin ihtisas, deneyim, birikim v.b. kriterleri dışlanmış gibidir. Geçmiş deneyim ve birikimleri adeta yok sayan böyle bir yaklaşımın olumlu

sonuçlarını alabilmek en azından uzun yıllar için mümkün gözükmemektedir.

Bir kerede elde edilen statik planların kendi içlerindeki sağlıklılık düzeyi, gerekli her çeşit verinin çok sağlıklı ve doğru olmasına bağlıdır. Oysa "sabit veriler" diye nitelenen harita, kadastro, ruhsat ve imar durumu, alt yapı, çeşitli kamu mülkleri v.b. veriler o denli sıhhsiz, eksik ve birbirleriyle uyumsuzdur, ayrıca belediyenin plan uygulama yöntem ve araçları öylesine kısıtlı ve ilkindir ki her çeşit arazi kullanma kararının doğru verilmiş olduğu farzedilen bir planın, uygulamaya geçildiğinde tadil edilmemesi olanaksızdır (İDİL, 1989).

1805 sayılı imar ve gecekondular affına ilişkin yasa, bu dönemde çıkmıştır. Bununla, o tarihe kadar yapılan gecekondular yasallaştırılmış, daha sonra yapılmış ve yapılacak olanlar ise yasaklanmıştır.

2487 sayılı toplu konut yasası ile kurulan Kamu Konut Fonu kaynaklarından kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin ve toplumsal güvenlik kurumlarının yararlanması bu dönemin kararlarından. Bu kararla, ilk kez, Türkiye'de kar amacı gütmeyen toplu konut kuruluşları devletin sağladığı bir kaynaktan öncelikle yararlanmış olacaktır.

1980 ve sonrası Batıya bir öykünme dönemidir. Liberalleşme tutkusuyula yaratılan ve verilen mesajlarla Devlet Planlama Örgütü bilinçli olarak sıradan bir devlet dairesi durumuna indirilmiştir. Bir anlamda bu değişiklik, ekonomik ve siyasal anlamda bir geriye gidiştir.

Dışa açılma önyargısı sonusunda döviz girdilerini arttırabilmek için satılmayacak hiçbir kent ve çevre değeri olamayacağı toplumda bu dönemde egemen olan düşüncedir. Bunun sonucunda turizm alanlarında, kıyılarda, Boğaziçi'nde, koruma alanlarında doğal değerler büyük zarar görmüştür.

2. TASARIM KAVRAMININ GELİŞİMİ

2.1. Tasarımın Tarihçesi

Antik çağlarda; KANUN (M.Ö. 2000), EL AMARNA (M.Ö. 1375-1358) gibi eski Mısır yerleşmelerinde yerleşme dokusunun iklim ve sosyal sınıf farkına bağımlı olarak oluştuğu görülmektedir. M.Ö. 2000-1700 yıllarında GURMA ve Yunan yarımadalarındaki yerleşim biçimlerinin doğayla uyumlu serbest biçimlerden oluştuğu görülmektedir. M.Ö. 479'da

Hipodemos tarafından yapılan Milet Kenti planında fonksiyonel mekanlar planlamada yer almıştır. M.Ö. 57'de Sezar'ın Galya'da kurduğu ordugahda amaçlı çadırların birbirinden ayrıldığı ve belli bir düzene girdiği görülmektedir.

Ortaçağ'a gelindiğinde tasarımın sezgi yoluyla yapıldığını sınırlandırılmış bir çevre olmadığını görüyoruz. Mekanda şekillenmede çevreyi kavrama ve anlama var. Objeler kendiliğinden bireysel olarak temsil edilmekte ve doğa ile çok yakın ilişki içerisinde oluşmaktadır. Kentiçi mekanların oluşumunda, yapı kitlelerinin çok ustaca plastik ve zengin perspektifler veren konumlar ile yaya kenti ölçeğinde çok uygun meydan ve meydancık çözümleri ve yol güzergahlarında devamlı değişen yol mekanı anlayışı egemendir. Bu çağda hiç bir geometrik düzenleme kuralına bağlı kalmadan yapıları kitlelerine gölge ve ışık oyunları ile plastik olarak yansıtmaya ve vurgulamaya çaba göstermiştir. Büyük mekanlar düzenlenirken, çeşme ve benzeri plastik elemanlar ile bölünmüş ve parça mekanlar elde edilmiş, aynı zamanda tüm mekanın algılanması da sağlanmıştır.

Rönesans şehirciliğine (M.S. 1450-1650) geçtiğimizde mimaride konsol, balkon gibi yapı elemanlarının kalktığını, cephelerin muntazam ve geometrik olduğunu, yol ve meydanların düz yapı hizalarıyla sınırlandırıldığını, yapılarda tek bir kaçısa götüren perspektiflerin, meydanlarda ise simetri, düzgün, rijit bir geometri ile görkemli algılamının esas alındığını görmekteyiz.

Borok (1600-1850) döneminde rönesansda başlayan yeni sanat akımları giderek şeklini değiştirmiş ve tek yöneticili yönetimlerin etkisiyle görkemlilik ve çok düzgünlük ilkeleri ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde görkemliliğin ayrıntıda şehri süsleme ve zenginlik simgeleri ile belirlenmesi sonucu büyük park ve bahçeler, yeni ormanlar düzenlenmiştir. Esas olan tekil bir davranış sistemidir. Tek bir yapıdan uzaklaşma, çeşitli düzlemlerde geri çekilme sonucu bir aksa bağlı yapılanmalar dizisi oluşmuştur.

İnsanlığın bugüne dek yerleşimini 4 aşamada gösterebiliriz.

İlk aşamanın ana niteliği ve özelliği yaşıntının sürdürülmesi, ikinci aşamanın özelliği din, yaşama ve savunma, üçüncü aşama siyasal, ekonomi ve mülkiyet günümüze kadar süregelen dördüncü ve son aşama ise idarecilik ve işletmeciliktir.

Günümüzde çok hızlı gelişimin fiziksel belirtileri büyük kent-metropol'ler çok daha büyük kentler ve ard arda kent dizilerini ortaya çıkartmıştır.

Modern kent planlamasının temelinde, kapitalist gelişme sonucu doğan sanayi kentini yadsıma ve onun sorunlarına çözüm arama vardır.

1948 öncesinde gelişen kentsel yapının yeniden düzenlenmesine ilişkin yaklaşımlar iki büyük grupta toplanabilir. Birinci grupta, ütöplast yaklaşımlar, ikinci grupta daha pragmatist yaklaşımlar (sağlık yasalarındaki gelişmeler) yer almaktadır. Her iki yaklaşımda o dönemde doğmakta olan kapitalist sanayi kentinin yaşanan sorunlarının eleştirisinden kaynaklanmıştır. Owen, St.Simon, Fourier, Cabet v.b.lerinin ütopyaları bu dönemde gelişti. Yeni yaşantı biçimlerini öneren "Ütöpya"cular önerilerini sadece kağıt üstünde savunmuşlardır.

Bir yandan yaşantı-çevre bütünleşmesi içindeki deneyci ütöplast akımlar gelişirken öte yandan da kentlerdeki sağlık koşullarını iyileştirecek yasalar çıkarılmıştır. Bu da sağlık yasalarının kent planlaması yaklaşımları ile içiçe gelişeceğinin bir habercisidir.

1850'ler sonrasındaki kent planlamalarını biçimlendirmekte istimlak yasaları önemli rol oynamaktadır. İngiltere'de çıkan istimlak yasası toprak sahiplerini koruyucudur, dolayısıyla büyük imar operasyonlarını geciktirici olmuştur. Oysa Fransa'da 1841'de çıkarılan istimlak yasası 1850'ler sonrasında III.Napolyon Fransa'sında Haussman'ın Paris'teki büyük imar operasyonlarına (geniş bulvarlar, parklar v.s.) olanak sağlayacaktır. Kentin yeniden düzenlenmesi için merkezi bürokratik örgütlenmenin doğması Haussman'ın uygulanmasını kolaylaştırmanın yanı sıra kent plancısının yeni işlevini de belirlemiştir. Kent plancısı düzeni eleştiren ütöplast gelenekten çıkıyor, yeni yönetici sınıfın emrinde uzman ya da teknokrat bir nitelik kazanıyor, bürokratik çarkın içinde yer alıyordu.

1850'lerde Haussman'ın uygulamaları burjuvaziye ve yöneticilere iyimser bir bakış açısı sağladı. Kent hayatının karmaşasının bürokrat basitleştirmeler içinde denetlenebileceği ümidini doğurdu. 1848 Paris devrimi tüm Avrupa'da etkili olmuştu.

1890'lı yıllarda Haussman'cılığın uzantısı biçimindeki kentsel planlama uygulamasına karşı tepkiler yoğunlaşmış ve yeni yaklaşımlar önerilmeye başlamıştır. Bunlar çıkış sırasıyla; a)güzel kent, b)Camillo Sittile'cilik, c)bahçe kent, d)Berlage'ın Amsterdam planlaması, e)Tony Garnier'in 'Cite Industrielle' dir.

a)Güzel Kent hareketi burjuvazinin Haussman'cılıkla yarattığı kent görüşünün evrilmesi romantik özellikler kazanmasıdır. Bu akım sırasında kentlerde mimari değeri olan manumental meydanlar yapılmaya, şehri güzelleştirecek parklar, havuzlar kurulmaya çalışılmıştır.

b)Camillo Sitte: Avrupa gibi eski kentlerin yaygın olduğu bir yörede doğan bu akım, bu kentlerde hoyratça uygulamalar yapan Haussman'cılığa karşı çıkıyordu. Sitte'ye göre yeni kentlerde ızgara biçiminde yol ağları yerine topoğrafyaya uyan kıvrımlı yollar yer almalıydı. Meydanlar yayaların alanı olmalı, ortasındaki abideler kenara çekilmeliydi. Büyük açık parklar yerine apartmanların iç avlularında yer alan bahçeler kullanılmalıydı. Kamu parkları ise yüksek duvarlarla çevrelenmeliydi ve bu yolla gürültüden korunmalıydı.

c)Bahçe Kent: 1898 yılında Viyana'da Sitte'nin kitabı yayınlanırken İngiltere'de de Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" kitabı yayınlanıyordu. Howard'ın önerdiği çözümün çıkış noktası kentlerin büyüklüğünün bilinçli bir denetim altında tutulmasıydı. Howard dairesel bir şema içinde betimlediği bu kentin merkezinde, içinde belediye, tiyatro, kütüphane, konser salonu v.b. binaların yer aldığı bir park öneriyordu. Bu parkı "Kristal Saray" diye adlandırdığı bir cam arkad çevirecekti. Bu cam arkadın içinde alış veriş yerleri ve kış bahçeleri yer alıyordu. Bunun çevresinde ise konut alanları bulunacaktı. Konut alanlarının dışındaki halkada fabrikalar, imalathaneler, depolar v.b. yer alıyordu. Tanımsal faaliyetler en dışta bulunacaktı.

d)Berlage (Amsterdam Planlaması): Berlage gerçekçidir. Büyük kente katışı değildir. Berlage tek tek evler öngörmüyor, yapı blokları öngörüyordu. Amsterdam imar yasalarına göre bu blokları yapacak müteahhidler "Güzellik Komisyonu"nın yargılarına uymak zorundaydılar. Böylece bu bloklar da uniform cepheler sağlanabiliyordu. Berlage kent sokaklarını ön plana çıkarıyor insanlaştırıyordu. Tek tek evler yok oluyor, uniform sokaklarla kent büyük parçalar halinde oluşuyordu.

e)Tony Garnier (Cité Industriel): Garnier kent tasarımını bir şema halinde vermiyordu. Önerdiği kent iki bölümden oluşuyordu. Birinci bölümde konut alanları bulunuyor, ikinci bölümde kamu yapıları yer alıyordu. Kentsel tasarım açısından Garnier Fransız geleneğini sürdürüyor, geometrik ve simetrik bir şema öneriyordu.

Bu beş yaklaşımdan kendi döneminde kent planlama pratiğini etkilemiş olan "Güzel Kent" akımı olmuştur. 1910'lu yıllara doğru "Güzel Kent" akımı ciddi eleştirilere uğramıştır. Bu

monumental kent anlayışı ile halkın parasının savrulduğu fikri hakim olmaya başlamıştır. Özellikle I.Dünya Savaşı sonrasında böyle savurgan bir kent planlaması anlayışını savunmak zorlaşmıştır. Güzel Kent akımının yerine "Pratik Kent" (City efficient) almaya başlamış ve I.Dünya Savaşı ile 1929 Dünya Ekonomik Burhanı arasında hakim planlama anlayışı haline gelmiştir.

Pratik Kent (City Efficient):

Kent planlamasının ağırlık merkezi, parklar, bulvarlar, tasarlanmaktan sağlık, konut, ulaşım sorunlarını çözmeye, belediye hizmetlerin etkinliğini sağlamaya sıçramıştır.

Kent Planlaması, salt mimarların uğraşısı olmaktan çıkıyor, mühendislerin, siyasal reformcuların, hukukçuların, sosyal hizmetçilerin, konut sorunu çözmeye çalışanların da disiplinler arası uğraşısı haline geliyordu.

"Pratik Kent" akımının kent planlamasına hakim olması ile "Güzel Kent" akımının mimari tasarım ağırlıklı planlama stili de değişti onun yerine arazi kullanma planlaması zoning, kentsel normlar bu dönemin planlamasının buluşları oldu.

"Pratik Kent" akımının gelişmesine paralel olarak kent planlaması üniversitelerde ayrı bir ders olarak okutulmaya ve ayrı bir meslek olarak örgütlenmeye başladı.

1930'larda gelişen ideal kent yaklaşımları otomobilin varlığına göre biçimlenmektedir. Çok sayıdaki ideal kent yaklaşımından birisi F.L.Wright'ın 1932'de ortaya attığı "Broadacre City" dir. Bu yerleşmede kente karşı bir tutum hakimdir ve iyi yaşam toprak sahipliği ve toprağın ekilip biçilmesi ile temellendirilecektir. Kentsel hizmetler tamamen desantralize olmuştur. Bu yerleşme sisteminin işleyebilmesi için çok iyi bir karayolları ağı ve yüksek düzeyde özel otomobil sahipliği gerekmektedir.

İdeal kent çözümlerinden ikincisi Le Corbusier'in önerileridir. Büyük kentlere karşı değildir. Çok hızlı ve kademeli kent içi karayolu ulaşım ağına dayanmaktadır. Kentin ortasında yüksek yoğunlukta bir merkez vardır. Merkezde iş alanları, haberleşme ve yönetim faaliyetleri yer almaktadır. Bu faaliyetler gökdelenlere yerleşecektir. Merkezin çevresinde konut alanları bulunacak, bu alanları bir yeşil kuşak çevreleyecektir. Yeşil kuşağın ötesinde sanayi alanları ve bahçe kentler bulunacaktır.

Hem F.L.Wright hem de Le Corbusier'in önerilerinden anlaşıldığı gibi hızla yaygınlaşan motorlu araçlar ve gelişen karayolları bu dönemin tasarımcılarını çok etkilemiştir.

Kent planlamasında dünya deneyinin genel çizgilerinin tamamlanabilmesi için sosyalizmin Sovyetler Birliği'ndeki, faşizmin İtalya ve Almanya'daki uygulamalarına da deyinmek gerekir.

Sovyetler Birliği'nde 1930'larda ülke içinde eşit bir dağılım oluşturacak şekilde sanayi merkezleri kurulacaktır. Sovyet kentlerinin iç örgütlenmesini "Microrayon" halinde planlayacaklardır. Bu mikrorayonlar 6000-12000 nüfus arasında değişen kendine yeterli komşuluk üniteleridir. Merkez tüm sistemi çalıştıran eşgüdümünü sağlayan yerdir. Bu merkez de devlet binaları, meydanlar, semboller, oldukça sınırlı sayıda ticaret ve turist servisler, otel v.b. yer alacaktır. Kapitalist sisteme göre merkezde ticaretin işlevi azalmakta bu işlevler daha çok microrayonlara gitmektedir.

I.Dünya Savaşı sırasında önce İtalya'da daha sonra Almanya'da kurulan faşist rejimler kentleşmeye karşı bir tavır takınmışlardır. Muhafazakar ideolojiye göre kır sağlıklı temizdir. oysa kent hastalıktır, kişiler kent ortamında inançsızlaşır, bozulur. İtalya 1931'de çıkardığı bir yasa ile kırdaki oturanların 23000'den daha fazla nüfuslu kentlere yerleşilmesini yasaklamıştır.

Tasarlama Yaklaşımlarında Son Gelişmeler:

20.yüzyıla kadar içinde bulunulan çağa ve durumlara göre karmaşıklık gösteren çok değişken özellikleri olan tasarlama olgusu genellikle uygulamaya bırakılmış ve yavaş bir gelişime terk edilmiştir. 20.yüzyılda ise artık kentlerin yalnızca fiziksel çözümlenmesinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır.

1950'li yıllar bütün mühendislik alanlarında yeni buluş ve metodların uygulama alanları olurken, mimarlık ve endüstride tüketim malları tasarımı bu oluşumu 10 yıl sonrasında izleyecektir. Tasarımın ayrı bir disiplin olarak görülmeye başlaması ve bilimselliği üzerine tartışmalar 1960'lardan 1970'lere doğru daha büyük önem taşımaya başlamıştır.

1960'lı yıllardan bugüne dek tasarım süreci üzerine çalışan kuramcılar süreci ayrıntılarda farklılaşan aşamalar olarak yorumlamaktadırlar. (İlter 1984)

2.2. Kentsel Tasarım Gelişiminde Rol Alan Teorisyenler:

1960 yılından bu yana pek çok teorisyen tarafından kentsel tasarım konusunda fikirler öne sürülmüştür. Burada altı teorisyenden söz edilecektir.

- 1) Edmund Bacon
- 2) J.Jacobs
- 3) K.Lynch
- 4) P.F.Smith
- 5) O.Newman
- 6) C.Peren

1) **Edmund Bacon:** 1967'de "Design of Cities" adlı kitabını yazmıştır. İsteklerin bir davranış biçimi olarak kent formunu etkilediğini kabul etmektedir.

Kentlerin biçimlenişi, insanlığın evrimi ile yansıması biçiminde olmuştur. Kentsel mekanları inceleyerek tasarımın doğal yapısını ele alıyor.

Tasarımın özü kütle ve mekan arasındaki iç ilişkilerdir. Bu ilişki embriyo ile başlayıp devam etmektedir.

embriyo	çocuk	emeklemek	vücut	
				mekanın içinde yer alma
mekansız	sınırlı mekan	iki boyutlu	üç boyutlu	

Biçim ve Mekan: Mimari formun kütle ve mekan olarak ayrımı net değildir. İnsan, doğa ve evren bunların yansımasıdır.

Mısır - çöl - - etkin kütle - bütünüyle değişmez

Çin - tropik- - iç bükey - doğa ile uyum

İslam - din - - dış bükey - iç mekan iç dünyanın zenginliğinin yansımasıdır

Mekan Tanımlama: Mekan kendisi güçlü olarak vurgulanan davranış ve yansımalar ile oluşur.

Mekanın İfadesi: Mimari biçim, doku, malzeme, ışık ve gölgenin modüle edilmesidir. Kentsel tasarımda, mimari enerjinin hünerli bir yayılımı olmalıdır. İyi bir yapının etkisi, dış etkiler ve giderek kentin ifadesi haline dönüşür.

Mekan ve Zaman: Eylemler ve deneyimler tasarımı boyutlandırılır. Yaşam deneyimlerin süregelen bir akımıdır.

Mekan ve Hareket: Kent, ilişkili mekanların serisidir. herbiri ışık, gölge, sıcak, soğuk gibi özellikli bir kaliteyi sunar. Mimarlıkta ise mekan düzenlemesidir.

Katılım: Katılım, tasarımcı ve toplumun, planlama süreci ve kent yapımını bir sanat ürünü haline dönüştürdüğü zaman oluşur.

Katılıcı Olarak Tasarımcı: Tasarımcının, katılıcı olarak düşünce tarzı önemlidir.

Çağlara Göre Oluşan Anlayış ve Tasarım Değişiklikleri:

a)Ortaçağ: Sezgi yolu ile tasarım.

Anlayış.....Tüm çevreyi kavrama ve anlama çabası

Temsil Etme....Objeler kendiliğinden temsil ediliyor

Gerçek.....Yapılanma çevreye çok sıkı bir şekilde katılmıştır.

b)Rönesans: Kişisel merkezi tasarım.

Anlayış.....Özel bir hareket ile bireyin kişisel hassas gözlemi

Temsil Etme.....Kati mekanların tek bir objeye, bir tek bakış noktasından görünüm

Gerçek.....Tekil, yapılar başlı başına çevreden ayrılmış

c)Barok: Tekil davranış sistemi

Anlayış.....Deneyim zamana bağlı ve sürekli

Temsil Etme....Kendiliğinden çeşitli düzenlemeler. Tek bir parlayan noktadan geri çekilme ve uzaklaşma

Gerçek.....Bir aks üzerinde harekete bağlı uzanan yapılanmalar

d)Modern: Kendiliğinden oluşmuş hareket sistemi.

Anlayış.....Mekan ve zaman ilişkisi.

Tasarımın Doğal Yapısı: Kentsel formun belirleyicisi, o kentin gelişimine ve coğrafyasına bağlı hareket sistemlerinin bir ifadesidir. Kendiliğinden oluşmuş hareket sistemi şunları içerir:

Mekan ve kütlenin ilişkisi -- Hareket

Deneyimlerin sürekliliği -- Gelişim

Mekan deneyimleri -- Zaman

Her üçü de birbiriyle paralel gelişir.

Bacon'un Hipotezi: Fikir ve eylemin toplumsal tasarımı oluşturduğudur. Yapılanmış çevrenin bir döngü eylemi olduğunu kabul etmektedir.

2)Jane Jacobs: 1961'de "The Death and Life of Great American Cities" adlı kitabını yazmıştır. Çağdaş kent planlamaya ve yeniden yapılanmaya hücum etmektedir. Modern davranışların, kentsel formun doğal öğelerini yıktığını, soyut mekansal modellerin insan davranışlarının yerini aldığını, insan davranışlarının mekanik hale dönüştüğünü tartışmaktadır.

Özellikle yaya yolları, kaldırımların önemine dikkati çekmekte, yıkılan alanların yenilenmesi sırasında doğal yaşamın yeniden canlandırılması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Kentlerin Doğal Yapısı: a)Kaldırımlar b)Komşuluk üniteleri

a)Kaldırımlar:

Emniyet açısından ele almaktadır ve kentlilere eylemleri için bir çerçeve sunulmalıdır.

Kent sokakları, kentlilerin özel istekleri için gereklidir. Bu istekler kişisel ve toplumsal olmak üzere iki yönlüdür.

Çocuklar için kaldırımlar çekici mekanlardır.

b)Komşuluk Üniteleri:

Parkların yararından bahseder.

Kentli komşuluk ünitesini yaşarken araştırmasını yapmaz.

- Kentlerin tümü bir komşuluk ünitesidir.
- Sokak komşuluk ünitesidir.
- Alt birim olarak semt vardır.

Kentsel Bölünmenin Yönlendiricileri:

- Büyük nüfusların doğurduğu büyük çapta eylemler bölünmenin yönlendiricileridir.
- Bölgelerin birden fazla işleve hizmet etmesi, bu eylemlerin canlanması ve çoğalması karışık özellikli kullanım gereğini ortaya koyar.
- Ufak ölçek fiziksel biçimde görsel ilgi ve heyecan yarattığından ufak blok gerekliliği ortaya çıkar.
- Eylemler ve gereksinimlere dayanarak kentle yoğunlaşma gerekebilir ve yoğunlaşma istenir.

Çökme ve Yeniden Yaşatma Gücü:

- Bölünmelerden ve iç yapısal nedenlerden çökmeler olur.
- Nüfusun durağan olmamasından, kamusal ve özel kaynakların gelişmeye yönelik kullanılmamasından çöküntü olur.

Kritikler:

- Konut.....Yeni amaç ve stratejilere uygun olarak yeni yöntemler uygulanmalı.
- Otomobil.....Arabadan yararlanmayı belli bir dengede tutmak gerekir.
- Görsel Düzen.....Tümü için araştırma gerekli.
- Proje.....Çevre kalitesini yükseltici olmalı.
- Planlama Alanları.....Kentın bir sorun olduğun, önemli olan problemleri anlamak olduğunu belirtiyor.

Sonuç:

- Renksiz ve anlamsız kentler, kendi kendilerinin çökme tohumlarını taşırlar.
- Canlı, hayat dolu kentler, kendi canlanmaları için gerekli ve yeterli enerjiyi taşırlar.

3)Kevin Lynch: Yazdığı kitap "Tuage of The City"(1960) kentsel imgeden söz eder. Bu da; algılama, simgesel algılama, simgesel algılama, ayarı, belleme, öğrenme ile olur.

Algılama: İnsanın çevre ile etkileşimi doğrudan değildir. Algılama insanın sinir sistemine bağlıdır. İnsan birtakım aşamalardan geçer. 3 aşama vardır.

Uyarı, belleme ve öğrenme.

Uyarı: Karşıdan gelen etki. Herkez çevreden aynı uyarıyı almasına karşın, aynı tepkiyi göstermez.

Simge: Simgeleştirme, basitleştirme kaygısından gelir. Kentsel tasarıma ilişkin simgesel algılamayı ilk çözen Kevin Lynch olmuştur.

Algılama			Simgesel Algılama		
Kavram	Simge	Değer Yargısı	Metropol Ölçek	Yerel Ölçek	Kentsel Ölçek
Kentsel Algi	Kentsel İmge	Kentsel Estetik			

Metropol Ölçek: Durağan ve devingen özellikli mekan parçalarının ortaya çıkarılması sözkonusudur. Bu birimlerin zaman ve hız kavramları içinde birbirine bağlanmasından oluşur.

Kentsel Ölçek: Burada;

- Çevre imajı
- Kent imajı ve öğeleri
- Kentsel formun kalitesi

Kent İmajı ve Öğeleri:

- Bağlantılar:Kentlilerin üzerinde gezdiği yerlerdir. Kişiler kenti bu kanallar boyunca gezer, izler ve kentsel imajı bu sayede algılarlar.
- Sınırlar:Cephe, duvar gibi elemanlardır. Kentli içine giremez. Bunlar eşik niteliğindedirler.
- Bölgeleme:Homojen nitelik gösteren kentsel birimlerdir. İçine girip, çıkılır yaşanılır. Bağlantı ve sınır öğeleri ile belirlenmiş olabilirler.

-Odak Noktaları:Yoğun eylem noktalarıdır. Boyutu ile çevresinde farklılık yaratır. Bayrak direkleri, büyük kuleler, cami minareleri gibi.

Kentsel Formun Belirleyicileri:

- Tekillik
- Basit (açık)
- Süreklilik
- Dominant
- Bağlantıda açıklık
- Yönelmeler (Farklılaşmalar)
- Görsel kapsam
- Hareketin katılımı (Kaybetme, yeniden bulma)
- Ritm (Bir dizi algılama)
- Ad ve anlamlar

4)Peter Simith: "The Dynamics of Urbanism" adlı kitabında tasarımı psikolojik açıdan değerlendirip, bu kentsel tasarıma uyarlamıştır. Kitap üç bölümden oluşmaktadır.

I.Bölüm: Biyolojik ve psikolojik yönden algılama

II.Bölüm: Politikalar

III.Bölüm: Tasarım Stratejisi

I.a)Bellek Sistem:Bellek bazı şeyler oluştuktan ya da oluşmadan arkasında kalandır.

b)Algılama belleğin bir işlemidir. Uyarı-belleme-öğrenme

c)Öğrenme bir sistemdir. Önce parçalara ayırırız, sonra bütünleştiririz.

d)Sembolizm, simgesellik

-İlişkili simgesellik:Tasarımcıya az iş düşer.

-Kültüre bağlı simgesellik

-Asına simgesellik

-Mimari simgesellik

e)Mimari simgeler (Kentsel içerikte)

(+)Haç- Ruhani özellikler

Düzen - Doğa ve yapaylık dengesi

Su - Yaşamın başlangıcı

f)İlişkili Algılama ve Değer Sistemleri

Öğeler ve görsel düzen ilişkisi söz konusudur. Değer sistemleri harmoni ve uyumdur.

g)Sistem

Mükemmellik soyuttur. Ütopya idealdir.

h)Kentsel İçerikte Değer Sistemleri

Çevre

Statik Çevre

Dinamik

Yapılanmış Çevre(din dışı)

Ritm-harekettir

II.Politikalar

ı)Tasarımın Biçimlenişi

-Stateji...İnsan merkezde kabul edilmektedir.

-Kullanım..Sosyal bilimlerin kullanıma girmesi.

-Çözüm.....Çocuklar,mimari ve şehirciliği daha iyi çevre ve kamusal isteklerin uygulanışı olarak görmelidir.

i)Kente Değer Kazandıran İnsandır. 4 Özelliği vardır.

-Geniş bir sisteme uyum sağlama

-Sosyal kaynaşma gösterir.

-Parçaya karşı bütünleştirme yapar.

j)Meydan Okuma

Var olan şemaya itiraz. Herkez basitliğe bağlı bir karmaşıklık ve şüpheciliği tercih eder.

Şüphecilik derecesi geçmiş deneyimlere bağlıdır. Şüphecilik canlanmayı, yayılmayı sağlar.

k)Dinamik Rehber

Mekanı ortaya koyar.

- Şüpheli olabilir

- Şiirsel anlatım olabilir

- Dinsel anlatım olabilir
- İç hareketlilik olabilir
- Törenselleştirilebilir
- Karmaşık olabilir (geometrik, dokusal, biçimsel, ışık)

l) Pasif Rehber

Kentsel monotonluktur. Mekan ilişkilenmesi yoktur.

- Mekanın içeriği tekil olması
- İç gizlilik yavaş yavaş ortaya çıkmalı
- Olumsuz öğeler yok edilmelidir.

m) Betimsel değerler; olumlu ve ilkeseldir. Ritm ister.

n) Sembolik rehber; mimari simgeselliğe bağlanır.

o) Şehirciliğin özgürlüğü,

- Çeşitlilik (yüksek, orta, alçak)
- Yeni kentlerin oluşumu kentsel dramı oluşturur.
- Gizli özgürlük, eski ile yeninin bir arada yaşaması

ö) Estetik Teori: Egzotik, renk, ritm, büyüklük, mimari Simgesellik

III. Kentsel Tasarım için Biçimsel Stratejiler

p) Son Tasarım Yöntemleri

- Son durum yöntem. Minimum karar veriye bağlı
- Bilimsel kökenli değişimler yaratıcılığa baskıdır.
- Sezgisel yöntem artık geçersizdir.

r) Strateji

- Teklik dengesi ve katılım
- Mekanın fiziksel boyutları
- Komşuluk ve kent sistemleri

s) Yaratıcılık

-Tasarım bir keşiftir

-Yaratıcılık için, uzun vadeli çeşitli bilgi, ilişkilendirme, bellek ve esneklik gerekir.

ş)Tasarım Metodolijisi

-Girdi- Genel ve özel bilgi

-Kuluçka- Geniş bir biçimde bilinçsiz baskı altında bekleyişler

-Kavramlaştırma

t)Sonuç

Kentsel tasarım tüm sanatlardan daha sosyaldir. Çok yönlü ve psikolojik kökenlidir.

5)Oscar Newman: "Defensible Space"- "Savunabilir Mekan"(1972) Oscar Newman Savunulabilir mekanı ikiye ayırıyor.

-Özel Mekanlar

-Kamusal Mekanlar

-Özel Mekanlar:Kişilere tapuları ile ait olan, kullanıcısının kontrolü altında olan mekanlardır. Kişiseldir. Kişinin isteklerini yansıtır. Bu mekanlara kimse giremez.

-Kamusal Mekanlar:Tüm kentlinin özgürce ve eşit olarak kullandıkları mekanlardır. Kamusal mekanların kontrolü toplumsal yasalarla sağlanır. Bu iki güçlü mekan arasında geçiş bölgesine ihtiyaç vardır. Bu mekanlar katı çizgilerle birbirinden ayrılmazlar. Bu iki tür mekanın karşı karşıya geldikleri sınıra "arayüz" denir. Bu sınırlar sert, kesin düzlemler olabileceği gibi doğal olarak gelişen ve birtakım aşamalardan oluşan parçalı da olabilir. Kademeli geçiş şöyle sıralanabilir:

a)Yarı Özel Mekanlar

b)Yarı Kamusal Mekanlar

a)Yarı Özel Mekanlar:Konuta ait bir mekan parçası, konutun kente olan uzanımdır. Bu bir ön bahçe olabileceği gibi girişin önündeki sınırlı bir alan parçası da olabilir. Fiziksel boyutları değil, taşıdıkları rol çok önemlidir. Bir yabancı için pratik ve simgesel bir rol oynar.

b)Yarı Kamusal Mekanlar:Tüm kamu için değil bir grup insan için benzer rolleri oynayan mekanlardır. Toplu yapıların ortak mülkünde olan bahçe ya da büyük bir

apartmanda koridor, merdiven bu tür mekanlardır. O.Newman bu tür mekanların farklılaşmasını "savunulabilir mekan" olarak nitelendiriyor. Kentte en kötü mekanlar kamusal ve yarı kamusal mekanların karışımından ortaya çıkar. Suç işleyen kişiler bu tür mekanlarda tanınmayacaklarını bilirler.

Kentlerdeki yarı özel mekanların varlığı ise kentsel düzenin kurulmasında en önemli rolü oynayan yerlerdir. Toplumlara ait belirleyici yerler yarı özel mekanlardır. Evin önü veya bahçenin temiz tutulması, boyanması v.b.

6)Constance Perin:"Withman in Mind"(1970) Kitabın adı "Kafamızdaki insan ile çevresel tasarım için disiplinler arası rehber"dir.

I.Bölüm:

Çevresel tasarım için insan yapısına ilişkin bir teori tercih edilmiştir. Ortaya çıkan çeşitli sorunlar,

-Plancılar ve mimarlar "insanlar için tasarladığımız çevreleri tümüyle ve doğru olarak kullanmazlar" derken

-İnsanlar "Mimar ve plancılar niçin tasarladıklarını aynen kullanmamızı beklemekte hassastırlar ?" demektir.

Teori, bu ikilem arasındaki boşluğu kapatmak yönündedir. Çevreyi değiştirmek için biz ne yapmalıyız ?. İnsanlar çevreden ne bekler ?. Sorularının ortak cevaplarının bulunmasıdır.

II.Bölüm:

Bugünkü Çevresel Tasarıma İlişkin Teorinin Sınırları

-Çevre tasarımcıları ile beşeri bilimcileri bir arada çalışmalıdır.

a) Çevre tasarımcıları 2 tiptir.

-Mimar ve kent tasarımcıları

-Kent ve bölge plancıları

b)Sosyal ve davranış bilimciler

c)Çevrenin geniş ölçeği için teori:

-Sosyal düzenleme yetersizce kavramlaştırıldı.

-Çevre ile olan sosyal yapı ilişkileri nedir?

-Farklılıkların tanımlanması ve çevresel öğelerin yaratılışı, yer alışı özel sorunlardır.

-Plancılar bunlara yanıt verecek kişilerdir.

d)Çevrenin dar ölçeği için teori

-Sosyologlar "Kentsel sosyal yaşam, karakterini, nüfusun büyüklüğü, yoğunluğu, heterojen oluşu arasındaki ilişkilerden alır" derler.

e)Çevre ve davranış

-Tasarımcı bir komşuluk ünitesi yaratmaya başlayınca sosyal organizasyon ve iç ilişkilere bakmak gerekir

-Tasarımcı çevreyi yaratırken insan açısından bilgi sahibi olmak zorundadır.

III.Bölüm:

Çevresel Tasarım için İnsan Yapısına İlişkin Teoriden Ortak Davranışlara Doğru:

a)Bireysel yaklaşımlar

- Le Corbusier, Sillivan, Righth

- Schultz

- Lynch

- C.Alexander

b)Çevresel tasarımda süreç

-Tasarım programı

-Değişim önerileri

Yeniden tanıma: Çevre tasarımcıları ve beşeri bilimcilerin ortaklığı

Kurumsallaştırma

c)Süre içinde insana ilişkin çalışmalar

İnsanlar yaşadıkları çevrede ne yapmaktalar ve yeni çevreden ne beklerler. Davranışlar ve yer aldığı mekanlar aynı kalmaz.

d)Analiz Üniteleri

En ufak ünite olan insanın ne yaptığı, sosyal sisteme ve insanlar arası sisteme girdiğindeki iç ilişkileri önemle incelenmelidir.

-İnsanın yaptıkları, davranış akımları

-Özel bir eylemin bütünleşmesi ise davranış dolaşımlarıdır. (KILAĞ, 1985)
(KALAYCIOĞLU, 1984)

SONUÇ

Ülkemiz kenterinin bugünlü yapısında, planlama yönetiminin yetersizliği dışında, üretim modelinin de temel sorunları vardır. Kentlerimiz toprak üzerindeki değer artışı olgusu üzerine biçimlenmektedir. Diğer bir değişle tarımsal bir toprağın kentsel toprağa dönüşümündeki rant artışı, kentlerin biçimlendirilmesinde etkili olmaktadır. Bu noktada spekülâtörler kadar, siyasi karar organları, kentleri biçimlendirmektedir. Planlama ise mevcudu yasallaştırmak düzeyinde 3194 sayılı İmar Kanunu denetiminde yasallaştırmaktadır. Alt yapısız,sosyal donatımsız, doğaya ve topluma saygısız, kimliksiz kent mekanları, bu süreçte ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde kentsel çevrenin tasarlanmasındaki model sağlıklı kentsel çevreler üretmeye yetmemektedir.

İmar Yasası'nın 8.maddesi kentlerin planlanması için gereken yöntemi belirlemektedir. Bu yöntemde önce çevre düzeni planı yapılır. Bu plana göre 1/5000 ölçekli nazım plan, bu plana göre de 1/1000 ölçekli uygulamalı imar planı üretilir. Uygulama imar planı kent toprağının nasıl kullanılacağını gösteren yasal belge olmaktadır. Yol genişlikleri, cinsleri, alan kullanışları, kat yükseklikleri, yapı yoğunlukları gibi koşullar bu belge ile belirlenir. Kent fiziki mekanını tanımlayan bu plana göre de ifraz ve terk işlemleri yapılır. Yollar yeşil alanlar ve sosyal ekipmanlar belediyeye terk edilir, yapı odaları parsellere ayrılır. Bu parseller üzerindeki yapılaşma koşulları da imar uygulama planı ve imar yönetmelikleri ile belirlenir.

İmar planı koşulları ve imar yönetmelikleri ile parsel üzerinde belirlenen koşulları uygun bir yapının tasarlanması ile birbiri ile ilişkisiz, kentsel mekan tanımlamayan, kimliksiz bir doku ortaya çıkmaktadır. Parsel düzeyindeki koşullar, sınırlamalar tasarımın donmasına neden olmaktadır. Üslupsal bütünlük ise hiç kurulamamaktadır.

Toplu konut alanlarında görülen oda ve komşuluk grubu ölçeğindeki uygulamalarda da çevre düzeni planı, nazım plan ve uygulama imar planı aşamaları aynen yürütölmektedir.Aradaki fark oda içi parselasyonun ortadan kalkmasıdır. Burada, yapılar arasında kalan dış mekanların da tasarlanmasıyla, sağlıklı kentsel mekanlar üretme şansı elde edilmektedir. Ancak kaynak yetersizliği, kültürel eksiklikler, tip konut, sıkışık

yapılaşma, imar mevzuatının yetersizliği v.b. nedenlerle, ortaya tek bir tipin birçok kez tekrarı ile oluşan, mekan kalitesi düşük kentsel çevreler çıkmaktadır.

3194 sayılı İmar Yasası ve belediyelerin kullandıkları imar yönetmelikleri, kentsel çevrenin parsel düzeyinde bir anlayışla tasarlanması, kimlikli bir bütün olarak gelişmesine engel oluşturan yaptırımlar getirmektedir.

Çözüm, kentsel çevrenin bir bütün olarak tasarlanmasıdır. Bu yöntemde sonuç mimar, şehirci, ekonomist, alt yapı uzmanları, peyzaj mimarı gibi tüm ihtisas dallarının birlikte ürün vermesi ile alınacaktır. Yöntemin adı ise "kentsel tasarım"dır.

Ülkenizdeki yürürlükteki kent planlama yöntemleri (yasa ve yönetmelikler dahil), kentlerin bütüncül tasarlanmasına açık bir anlayışta değildir. Tüm imar mevzuatı, parsel ölçeğindeki yapılaşmayı örgütlemek üzere biçimlendirilmiştir. Bu da kimiksiz kentlerin oluşması ile sonuçlanmaktadır (ÖZBAY,1989).

II. BÖLÜM : PLANLAMA-KENTSEL TASARIM İLİŞKİLERİ

1. KENTSEL MEKAN VE KENTSEL TASARIM KAVRAMI

1.1. Çevre, Çevre Karakteri ve Çevre İmajı

A- Fiziksel Olgu Olarak Çevre ve Bileşenleri:

Çevre çeşitli bileşenlerin oluşturduğu bir bütündür. Her bileşenin çevre bütününe az veya çok bir katkısı vardır. Bu katkı, bileşen özelliklerine bağlı olduğu kadar, bileşenler arası ilişkilerle, bileşenlerin bütünüle ilişkilerine de bağlıdır. Her çevrede mekansal düzeni veren bileşenler arası ilişkiler, yalnız o yere hasır.

Çevre Bileşenlerinin Sınıflanması:

Görsel çevrenin iki ana bileşen grubu

a-)Arazi Formu

b-)Arazi Örtüsüdür.

a-)Arazi Formu:Çevrenin insan ve doğal güçler tarafından kolaylıkla değiştirilemeyen bölümüdür. Topografik verilere dayanan ve dağlar, tepeler, vadiler, ovalar, kıyı şeridi, denizler, akarsular, göller v.b. oluşturan özelliklerdir.

b-)Arazi Örtüsü:Çevrenin, insan ya da doğal güçlerin etkisinde oluşan ve sürekli değişim halinde olan yüzey örtüsüdür. İkiye ayrılır:

1-Doğal Örtü:Ekolojik sistemlerin ve iklim ve atmosfer gibi doğal koşulların ürünü olarak gelişen yüzey örtüsü; bitki ve bitki dışı örtü olarak gruplanır.

1-a)Bitki Örtüsü:Arazi yüzeyini kaplayan bitki örtüsünün alt grupları, yüzeyden yüksekliklerine göre; ağaç seviyesi, çalı seviyesi, tarla seviyesi, yüzey seviyesi olarak saptanmaktadır.

b)Bitki Dışı Örtü: Kaya, çıplak toprak, kum, buz ve kar alt gruplarından oluşur.

2-Kültürel Örtü:İnsanın arazi kullanış ve yapay strüktürler yaratma faaliyetlerinin ürünüdür. Arazi kullanışından gelen örtü ve yapay strüktürler olarak gruplanırlar.

2-a)Arazi Kullanışından Gelen Örtü: Bitki Örtüsü (ağaçlandırma, ormancılık, tarım), bitki dışı örtü (yüzey madenciliği), su örtüsü (barajlar v.b.) alt gruplarını içerir.

b)Yapay Strüktürler: Yerleşmeler, tek yapılar ya da grupları, konut, turizm, endüstri, kurumsal, ticari yapılar, ulaşım sistemleri, enerji üretim ve iletim sistemleri, sulama sistemleri

B- Toplum /Çevre Kültürel İlişkileri ve Çevre Karakteri:

1)Toplum - Çevre Kültürel İlişkileri:İnsanın çevre ile kültürel ilişkisi iki yönlüdür. İnsanlar çevreyi değiştirme aktiviteleri sırasında karşı çevresel etkilerle karşılaşır. Bu da hedeflerini ve yaşam şekillerini değiştirir. Çevre biçimlenişindeki farklılıkları anlamak için insan evrimini anlamak gerekir. İnsanın biolojik evrimi kalıtsaldır. Bilgi, fikir, araç-gereç, çevresel miras gibi hususların oluşturduğu kültürel yaşamın evrimi sonucu ortaya çıkan ve kurulu düzenin sürekliliğinin sağlanması için gerekli olmayan, insan enerjisinin varlığı ile biolojik ve fiziksel dengedeki bozulma çevresel değişimi dürtükler.

Kültürel evrim yelpazesinde her toplumun zamanı, mekanı ve araziye kullanma şekli başkadır ve çevre biçimleniş toplumdaki varlığının ve kişiliğinin uzantısıdır. Toplumlar kimliklerini çevreleriyle yansıtır.

Doğayı Kullanış Açısından Toplumun Evrimi: Toplumun zamanı,mekanı ve araziye kullanıştaki karakteristik tarzı,insanın çevredeki özel durumunu belirler.Bu durum doğayı değiştirir,kültürel çevreyi biçimlendirir ve insan-çevre ilişkisinde özel değerlerin yaratılmasına yol açar.

Glikson,bu görüşüne dayanarak toplum çevre bütünleşmesini dört aşamada sınıflandırarak şöyle tanımlamaktadır:

- a)Göçebelik
- b)Tarımsal Yerleşmeler
- c)Şehirleşme

d)Metropolitan Uygarlık

2)Çevre Karakteri:Çevre karakteri, topoğrafya ve iklime bağlı olup, tarih boyunca arazi kullanış ile gelişir ve çevre bileşenlerinin görünen, biçim, doku, renk özelliklerinin ve o çevreye has olan bir araya geliş şekillerinin ürünü olarak tanımlanabilir.

a)Doğal Bileşenlerin Çevre Karakterine Etkileri:Doğal çevre bileşenleri olarak arazi formu ve arazi örtüsü belirlenmiştir. Arazi formu çevrenin biçimini belirler. Bu biçimin karakteri, düzlük, engebe, dik yamaçlar, vadi, kanyon, vadi ağzı, kıyı şeridi, akarsu, göl v.b. tanımlamalarla açıklanabilir.

Doğal arazi örtüsü ise doku ve renk niteliklerinin, yükseklik seviyesi olarak cinslerine, kapladıkları alan yüzdesine ve dağılma şekline bağlı etki yön ve dereceleri ile çevre karakterine katkıda bulunurlar.

b)Kültürel Bileşenlerin Çevre Karakterine Etkileri:

- **Arazi Kullanışının Çevre Karakterine Etkileri:**Yüzey madenciliği tarım, ağaçlandırma gibi arazi kullanış faaliyetlerinin çevre karakterlerine katkıları, ayrıca niteliklerine, kapladıkları alan yüzdesine ve dağılma şekillerine bağlı, renk, doku ve biçim özellikleri ile oluşur.

- **Yapay Strüktürlerin Çevre Karakterlerine Etkileri:** Günümüzde mimari tasarım ve planlama disiplininin konusu olan yerleşmeler ve yapılar insan çevresinde en çok rastlanan yapay strüktürleri oluştururlar. Yapay strüktürlerde, karakteri veren, biçim, renk, doku özelliklerinden biçimin ağırlığı daha fazladır. Yapılar, yapı grupları ve yerleşmeler, kültürel evrim süreci içinde çeşitli yollarla üretilirler. Üretim yollarındaki farklılık yapay strüktürlerin belirli bir mimari karakter taşımasına neden olur.

Tek yapıların biçime ilişkin görsel karakteristikleri; yükseklik, insan ölçüsü ile ilişki, kapı ve pencere boyutları ve bunların cephe yüzeyine oranları, çatı formu, çıkmalar, kapı ve pencere tipleri, cephe süsleri v.s.'dir. Renk ve dokuya ilişkin görsel karakteristikler ise kullanılan ana malzemenin, boya ve kaplamanın niteliklerini yansıtır.

Yapı grupları ve yerleşmelerin görsel karakteristikleri ise, geniş ölçüde, tek tek yapıların bir araya geliş modeli ve mekansal ilişkilerine bağlıdır. Diğer bir özellik de, yapıların birbiri ile

boyutsal ilişkileridir.(yapılar arası ölçek ilişkileri)

Yerleşmelerin görsel karakteristiklerini belirleyen bir diğer özellik de yol ağı ve yol nitelikleri ve bunların yapılarla ilişki şekilleridir.

C- Çevre İmajı:

1)Çevre Planlama ve Tasarımı Açısından Çevre İmajı: Çevrenin içinde yaşanan olayları da içeren bir bütün olarak ele alınması gereği ile, geleneksel etki-tepki psikolojisinin soyut kuralları yerini daha dinamik bir yaklaşım olarak Piaget'nin esnek "imaj" kavramına bırakmıştır. Çevrenin genellikle görsel bir biçim olarak ele alınmasının getirdiği kısıtlamalar, çevre imajına dayanan yaklaşımla yenilenebilecektir. Çünkü, çevre imajı, çevrenin, yalnız görsel yönden hakim bileşenlerine değil; tarihsel, ekonomik, politik ya da diğer nedenlerle önemli özelliklerine de öncelik verir. Bu imaj, hem o andaki duyguların hem de o çevre ile geçmiş deneyimlerin ürünü olup, edinilen çevresel bilgileri yorumlama ve davranışları yönetmede dayanak olarak kullanılır.

2)Çevre İmajı, Tanım ve İşlevleri:İnsanlar, yaşadıkları çevre ile ilgili bilgileri, önceki bilgileri ile de ilişkili olarak, basitleştirilmiş biçimlerde biriktirirler. Bu bilgiler, kişilerin zihinlerinde, çevre ile karşılıklı etkileşim sonucu oluşturdukları şematik bir strüktür içine yerleştirilirler.

İnsanın çevre içinde davranışları, geliştirdiği çevre imajına dayanır. Çünkü insan, çevre imajı ile, çevreden edindiği bilgileri yorumlayarak, eylemlerini düzenler. Burnette, çevre imajının işlevlerini daha da genişletmektedir. "Çevre imajının algılarımızı organize etmek, görsel ve mekansal bilgileri kodlamak, strüktürünü kurmak ve saklamayı sağlamak ve gördüğümüz şeylere tepkimizi düzenlemek görevleri vardır."

3)Çevre İmajı Oluşum Süreci:İnsanın taşıdığı çevre imajı, çevre ile etkileşim sonucu oluşmaktadır. İnsan zihninin organik adaptasyonlarla başlayan ve nispeten sabitleşmiş sembolik elemanlara ulaşmakla biten bu faaliyeti somuttan soyuta giden bir süreç olarak karakterize edilebilir.

4)Çevre İmajının Özellikleri:Çevre imajı, bitmiş ve tamamlanmış birşey olmayıp, gelişmeler ve eksiklikler gösterebilir. Gerçek çevre ile çevre imajı arasında birebir bir ilişki yoktur. Şekil ve ölçüler saptırılmış, mekansal ilişkiler değiştirilmiş, uzaklıklar farklılaşmış

olmasına rağmen çevre imajında, gerçek düşünüldüğünde güçlü bir topolojik değişmezlik vardır. İmaj sonsuz esnek bir paftaya çizilmiş bir harita olarak düşünülebilir. Ölçüler değişmesine rağmen sıralama genellikle doğrudur. Bu devamlılık imajın bir değeri olmasını sağlayan özelliğidir.

5)Çevre İmajının Öğeleri:Çevre imajında, belli topolojik ilişkiler, belli öğelerin kuruluşunu sağlar: Yakınlık "yer"leri, süreklilik "yön" ve "yol" ları, kapalılık "alan"ları. Yer kavramı, çevre imajının temel ögesidir. İnsanın çevreyi kullanışı, daima, yaşadığı "yer"den hareket ve amacının belirlediği bir yönde, bir "yol" boyunca gidiş demektir. Böylece çevre imajının ikinci temel ögesi yollar olmaktadır. Yollar insanın çevresini çeşitli "alan"lara böler. Yerler, yollar, alanlar çevre imajının esas öğeleri olarak, birbirinden ayrı değil kombinasyon halindedirler.

6)Çevre İmajı Açısından Çevresel Özellikler:İmaj oluşum sürecinde etkileşim halindeki iki öğeden biri olan çevrenin bu gelişmeye etkilerini,

a)Biçime Bağlı Özellikler

b)Biçimden Bağımsız Özellikler Yönünden Ele Almak Gerekir

a)Biçime Bağlı Özellikler: Çevrenin biçime dayanan özellikleri, onun genel ayrıcı karakteri ve strüktüründe yansır.

-Ayrıcı Genel Karakter: Eski zamanlardan beri insanlar, farklı çevrelerin farklı karakterleri olduğunu bilmektedir. Bu karakter genellikle insanın çevre imajını etkileyecek kadar güçlüdür. Belli bir stile göre "tasarlanmış" çevre de ayrıcı karakteristikler gösterir. Tasarlanmış çevrelerin genellikle önemli sembolik içeriği de vardır. Geçmişte belli bir kültürde, semboller belirlenmiş olup, hem halk hem de tasarımcılar tarafından biliniyor ve paylaşılyodu bu hem anonim mimari hem de yüksek düzeydeki tasarım mesleği için böyleydi. Günümüzde ise tüm toplumun paylaştığı kesin semboller olmadığından, toplumun ortak dünyası için tasarlama olanaksızdır.

-Çevrenin Strüktürel Özellikleri ve Çevre İmajı:Peyzaj ve şehir farklı düzeylerindeki strüktürel kuruluş, yerler, yollar ve alanları oluşturan farklı çevre bileşenlerinin biraraya gelişindeki farklı organizasyon prensiplerine dayandığından, her iki düzey için ayrı olarak ele alınmalıdır. Peyzaj düzeyindeki çevre bileşenleri, geniş ölçüde topoğrafya ve yüzey cinsi tarafından belirlenir. Yerleşme düzeyinde ise strüktürel imajın elemanlarını oluşturan

çevre bileşenleri genellikle insan yapısıdır. Yerleşmenin temel elemanlarının bölgeler, sokaklar ve meydanlar olduğu görüşü günümüzdeki gelişme biçimiyle çelişmektedir. Yoğun yerleşmeler bugün yerlerini dağınık, yaygın, kalıp gibi binaların tanınması ve imajı güç biçimlenişine bırakmıştır. Sokak aslında imajı kolay bir formdur. Eski yerleşmelerde dar veya geniş açılar, eğri hatlar, sokakta kapalı perspektifler yaratarak görünüşü daha ilgi çekici kılmışlardır. Bugün ise sokak; yapıların dağılması ve artan motorlu trafik nedeniyle kaybolmuştur. Sorunun diğer bir yönü de kaybolan insan ölçeğidir. Modern sokak bugün sadece bir ulaşım aracıdır. Meydanlar, yerleşme strüktürünün en seçkin elemanlarıdır. İmajları en kolaydır. Meydan farklı "zone"ların kompozisyonu olabilir. Bu sayede aynı anda farklı aktiviteler yer alabilir.

b)Çevrenin Biçimden Bağımsız Özellikleri: Biçimsel niteliklerinin dışında çevrenin sosyal anlamı, işlevi, tarihi ve hatta adı bile çevre imajının oluşumuna etki eder. Fiziksel olarak ayırıcı bir özelliği olmayan bazı alanların, kişilerin taşıdığı çevre imajında ağırlık kazanması, bu alanların kişi için sosyo-kültürel önemine dayanmaktadır.

Sonuçlar:

- Çevre imajı, fiziksel çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmidir ve bu resimde ilişkiler, değişmez açılar, uzaklıklar yerine topolojik kavramlarla açıklanır.
- Çevre imajı, çevre biçiminin ve insanın çevreyle tarihsel, ekonomik, politik, sosyal ilişkilerinin ürünüdür. -Çevre planlama ve tasarlamamanın, çevre imajı analiz verilerine dayandırılması kullanıcıların planlama ve tasarlamaya katılmaları yönünden önemli olanaklar içermektedir.
- Kişisel ilişkilerin etkisinde farklılaşan çevre algılama, farklı çevre imajları geliştirir.
- Tüm toplum için geçerli bir çevre imajı varsayımı olanaksızdır.
- Ancak çevre ile ilişkiler açısından farklılaşmış toplum alt grupları için, genellemeler yapılabileceği, dolayısıyla bu alt gruplar imajlarının varlığı benimsenmektedir.

1.2. Kentsel Mekan Kavramı

Kentsel mekan kavramına girmeden önce mekan hakkında bir şeyler söyleyelim:

İnsanı çevreden belirli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, mekandır. Mimari bir mekan yaratmak ise geniş anlamdaki doğadan veya peyzaj mekanından insanın kavrayabileceği bir bölümü sınırlamaktır.(HASOL, vd.,1975)

Mekan, zaman ve hareket kent öğeleridir. Mekan sözcük olarak batı dillerinin birçoğunda uzay anlamı ile eşdeğer olarak kullanılır. Mekan denildiğinde sadece dört duvarla çevrili fiziki ortamı anlamak yetersizdir. Dünyanın içinde bulunduğu uzay boşluğu bir mekandır.(ÖZER, v.d., 1969)

Kentsel sistemde mekan yapıların oluşturduğu, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendiği bir bütündür. Ya da çevrenin yaşanan algılanan çok boyutlu bir görünümüdür. Öyleyse özde mekan: çevrenin bir parçası olarak, yapıların oluşturduğu bir birim olarak insanların yaşadığı ya da algıladığı tüm eylemlerinin geçtiği üç boyutlu alan olarak ve zamansal içeriğinde taşıyan (4.boyut) birimler olarak gözlenebilir(KONUK, 1979). Dördüncü boyut yani büyük bir mekan boyutu veya binaların içinde, dışında gezinip dolaşmamızı gerektirecek zaman parçası hesaba katılmadığı sürece hiçbir mimari mekan tam olarak açıklanamaz. Zaman boyutu kent planlamada kullanılmalıdır. Hiçbir zaman parçasını kullanmadan tüm oylumları bir arada görmek hiçde çekici değildir. İnsanları karmaşaya götürür bellekte iz bırakmaz. Halbuki zaman boyutu kullanıldığında her köşeye bir sürprizi hazırlar, mekan ve mekanlar dizisi sürekli çekicidir, kolay algılanabilir. Eski Türk kent dokuları bu anlamda zaman kavramının bilinçli veya bilinçsiz olarak en iyi değerlendirildiği örneklerdendir (ÖZER, v.d., 1969).

Kentte bir iletişim aracı olarak sokaklar, caddeler ve meydanlar kısaca tüm kentsel dış mekanlar büyük önem kazanmaktadır. Bu mekanlar aynı zamanda insan-çevre etkileşiminde ve insanın yaratıcı güç kazanmasında etkin rol oynayan bir öğe olmaktadır. Kent için önemli olan, bu dış mekanların dekorasyonu, canlandırılması, kentsel mobilya ve yapılanmış tanıtım öğelerinin belirli bir anlamda bilinçli olarak düzenlenmesidir (ÇUBUK, v.d., 1978).

Ülkemizde henüz kavramsal açıdan ya da yasalar ve yönetmelikler açısından dikkate değer bir çalışma yapılmamıştır. Oysaki kentsel strüktür ile uyumsuz uygulamalara sahne olan kentsel kamusal dış mekanlar düzenlenmelidir. Uyumlu, sağlıklı ve insana yaşam gücü veren "dış mekanlar" yaratmak öncelikle kamu alanlarının düzenlenmesinde belirli bir politikanın kabulüne ve bunun eşlik edeceği yasa ve yönetmeliklere sahip olmakla sağlanabilir (ÇUBUK, v.d., 1978).

"Yapılanmamış kentsel kamusal dış mekanlar" diye nitelendirdiğimiz kent dokusu içindeki

tüm boşluklar belirli amaçlar için kullanılmaktadır. Bunlardan bir kısmı işlevsel alanlar olurken (oyun, spor, park gibi) bir diğer bölümünde tamamlayıcı mekanlar niteliğindedirler (sokaklar ve meydanlar gibi). Ayrıca diğer boşlukları da kaplamaktadır. Kentsel dış mekanları dört ayrı grupta inceleyebiliriz. Bunlar sırasıyla:

- Düzenlenmiş yaya alanları: Parklar, dinlenme, eğlenme ve spor alanları
- Alış veriş alanları: Çarşı, alış veriş sokağı, pazar yeri
- Geçiş alanları: Sokaklar, yollar, ulaşım alanları, kaldırımlar
- Bölgeler: Meydanlar, kentteki açık prestij mekanları

Kentsel dış mekanları kamusal mekanlar olarak da niteleyebiliriz. Kamusal alan, toplum için planlanan, düzenlenen veya kendiliğinden oluşmuş, toplumun yararlandığı alan olarak tanımlanabilir. Bu alanların her zaman planlandığı ya da düzenlendiği söylenemez. Ülkemizde çoğunlukla kentsel dış mekanların da olduğu gibi bu mekanlar içinde geçerli yeterince yasa yoktur. Kentsel dış mekanlar özel yaşamın aksine toplu yaşamın tüm etkinliklerinin süregeldiği, her yaş, cins ve meslek grubunun yararlanmasına açık kent strüktürü içerisinde yer alan mekanlar olarak tanımlanabilir (özel mekanların aksine). Mülkiyetin ortak olduğu, ortak çıkar ve kullanımlar için ayrılmış, yaratılmış ve düzenlenmiş mekanlar kentsel dış mekanları oluşturur (BAKAN, v.d., 1987).

Kentler yalnızca insanların barınma gereksinimini karşılayan yapılardan oluşmazlar. Toplu yaşam sonucu bir dizi ortak ya da kişisel gereksinimler de doğar. Uygarlık derecesi, kültür yapısı, yaptırımların etkisi ya da ekonomik yapı farkları değişiklikler doğurur. İşte kentte toplumsal yaşamın nitel ve nicel yoğunlaşması sonucu doğan gereksinimler donatımları oluşturur. Bunlar dinlenme, eğlenme, kültür, eğitim, sağlık, ticaret, spor, yönetim, ulaşım, kamu hizmetleri, altyapı hizmetleri gibi uzmanlaşmış alan ve yapılar bütünüdürler. Donatımların kültür yapısı ve toplumsal ilişkilere dayalı olarak nasıl farklı nitelikler gösterdiklerini eski yerleşmeleri incelediğimiz zaman daha iyi gözleriz.

Tapınaklar, agoralar, forumlar, anfi-tiyatrolar, hipodromlar, katedral, cami ya da kervansaraylar ayrı bir devrin toplumsal yapısını mekanda vurgulayan kentsel öğelerdir. Bu tür donatımsal yapılar ile, içinde yaratıldıkları toplumsal koşullar arasındaki yakın ilişki ortaya çıkmaktadır. Onlar, o devirlerden arda kalanlar, halen yaşadığımız kentlere o zamanlardan mesaj iletirler. Bunlar günümüzde de kentlerin birer simgesi olurlar (ÇUBUK, v.d., 1978).

1.2.1. Kentsel Mekan Türleri:

Mekan kullanıcısına özel duyular veren bir ürün olarak ve bilinçli bir şekilde tasarlanmalıdır. Mekanın en önemli ögesi insan olduğuna göre mekanlar insanın kullanımına göre ölçek kazanmalı ve tasarlanmalıdır. Kent bütününde kentsel mekanları incelediğimiz zaman bunların özde iki önemli grupta toplandığını görüyoruz:

1-Özel Mekanlar

2-Kamusal Mekanlar

Ancak bu mekanların kullanım ve işlevleri açısından birbirlerine geçişleri de dikkate alınırsa, bir tampon bölge söz konusu olur. Bunlar yarı özel ve yarı kamusal alanları verir.

A-Özel Mekan

-Özel Mekan

-Yarı Özel Mekan

B-Kamusal Mekan

-Kamusal Mekan

-Yarı Kamusal Mekan

Her iki tür mekanlarda yapılanmış ya da yapılanmamış olabilirler.

Özel mekanlar, yapıların içinde ve kullanıcısının kontrolü altında olan mekanlardır. Tüm bu mekanların tasarlandığı varsayılmaz. Kullanıcılarının istekleri çerçevesinde kendiliğinden biçimlenmiş olabilirler. Yaşayanların kontrolü altında olması bir yasal boyutta kazanmıştır. Bu alanların güçlü sınırları ve kendilerine özgü yönetimleri vardır. Yapılanmış özel mekanlar sırasıyla; konut, işyeri, tarım, hizmet, sanayi yapıları, yapı bulunmayan özel mekanlar ise; arsa, arazi, bahçe ve kişiye özel diğer mekanlardır (KONUK, 1979).

Yarı özel mekan, konuta ait bir mekan parçasıdır. Bu bir ön bahçe olabileceği gibi, giriş kapısı önündeki bir alan parçası da olabilir. O mekana giren bir kişi kentsel düzenden ayrılmış ve kontrollü bir özel mekana geçmiştir. Bu yarı özel mekana girme hakkı ev sahibi tarafından gözlenir. Konuta ait olmasına karşın dışarıdan görülebilir ve gözlenebilir. Bir yabancı için önemli bir pratik ve simgesel rol oynar. Geleneksel düzende bu yarı-özel mekanlar büyük önem taşımışlardır. Bugünkü kentsel yerleşme düzeninde bu mekanlar işlevleri sabit kalmasına karşın toprakla olan ilişkilerini yitirmişlerdir. Bugünkü apartman düzeninde yarı özel mekanlar bir eşik ya da paspas kadar küçülmüşlerdir (KONUK, 1979).

Kamusal mekanlar, herkesin, her kentlinin, tartışmasız girebildiği, serbestçe hareket ettiği, kamuya ait mekanlardır (sokaklar, meydanlar, yollar v.b.)(BAKAN, v.d., 1987). Bu mekanların kontrolü ise toplumun temsil edildiği ve toplumun gücünün yönettiği ve düzenlediği idare sistemleri tarafından konan kontrollerle olacaktır.

Yarı kamusal mekanlar; bunların mülkiyeti bazen bir grup kentliye bazende kamusal yönetimlere aittir. Avlu, ortak bahçe, otopark, merdiven boşluğu bu tür mekanlardır. Buraya bir yabancıya girmesi denetlenir. Kullanıcıları içinde ortak bir mekan özelliği taşır.

Kamusal mekanların özellikleri, bu mekanlarda doğal ve toplumsal düzen için bir canlanma gereksinimi oluşturmalarıdır. Eğer kentte bu gereksinimleri karşılayan böylesine bir düzen varsa (tüm kentsel mekanlar türlerine ayrılmış) kamusal mekan doğru ve bilinçli olarak yapılmıştır denebilir. Aksi durumda, özel mülkiyet duygusu, kamu gözetimi dışında bu mekanlarda büyük karmaşıklığa ve sorunlara neden olur. Kentlerde suç ve yasa dışı olaylar çoğu kez düzensiz, gözetimsiz bu tür mekanlarda olur. Suç işleyenler böyle mekanlarda tanınmayacaklarını, gözlenemeyecelerini düşünürler.

Oscar Newman yazdığı eserinde kentlerde en çok yaşanabilir mekanların "savunulabilir mekanlar" olduğunu ortaya koymuştur. Bu mekanlarda doğal olarak polis gücü değil, doğrudan kentlilerin birbirlerine olan desteklerinden doğan güç söz konusudur.

Jan Gehl eserinde ise kentte gerçek yaşamın fiziksel ve toplumsal çerçevesinin yarı özel mekanlarda boyutlandığını söylemektedir. Özellikle böylesine mekanların toplumun kişiliğinin bir belirtisi olduğunu kaydetmek gerekir. Ona göre değişik kişilerin kişilik ve kültürleri onlara ait şeylerle (evleri, giysileri, yakınları) belirlenir ve ortaya çıkar. İşte yarı özel mekanlar bu tür toplumsal düzenin belirleyicisi ve birer kişilik belirtisidirler.

1.2.2. Kentsel Mekan Yaratılmasında Düzenleyici İlkeler:

Kentsel mekanların yaratılmasında bazı önemli hususlara dikkat etmek gerekir. Bu hususlar; insan ölçeği, statik ve dinamik mekan elde edilmesi, zıt mekanlar, bina yüksekliği, mekan derinliği aranması (mekanın uzunluğu), yeşil ögenin mekan belirleyicisi olarak kullanımı şeklinde ortaya konabilir.

1-İnsan Ölçeği: Mekanın boyutu insan ölçeği ile ilişkilendirilmelidir. Kentsel alandaki tüm kamu alanı bir seri görsel parçalara ayrılmış olmalıdır. Şayet mekan çok geniş ise ilişkinin kaybolmasına neden olur, ayrıca açık yerlerde bulunma fobisi yaratabilir. Aksine dar ise, bu kez kapalı yerlerde bulunma fobisi hissi verir.

2-Statik (Durağan) ve Dinamik (Devingen) Mekanlar: İnsan ölçeği ile ilişkili mekanlardır. Örneğin bu mekanlar meydanlar gibi durağan, sokaklar, yollar gibi devingen olmalıdırlar.

3-Zıt Mekanlar Yaratılması: Kentsel mekanlar insan ölçeğinde fakat tekdüze de olabilirler. O nedenle kentsel mekanda bir dizi birbirinden zıt mekanların yaratılması gereklidir.

4-Bina Yüksekliği ve Mekan Derinliği: İnsan ölçeğinde ve birbirinin zıddı olan mekanlardan ayrı durağan ve doğrusal mekanlara ölçek verecek fiziksel boyutlar ve oranların da tanımlanması gerekir.

Yapının etkin yüksekliği ile, mekanın derinliği arasındaki ilişki çok önemlidir. Bu ilişki mekanın durağan ve devingen olmasında bağlıdır. Durağan mekanlar bitmiş boylarından ötürü daha az yükseklik ve derinlikle dengelenmelidirler. Devingen mekanlar bilinçli olarak rahat bir kaçış verdikleri için daha az klostrofobiktirler ve uyumlu dengeye bağlı olarak daha az yükseklik ve derinlik isterler.

5-Mekan Uzunluğu Gereklidir: Tüm kentsel mekanlar durağan ya da devingen olmaya yöneliktir. Uygulamada durağan mekanın uzunluğu kısa kenarı %50'den daha fazla geçerse bu mekan boyu ve derinliğiyle doğrusal bir mekan olarak gelişir. Devingen mekanın görsel uzunluğu tüm veya parçalı kapanmalarla sınırlandırılır. Örneğin, caddedeki dönemeç bina çizgisinin değişmesi veya seviyelerin farklılaşması bu tür bir kapanmadır. Uzun, koridor mekanlar yayanın hızı için yıldırıcı ve tekdüzedir. Bir mekandan diğerine ulaşmak uzun zaman alır.

6-Yeşil Öğelerin Mekan Belirleyici Olarak Kullanımı: Kent tasarımında ilke olarak mekanı tanımlayan temel görsel öğe DÜZLEMDİR. Bu düzlem normal olarak bir bina grubu ya da duvar olabilir. Düzlem, çoğu kez binalarla, kısmen de ağaçlarla oluşturulabilir. Ağaç kullanımının bir diğer yolu da yapılanmış mekanı tamamlama özelliğidir. Uygunsuz yüksekliği ve derinliği olan meydanı ağaç tamamlar ve insan ölçeğinde tatmin edici bir mekan oluşturur (ÇUBUK, v.d., 1978).

1.3. Kentsel Tasarım Kavramı:

Çağdaş çevre tasarımı disiplinleri arasında kentsel tasarımın gerekliliği düşüncesi, 70'li yıllardaki, geleneksel mekan morfolojisiyle süreklilik bağlarının yeniden kurulmaya çalışıldığı bir ortamda oluştu. Kentsel tasarımın ana teması bireylerin bir araya gelip, iletişim ve etkileşim kurmalarını, kendilerini çevreleriyle özdeşleştirmelerini sağlayan mekanları yaratmaktır. Fakat ülkemizde ve dünyada var olan "kentsel tasarım yoksunluğu" bu ortamın oluşmasını engellemektedir. Bu sorunları çözebilmek için, üç boyutlu görsel gerçeklik üzerinde çalışan kentsel tasarım disiplini, çevrenin oluşumunu belirleyen kurumsal yapının bir parçası yapmak gerekir.

"Kentsel Mekan" ve "Kentsel Tasarım" sözcükleri 70'li yıllardan itibaren çevre tasarımının bir parçası olarak çağdaş dünyanın gündemine girdi. Bunun nedeni, modern mimarlık ve planlama anlayışlarının ortaya çıkardığı bozuk yapılaşma ve bunun sosyal maliyetleriydi (EŞKİNAT,1992).

Kentsel tasarımı, kent ve bölge planlama sürecinin bir iç parçası olarak nitelendirmekteyiz. Özel ilgi alanı ise üç boyutlu tasarımıdır. Aynı zamanda çevrenin görsel olmayan yönleri ile de ilgilenir. Kentsel tasarımın ana özelliği fiziksel nesneler ile beşeri eylemlerin mekanda düzenlenmesidir. Kentsel tasarım, "kentsel dış mekanlar"ın tasarımını yüklenen, gerçekleştirilmesi ve gelişimi içinde rol alan uzmanlıktır. Bu mekanların sorumluluğu kent tasarımcılarının omuzlarındadır (BAKAN, KONUK, 1987).

"Kentsel Tasarım" kentleşmeden doğan kargaşa ve boşluğun geçmişten gelen değerlerin yok olmasının ve gelişmelere koşut yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkarttığı bir eylemdir. "Kentsel Tasarım"ı daha da yaygın tanımlarsak diyebiliriz ki "Kentsel Tasarım" kent halkının sosyal, ekonomik, mekansal ve politik yapılan ve mekansal modeller arasındaki ilişkileri çözmede, keza sosyal hizmet sistemleri değişimi içinde gereksinimlerini analiz etmede, özel sektör yatırımlarının kamusal düzene kavuşturulmasında ve özellikle kent biçiminin denetiminde ve geçmişle bağlantı dengesi kurmada çok önemli bir araç teşkil etmektedir. "Kentsel Tasarım" bölge planlama ve kent planlama sürecinin devamı ve mimari biçimle bütünleşen Tekniko-Artistik bir disiplindir (ÇUBUK,1991).

Terkedilen kentsel tasarım alışkanlıklarının -özellikle modernist akımın bilmemezlikten geldiği- kentlerin dolayısıyla kentlilerin çok şeyler yitirmesine neden olduğu ortadadır. Şu halde kentsel tasarım özde bir seri, birbiriyle bağlantılı kentsel sorunların yanıtı olarak

ortaya çıkıyor. Bunlardan ilki, kentlilerin; kentsel çevrenin kalitesiyle ilgili yakarışlarıdır ki bu yakarıшта pek çok boyut vardır ve zamanla değışmiştir. Buna "kentsel çevresel ürünün eleştirisi" diyoruz.

İkincisi; son zamanlarda kentteki yapılanmalar, kullanıcı açısından hiçbir şekilde ele alınmayıp, kentte oluşan hakim güçlerin bir ürünü olmuşlardır. Öyleyse "gelişme sürecinin bir eleştirisi" bizi kentsel tasarıma götürecektir. Son sorun da, mimar ve plancıların kentsel değışmelerde etkin olmamalarıdır. İşte bu da kentsel tasarımın doğurucusu olan "kentsel çevrenin kontrolüne ilişkin rollerin eleştirisi" dir.

Günümüzde kentsel arsalar üretildikten sonra uygulama, haritacılar ve imar yönetmeliklerine bırakılmakta; bu durumda ise tasarımcıya esneklik tanımayan, mimari dil açısından yaratıcılığa izin vermeyen bir kentsel çevre üretilmektedir.

Duany ve Plater-Zyberk Amerika'daki uygulamalarında bu probleme bir yanıt aramışlar ve Krier kardeşlerce geliştirilen kentsel mekan kavramını gerçeğe dönüştürülebilmek amacıyla "urban coding" yöntemini geliştirmişlerdir. Onlara göre mevcut "bölgeleme yönetmelikleri" kentsel işlevleri ayıran yapılarıyla daha "kentsel çevre"lerin yaratılmasına engel oluşturmaktadır. Bu noktadan yola çıkarak daha birleştirici ve bütünleştirici olduğuna inandıkları, hem yeni yerleşme alanlarında hem de yerleşik alanlarda uygulanabilecek bir yöntem olan "urban code" beş dökümandan oluşmaktadır.

- 1- Düzenleyici plan
- 2- Kentsel düzenlemeler
- 3- Mimari düzenlemeler
- 4- Sokak kesitleri
- 5- Peyzaj düzenlemeleri

1-Düzenleyici planda kamu binaları, meydanlar, parklar için ayrılan alanlar belirtilmekte ve parsel düzenlemeleri yapılarak hangi parsellerde ne tür bina tiplerinin yer alacağı gösterilmektedir.

2-Kentsel düzenlemeler bina tipleri, binaların parsellere nasıl yerleşecekleri, bina kullanımı,

bina yükseklikleri ve taşıt park yerleri ile ilgili bilgileri içerir. Günümüz imar yönetmeliklerinden hem biçim olarak hem de yöresel değerleri ve yapılaşma koşullarını ayrıntılı bir şekilde ele aldığı için içerik olarak farklıdır.

3-Mimari düzenlemeleri kapsayan dökümanda biçim, malzeme ve inşaat tektikleri ile ilgili düzenlemeler getirilir. Biçim ile ilgili düzenlemeler getirilmesinin amacı kütleler arasındaki uyumun sağlanmasıdır. Malzeme ve inşaat teknikleri ile ilgili düzenlemeler getirilirken bölgenin yöresel mimarisi, iklimi ve coğrafyası ele alınır.

4-Sokak kesitleri ile, sokakların karakterleri belirlenir. Bina yüksekliklerinin sokak genişliğine oranı, kaldırım genişliği gibi sokağın yapısını belirleyen ölçüler ayrıntılı olarak ele alınır.

5-Peyzaj düzenlemelerinde kentsel çevrenin önemli öğeleri olan sokak, meydan ve parklarda, ayrıca özel parsellerde ne şekilde bir peyzaj anlayışı getirilebileceğine ilişkin düzenlemeler getirilir.

1)Kentsel Çevresel Ürünün Eleştirisi ve Kentsel Tasarım:

Özellikle 1960 yılları sonlarında kentsel çevrenin kalitesi açısından kamunun yakarıları belirmiştir. İnsanlar ilk önce yerel bir komşuluk olarak algıladıkları yakın çevrelerinin, kalitesi ile ilgilenirler. Bu tek yapılar değil, tek yapıların birbirleriyle olan ilişkilerinden oluşan kalitedir. Bir sonraki aşama ana yapılanma alanlarının kalitesi sonra bu yapılanma alanları arasındaki kamusal alanların kalitesidir. Giderek bu ilgi kentin kalitesi, bölgesel, derken ülkesel kaliteye kadar gider. Tasarım literatüründe, özellikle üçüncü boyutta görsel kalite açısından oldukça çok çalışmalar vardır. Cullen-Lynch-Smith isimlerini sayabiliriz. Ancak bunlarda ele alış yalnız görsel kalite seviyesinde olduğu için gerçek kamu isteği veya diğer bir deyişle gerçek kentlerde var olan sorunlar içerisinde kentsel çevresel kaliteye bir çözüm getirilmemiştir.

Öyleyse kentlilerin kentsel çevresel kaliteye ilişkin her tür ilgileri kentsel tasarımın yeni boyutu olmalıdır. Burada görsel zenginliklerin yaratılmasından(nesnel veriler) sezgi ve algılamaya dönük görsel olmayan her tür girdileri de hesaba katılmalıdır. Çünkü kentlerin yeniden üretilmeyecek bir kalitesi vardır. İşte bu yönde kentsel tasarım bu kaliteye muhatap olan yanıtıdır.

2)Kentsel Gelişme Sürecinin Bir Eleştirisi ve Kentsel Tasarım:

Bugün kentsel çevre; kent nasıl kullanılır ya da kentliler kentten öznel olarak neler alır, sorularından ilgisizce oluşmaktadır. Kentsel çevrenin yaratılmasında genel eğilim gelişme sürecinin bir yan ürününü üretmek şeklinde olmuştur. Kentte fiziksel aşamaları yapmak, sosyal yapı ve güç yapısına bağlı bir süreçtir. Öyleyse kentsel tasarıma bu aşamada sosyal yapı ve güç yapılarını iyi tanıma ve gelişmenin gerek kontrolü ve gerekse de yükselmesi için bu güçlerin kanallara olmalarına çalışmak düşmektedir.

Bu güç yapıları kentte fiziksel alanlara sahiptirler ve her biri diğer bir güç yapısıyla karşılaşmaya dek yayılmaya çalışır. Böylesine devingenliğin kentsel form üzerine olan etkisi özellikle merkez alanları üzerinde görülür. Doğal olarak güçler burada daha çok yoğunlaşacaktır. Yatırım gereksinimlerinebağlı olarak, gelişme süreci içinde kent merkezleri fiziksel form üzerinde temel etki olacaklardır. Özellikle kent merkezleri bu noktadan sonra yerel ve yerelüstü güçlerin, yapılanmada çıkar çarpışmalarına sahne olacaktır. Bu tür çarpışmalar kent bütününde kanser gibi tedavisi güç reçetelerin birbirine eklenimi olacaktır.

İşte bu gelişmelerin bu tür güç yapılarının ürünü olmalarının sonucu çevresel karakter monoton ve hasta bir üretim sunmaktadır.

Görüyoruz ki, kentte bir güç aktarımı söz konusudur. Bu güç aktarımı tüm gelişmiş ekonomilerin bir karakteristiğidir. Diğer bir deyişle bu şüphesiz onların politik inançlarının da bir sonucudur.Öyleyse bütün sorun kentsel tasarımın bu güçleri insana dönük kaynaklara dayalı gelişmeye yönlendirmesindeki becerisine kalmaktadır. İşte kentsel tasarımın gerçekçi uygulama alanınadönüşü, karışımı bu alanda oluyor ve kentsel tasarım, gelişmenin kontrolünde ve yükselmesinde güç yapılarını kanallara eden bir yatırım aracı olarak ortaya çıkmaktadır.

3)Kentsel Çevrenin Kontrolüne İlişkin Roller ve Kentsel Tasarım:

Günümüzde bina tipleri karmaşılaşmakta, mekanik hizmetler artmakta, yapı ve imar yasalarında belirli değişiklikler olmakta ya da olmayı gerektiren durumlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca teknik ve sosyal değişimlerin etkisiyle yöresel, çevresel konular artmakta ve çözülemez hale gelmektedir.

Şu da açıkça görülmektedir ki, mimarlar ve plancılar var olan kentsel değişmeye etkin bir kontrol gösteremiyorlar. İşte bu yüzden kentsel tasarıma dolayısıyla bu uzmanlıkla uğraşacak kentsel tasarımcılara gereksinim vardır.

İlk ve en temel nokta kentsel tasarımın somut, üç boyutlu, insanlar tarafından denenmiş, yapılmış formla ilgilenmesidir. Bu ilgilenme, insan ölçeğinden uzaklaştırılmış herhangi bir soyut kavram değildir. Kentsel tasarımcıların ürünleri çevreye entegre olmuş bir parça fiziksel form, gibi görünüyorsa da asıl işleri kullanıcı istekleriyle çevrenin bir uyarlamasını yapmak ve mimarların da rol alacağı çevrenin çerçeve tasarımlarını hazırlamaktır (KONUK, 1979).

1.3.1. Kentsel Tasarım İlkeleri:

Mekansal Kapalılık: Tanımlı ve diğerlerinden ayrımlanabilen bir mekan elde edilebilmesi için gerekli şart, yataydaki sınırlarının "bireysel bir içsellik duygumu oluşturacak şekilde tanımlanması ve bir mekandan diğerine geçişin, bu özelliğiyle algılanabilmesidir. Modern mimarlığın buluşu olan "akıcı mekan" olgusu, bina iç mekanlarında üç boyutlu hacim niteliklerini yükselttiyse de kentsel dış mekanların yapısı bundan zarar görmüştür. Bunun nedeni iç mekanlarda, sonuçta içle dışı birbirinden ayıran bir sınırın olması, fakat buna karşın dış mekanda böyle bir sınırlamanın olmaması ve tanımsızlık yüzünden mekan yaratan içsellik eksik kalmasıdır. Ayrıca kent planlaması kentsel mekan kapalılığını üç boyutta sağlayabilecek kontrol yöntemleri içermemekte, modern mimarlık ve şehircilik anlayışları da bu kapalılığın oluşmasına karşıt tavır almaktadır. Halbuki söz konusu kapalılık, kent içinde farklı büyüklükleri olan değişik kamusal ölçekleri belirlemek açısından gereklidir.

Açık mekanların kapalılık eksikliği; mekanlar arasında bireysel bir ayrılmayı imkansızlaştırmakta, hacim boşluğu sonsuza doğru akıp gitmektedir. Sokak, meydan, avlu, arkad gibi tanımlanabilen, mekansal tipolojilerle ifade edilebilen kentsel mekanlar yoktur. Açık mekan boyutları çok büyük ölçeklere ulaşmakta, kamusal ölçek çeşitliliği ve bireylerin kendilerini yakın çevreleriyle tanımlayabilecekleri açık mekanlar oluşmamaktadır. Açık mekan ölçülerinin bu şekilde büyümesi, yaya kullanım sürekliliğini engellemektedir.

Geleneksel Türk mimarisinde sivil veya kamusal olsun, küteselliğin algılanması karakteristik bir niteliktir. Fakat bu kütesel algılama modern mimaride olduğu gibi kapalılık eksikliği yaratmamaktadır. Çünkü bunu sağlayıcı öge olarak "duvar" kullanılmıştır. Mekan

tanımlayıcı duvar ögesi, aynı zamanda imar mevzuatımızda ön,arka ve yan olarak tanımlanıp, mekansal niteliği yüzünden hiçbir yaşamsal işlevi olmayan boş alanlara dönüşen bahçe kavramına, mimariyle bütünleşmiş bir doğa yaşantısı kazandırmaktadır. Bu ve benzeri öğelere yeniden sahip çıkmak, hem kapalılık sorunlarının giderilmesinde, hem de geleneksel mekan morfolojisiyle sürekliliğin kurulmasında yardımcı olacaktır.

Kentsel yaşantıyı engelleyici kapalılık sorunlarını, ülkemizde özellikle yüksek binalardan oluşan toplu konut alanlarında görmekteyiz. Binaların yüksekliği arttıkça dış mekan kapalılığı azalmakta, bireylerin çevreleriyle yakın ilişkiler kurabileceği küçük ölçekli kentsel mekanlar kaybolmaktadır. Bu oluşum ne yazık ki, genelde inşaat firmalarının tercihlerine göre belirlenmektedir. Kent planlamanın rolü de niceliksel standartların sağlanması ile sınırlı kalmaktadır. halbuki gerekli küçük ölçeklerin kaybolması, çevreyle özdeşleşmeme, çevrenin sahiplenilmesi, toplumsal davranış eksikliği gibi bir çok kamu sağlığını ilgilendiren sorunlar meydana getirmektedir.

Mekansal Süreklilik:

Mekansal süreklilik doğrudan yaya aktivitesi sürekliliği ile eş anlamlıdır. Mekansal sürekliliğin kesilmesi aynı zamanda yaya kullanımında bir kesinti yaratmaktadır. Bunu doğuran nedenler, başta dokusallık eksikliği olmak üzere tek işlevli bölgeleme anlayışı ve dolaşımı kurgulandırma anlayışıdır. Bunu ülkemizdeki "kamu yapılarının arazi kullanımı ve yerleşim biçimleri"ni de katabiliriz. Sonuçta da bu nedenlerden dolayı yaya dolaşım aktivitesinde bir kesintiyle beraber kentsel yaşantı oluşumunu engelleyen "soyutlanmışlık" oluşur.

Dokusallık eksikliği, bina ve bina gruplarının arasındaki ilişkinin kopmasına ve yaya dolaşımının birinden diğerine geçmemesine neden olur. Burada sağlanmış olan araç ulaşımı ise kentsel yaşantıyı destekleyen bir eylem değildir.

Süreklilik konusunda diğer bir hata da kentsel dolaşımın kurgulandırılmasında yapılmaktadır. Dolaşım her nedense mekansal içeriği olmayan, yayayı dışlayan yalnızca taşıt araçlarının bir noktadan diğerine ulaşımını sağlayan bir alt yapı ağı olarak algılanmıştır. Böylece, kentsel yaya aktivitesi için gerekli olan mekansal sürekliliğin kopması sonucunu doğurmuştur. Bu durum özellikle, çok katlı binaların birbirinden ayrık biçimde konumlandığı modern şehircilik uygulamalarında kendini göstermektedir. Binalar arasında yaya ve taşıt yolu bağlantısı bulunmasına karşın, yol boyunca kentsel yaşantı için

gerekli olan "bina-yaya ilişkisi" kurulmadığından, aradaki geçişler insan deneyimi açısından "boş alanlar" oluşturmaktadır.

Son olarak ülkemizdeki, kentlerde mekan sürekliliğini tahrip eden ve kentsel yaya dolaşımından kopmuş "kamu kuruluşlarının arazi kullanış biçimi"ne değinmek gerekir. Önceleri kent yapısıyla bütünleşik, gerekli bina-yaya ilişkisini kurabilen parselasyon düzeni içinde yapılaşan kamu kuruluşları, sonraları kendilerine tahsis edilen geniş araziler üzerinde kentsel yaşamdan ve buna bağlı dolaşımdan soyutlanmış, kendi kamusal niteliklerine de ters düşen "kampüs" tarzında yerleşimler oluşturma yoluna gitmişlerdir. Bu anti-kentsel tutum arazilerin demir parmaklıklarla çevrilip, toplumun kendisi olan gerçek kamunun dışlanmasına kadar ilerlemiştir.

Mekansal Çeşitlilik:

Tek işlevli bölgeleme anlayışı, kooperatif ve toplu konut uygulamaları "tek düzelilik"i doğuran bazı nedenlerdir. İmar planı çalışmaları bölgelere ait yapılaşma kararlarında farklılık getirici standartlar içermediği için inşaat firmalarının ve kooperatif örgütlenmelerinin bakış açılarından gelen "bir örnekçiliğe" ortam sağlanmış olmaktadır. Bir kent dokusunun içinde farklılaşmayı yaratacak etmen, tek-işlevli imar planı bölgeleri değil, konut ve çok-işlevli kamusal kullanımların mekansal olarak bütünleşmelerini değişik ölçeklerde sağlayabilen kentsel tasarımıdır. Ancak bu şekilde insan yapısının doğal bir parçası olan çeşitlilik, yaşanan gerçekliğe bir tasarım kalitesi kazandırılarak aktarılabilir (EŞKİNAT, 1992).

2. PLANLAMA-TASARIM İLİŞKİSİ

Ülkemizde, günümüzde yaşanan planlama süreci "STATİK-KLASİK PLANLAMA" anlayışının, planlama sorunlarını çözümlemede yetersiz kaldığını açığa çıkarmaktadır. Mimarlık ve planlama disiplinleri arasında kentsel tasarıma yönelik bir boşluk olduğu açıkça ortadadır.

Evrensel ölçekteki süreçler fizik mekanda hızlı ve tanısı konulamayan dönüşümlere neden olmaktadır. Böylesi hızlı bir gelişmeyi geleneksel planlama yöntemleri ile çözümlemek ise olası değildir. Ayrıca günümüzde yaşam süresine sığmayacağı düşünülen, değişimlerin ve gelişmelerin çok kısa sürelerde gerçekleştiği izlenmektedir. Bu bağlamda toplumsal yapıdaki değişmelerin sonucu global olarak demokratikleşme, yerleşme, evrenselleşme gibi

ileriye dönük kestirimler yapılabilmektedir. Var olan planlama yönteminin kesin kararlar üretme ve uygulama zorunluluğu sağlıklı sonuçlara ulaşmayı engellemektedir. Bütüncül planlamanın getirdiği kesin ve ayrıntılı kararlar tasarlama rahatlığını kısıtlamaktadır. Bugünkü uygulama, planlama sürecinin kesinleşmesi için, gereken sürelerde meydana gelecek olası değişimlerin tanısını koyamamaktadır. Günümüzde tasarlama, planlamanın öngördüğü kesin çizgi ve ayrıntılı kararların kısıtında kalmaktadır.

Ülkemizde kent mekanının oluşumu ya da yeniden biçimlenmesinde, tasarımcının belirleyiciliği, etkisi en az olanlardandır. Kuramlar, kurallar, modellerle gelişen planlama mekandan soyutlanmaktadır. Yönetmeliklerin getirdiği katı kalıplarla birlikte, günümüzde bir normlar dizisi görünümündeki planlamanın, mimarlık için çok kısıtlı bir eylem alanı ve olanağı bıraktığı söylenebilir; ancak mimarlık da, parsel (mülkiyet) dışına çıkmayı pek arzulanmaktadır.

Asıl sorun "kentsel mekanda" yani kent planlamanın ve mimarlığın dışında kalmış alanlardır. Kentsel dış mekanın tasarım konusu olamamasının nedeni planlamanın fiziki tasarım boyutunu kullanamaması, mimarlığında tasarımı yöntem olarak kullanmasına karşın, mimarların genellikle tekil binaların tasarımını üstlenmeleri, en fazla verili bir arsa içerisinde parçacı uygulamalar yapabilmeleridir.

Şehircilik ve onun ürünü olan imar planları bütün dünyada, henüz yapılacak binaların kullanışlarını, yükseklik ve boşluklarla ilgili koşulları saptamakta ve gerisini yönetmeliklere bırakmaktadır. Yönetmeliklerin katı maddeleri ya mimarları mesleklerinin hakkını vermeyecek kadar sınırlamakta ya da taban alanı katsayısı, kat alanı katsayısı saptanması gibi daha esnek görünen uygulamalarda, her mimari sadece kendi parseli için karar vermede serbest bırakarak şehir görünümünde kaos yaratacak bir yola başvurulmaktadır.

Ülkemizde kent planlama eylemini biçimlendiren ve yasal çerçeveyi oluşturan teknik ya da hukuksal belgelerde "Kentsel Tasarım" kavramı yer alamamaktadır. Yukarıda kullanılan "Kent Planlamayı Biçimlendiren Belgeler" imar yasası ve bu yasaya dayalı olarak üretilmiş ve yürürlükte bulunan bir dizi yönetmelik ile İller Bankası'nın düzenlemiş olduğu "İmar Planlarının Düzenlemesi" ile ilgili Teknik Şartlaşma'dır. Bu belge ülkemizde üretilen hemen tüm kent planlama hizmetlerinin teknik içerikli hukuksal dayanaklarıdır. Babelgelerde de Kentsel Tasarım'dan söz edilmemektedir.

Bugünkü süreç, "Kentsel Tasarım"a fırsat vermemekte, bunun yanı sıra katılmış,

statikleşmiş fiziksel kararları ile onu bağlayıcıdır, yanlış yönlendiricidir.

Kentsel Tasarımın etkilendiği süreç, fiziksel kararların makro ölçekte olduğu Nazım İmar Planları ile başlar ve uygulama İmar Planları ile gelişir. Nazım Planlar Kentsel kullanışların bölgesel konumlarını, yoğunluklarını ve ulaşım ilişkilerini, Uygulama İmar Planları ise, kesin konum, boyut ve yapılanma özelliklerini içerir. Bugünkü uygulama bu iki ölçekteki planların aynı dönemde ve bütünü ile üretilmesidir. Uzun bir geleceği hedefleyen Nazım Planlar, işlem, kaynak, örgüt v.b. uygulama araçları olmadan hızlıca ve bütünü ile Uygulama İmar Planlarına dönüştürülmektedir. Nazım Planlar geleceğe nasıl ulaşılacağına ara aşamalarını/etaplarını belirlemekte; tek bir uygulamada etabı gibi planlamakta ve her noktası ile bireysel girişimin zaman/mekan seçimleri karmaşası içinde uygulama açılmaktadır.

Nazım Planları hemen izleyen, zamana bağlı gelişme/değişme esnekliği taşımayan bu statik uygulama planları, doğal olarak kentsel tasarımı aşırı sınırlamıştır. Yapılanma alanlarının elde bulundurmaya ve el değiştirmelere olanak vermesi için hemen parseller ölçeğinde küçülmesi; gerçek gereksinimlerle ilgili girişimlerin kentsel tasarımı ortadan kaldıracaktır.

Alışlagelmiş bu parçacı dağınık ve küçük boyutlu imar uygulaması, çevre ilişkileri bozuk, kendi içindeki ve çevresindeki mekan değerlerini korumayan, bütünleşemeyen ortamlar oluşturmaktadır.

Ülkemiz kentlerinde küçük parsellerde bireysel ve tekil uygulamalar sürmektedir. Hisseleri yalnız yüzölçümü temeline bağlı olarak dağıtan, düzenleme ortaklık payını (DOP) oransal eşitleme endişesi ile bölünme ve hisselendirmeyi artıran bu uygulama; yapılaşma ve mekan düzeni ile ilgili kentsel tasarım kaygısı taşımamaktadır.

2.1. Tasarım İlkelerinin Planlama Pratiğine Aktarılamama Nedenleri

A) Türkiye'deki İmar Planlama Süreci (Planlama Yöntemi)

1) Nazım Plan - Onay - İmar Uygulama Planı ---Onay Süreci Açısından

Nazım planlarının zamana bağlı gelişme değişme esnekliği taşınaması (statik-klasik planlama).

2) Nazım planlarının etapa dayalı sisteminin olmaması.

3) Uygulama araçlarının süreçte yer almaması.

B) Yürürlükteki Yönetmelik Hükümleri

1) İmar planlarının elde edilmesi Teknik Şartname'nin tektipleştirmeyi getirmesi

a) Yapı-parcel

b) Mimari yapı-kentsel dış mekan

2) Tek imar yönetmeliğinin kentsel dış mekan oluşumuna yönelik endişeler taşınamaması.

3) Yasal olanakların doğru kullanma alışkanlığının olmaması.

4) Kesin ve ayrıntılı kararların tasarlama rahatlığını kısıtlaması.

C) Planlama Kültürü Açısından

1) Gelenekseli reddeden---tepkileşmeye giden

2) Mevcut potansiyeli değerlendirici değil yeni alan açma yönünden bir planlama.

D) Mesleki Formasyon

1) Planlayıcıya biçilen rol/olanaklar

2) Mimarın kentsel dış mekan ölçeğine birikimlerini taşınamaması.

- kent mekanının oluşumunda tasarımcının belirleyiciliği ve etkisinin en az olması

- planlamanın, mimarlık için çok kısıtlı bir eylem alanı ve olanağı bırakması

E) Toplumun Planlama/Tasarım Kültürü

- rant

- gelenekseli koruma

- taklitçilik

2.2. Planlama-Tasarım İlişkisinde Kentsel Kimlik

Kentlerimizin kültürel kimliklerini korumaya ve geliştirmeye yönelik çabalar günümüzde artık "yaşamsal" bir görev haline gelmiştir. Heberi kendine özgü vetarihsel süreç içerisindeki uygarlık birikimleri ile oluşan kişiliklere sahip kentlerimiz, özellikle "mimari karakterlerini" hiç dikkate almayan, salt yapılaşma yoğunlukları ve donatı alanlarının belirlenmesi ile yetinilen imar kararları sonucunda bu özelliklerini yitirmekte; güngççtikçe daha çok birbirlerine benzemektedirler. Bu olumsuz gelişmeyi durdurabilmek, kentleşme kararlarını "mimari kimliğinde korunabileceği" bir planlama disiplini altına alabilmek için, mimarların ve şehir plancılarının "ortak yükümlölükler" içerisinde uzmanlık potansiyellerinin birleştirmeleri, önemli bir aşama olacaktır.

Kentlerin kültürel kimliklerinin oluşmasında, binalarla kent dokusu arasında diyalektik bir ilişki vardır. Tıpkı bugün olduğu gibi geçmişte de evleri bulundukları yerleşmeden ve o yerleşmenin tarihsel dokusundan ayrı olarak düşünmek olanaksızdır. Kentin genel karakteri yapıların mimari kimliğinde belirleyen etmenlerin başında gelmektedir. Ama bu etkileşim, aynı anda tersi yönde de kendini göstermekte, yani yapıların oluşturdukları "imar düzeni" ve mimari yönelişler de o kentin dokusunu yaratmaktadırlar.

Önemli olan, hem yapıların modern ama o kente ait olduklarını gösteren mimari kişiliklere sahip olması, hem de yapılara belli bir imar düzeni veren imar planlarının da yine aynı kentin kimliğini yaşatacak kararları taşıyabilmeleridir. Planlama disiplini ile mimarlık eylemi arasında iç içe geçmiş ve karşılıklı saygıya dayanan bir ilişkiye gereksinme vardır. Şehir plancılığı, mimarının yaratıcı gücünü geliştirebilmesi ve geçmiş birikimleri yarınlara aktarabilmesi için en uygun ortamları sağlamalı; mimarlıkta planlama disiplinine, bu gücün ulusal ve kültürel kökenlerini sunmalıdır.

Türkiye gibi hemen tüm yerleşmelerinde kültürel birikimin zengin olduğu bir ülkede yarının kentlerini biçimleyecek planlama çalışmalarında, ne tek başına mimarın, ne de tek başına şehir plancısının uzmanlığı yeterli olabilir. Özellikle bu iki meslek grubunun hem geçmişe saygılı bir mimarlığı gözeten, hem de daha yaşanılır çağdaş yerleşmeleri yaratabilmek için, güçlerini ve yeteneklerini birleştirmeleri zorunlu hale gelmektedir.

Kent planlamasıyla mimari kimlik arasındaki ilişkiye önem veren evrensel yaklaşımlara karşın, ülkemizde son on yıl içinde gözlenen ve mimarlıkla şehir plancılığının "birbirlerinin

uzmanlık alanına saygı" adına nerede ise "birbirlerini dışlayan" mesleklere dönüştüren eğitim ve uygulama süreci, 1985' te yenilenen İmar Yasası ile yasal bir zorunluluk noktasına gelmiştir.

Bu bölünmüşlük ise, yine pek çok yerde izlenebildiği gibi kentlerin ve yeni yerleşmelerin kültürel karakterlerine uyulmadan kişiliksiz bir mimari doku yaratılarak süregelen çarpık gelişmelerini daha da hızlandırmıştır.

İmar yasası ve yönetmeliklerindeki; iki meslek grubunun bilimsel işbirliğini engelleyen bu tıkanıklığı aşmak gereklidir (EKİNCİ, 1991).

SONUÇ

Türkiye'de son otuz yılda yaşanan planlama sürecinin, hedeflenen kentsel gelişmeleri sağlayamadığı bilinmektedir. Planlamada bir araç niteliğindeki kentr imar planları, çuğu kez gelişmelerin gerisinde kalarak geçersiz olmakta, bu nedenle planın revizyonu veya yeniden üretimi gerekmektedir.

Planlama ile kentsel sorunlar çözülmüş, modern yaşamın gereksinimleri karşılanmış olsa bile; insanların kenti estetik açıdan algılamasıyla ilgili gereksinmesinde planlama yetersiz kalmıştır. Bunun sonucunda kentsel çevrenin, görsel nitelikleri ile ilgili ayrıntılı çalışmaları gerektiren bir anlayış doğmuştur.

Son 30 yılda ülkemizdeki planlama olgusu gitgide çoğalan kentsel sorunları çözümlemek için uğraş verirken kentsel estetiği oluşturan görsel niteliklerin bir kısmı kaybedilmiş varolanlarda kentsel baskılarla karşıkarşıya kalmıştır.

Kentsel çevrenin görsel nitelikleri; gerek kentte yaşayanlar, gerek kenti ziyaret edenlerin görüş alanına girerek kentsel imaj ve estetiğin doğmasına neden olurlar ki bu imajı yaratan her şey kamu mekanlarında yer alır. Ayrıca yaşamın dört ana işlevinin içinde geçtiği yapılanmış mekanların kamu mekanlarına bakan dış yüzlerinin de kentsel imaja doğrudan katkısı vardır.

Ülkemizde kullanıcısı belli bir grup olan özel mekanlarla, çeşitlik ilkesine dayalı kullanıcısı tüm kentliler olan kamusal mekanlar arasında kalite açısından bir denge kurulamamıştır. Bir özel mekan kendi sınırları içinde çağdaş koşullarda her türlü donanımıyla

gerçekleştirilebilirken, kent imajına katacağı estetik değerler için aynı duyarlılık gösterilememektedir.

Ülkemizde şehirciliğin son 30 yılında karşımıza; tarihi dokunun ve doğanın hızla çirkin beton bloklarla kemirildiği ve özgün yapısından uzaklaşan kentlerle sonuçta kentsel estetik adına çok kayıp verildiği bir tablo çıkmaktadır.

Sözkonusu problemin temelinde yatan; planlama sürecinde kent bütününde estetik birliği sağlayacak tasarım ilkelerinin yer almayışı ve bunların gerçekleşme olasılıklarıyla ilgili finansman konusunun belirlenemeyişidir.

Kentsel çevrenin görsel nitelikleriyle ilgili tasarım ilkeleri, planlamayla mimari ölçeği birbirine bağlayan bir ara mekanizma olarak kentsel tasarımla elde edilebilir.

Türkiye'de bu süreç, son yıllarda açılan yarışmalarda ya da küçük çaplı projelerde adını duyurmuş olsa bile, kent imar planlamasını belirleyen yasal ve kurumsal yapıda henüz yer almamıştır.

Kent planlama sürecinin bir uzantısı niteliğinde olan kentsel tasarım değerlendirmeleri; her yörenin varolan koşullarından hareketle hazırlanacak tasarım ilkelerini kapsar. Bu ilkeler kalıplaşmış, imar yönetmeliklerinin yerine tasarım rehberliğine çerçeve oluşturur. Planlama kararları doğrultusunda geliştirilecek tasarım rehberleri ;

- Kamunun görsel ilgi alanında estetik değerler oluşturmak
- Konfor koşullarını sağlamak
- Fizik mekanı tanımlayıcı ölçüler getirmek
- Kentsel bütünlüğü sağlayacak çeşitlilik ve zıtlıkları oluşturabilmek
- Çevresel değerlerle (tarihi, doğal v.d.) uyumlu ve tutarlı ilişkiler sağlayabilmek
- Kentsel imajı gerçekleştirebilmek gibi amaçları taşır.

Sözkonusu ilkelerin, detaylandırılmış kentsel tasarım projeleri ve rehberleriyle birlikte uygulamaya aktarılabilmesi için;

- Yasal ve kurumsal yapıda kentsel tasarım değerlendirmelerinin yerinin belirlenmesi
- Bu konuyu halka bir gereksinme olarak duyumsatabilecek araçların devreye girmesi
- Tasarım ürünü herşeyin bir bedeli olarak finansman kaynaklarının belirlenmesi gerekmektedir (ÖZAYDIN, 1991).

Kentsel tasarım tekniğinde, çok boyutlu, ayrıntılı düzenlemeler bulunacaktır. Bugünkü kentsel yerleşik alanlarda sağlıklılaştırma getirecek ya da yeni kentsel yaşam çevreleri oluşturacak bu düzenlemelerde iç-dış mekanın diğer deyimle açık ve örtülü kentsel mekanların bir bütün olarak algılanıp değerlendirilmesi ve topluca tasarlanması sözkonusudur. Kentsel tasarım tekniğinin uygulandığı bu düzenlemelerde yürütülen gerçekçi çözümleme ve değerlendirmeler kent mekanının oluşumunda ve kentin sürekli biçimlenmesinde yetersiz kalan kısıtlayıcı, kural koyucu, ilke ve standart belirleyici güncel kent planlamasının başarısızlığının aşılmasında yararlı olacaktır.

Gerçekte kentsel tasarımın kentin gelişme biçimine karar verilmesinde tek başına bir yükümlülüğü yoktur. Ancak kent mekanlarının, kentte yaşayan insanlar için, insan ölçeğine ve gereksinimlerine uygun düzenlenmesinde kentsel tasarım tekniğinin kullanılması gereklidir.

Genel anlatımıyla kentsel tasarım, kentsel mekanda çok boyutlu ve ayrıntılı bir düzenleme yöntemi ve tekniğidir. Burada çok boyutluluk ile anlatılmak istenen, fiziksel üç boyuta maliyet-olabilirlik, programlama-zamanlama boyutlarının katılmış olması; ayrıntılı düzenleme ile de uygulama için gereken tüm ayrıntıları, bunların yanısıra uygulama politika araçlarını da düzenleme kapsamında tanımlamasıdır.

Kentsel tasarım, kentsel çevre ve insan ilişkilerini zaman ve mekan boyutu içinde ayrıntıda belirlemeyi öngören bir disiplin olması yanısıra, kentsel çevrenin algılanıp değerlendirilmesinde kültürel etkileşim sağlayarak kentli insanı eğiten bir özelliğede sahiptir. Toplumun beğeni düzeyinin yükseltilmesi, giderek kent kültürünün geliştirilmesi çevreye güzellikler katılması ile olanaklıdır (BİLSEL, 1995).

III. BÖLÜM : PLANLAMA-TASARIM İLİŞKİSİNDE TOPLU KONUT ALANLARI

1. TOPLU KONUT KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1. Toplu Konut Kavramı

Tarihin bütün dönemlerinde yöneticilerin özel istek veya emirleri doğrultusunda oluşturulan yerleşmeler dışında, halk kendi konutunu ve çevresini kendisi oluşturmuştur.

İnsanın yaşamında konut sadece içinde belirli konfor şartlarında oturulan bir yer değil, onunla bütünleşilen bir mekandır. Bu açıdan bu devirde insanlar, oturdukları yerlerden ayrı anılmamış, zaman yer ve mekanla bütünleşmişlerdir.

Değişen koşullar, standartlar sonucu giderek insanlar istedikleri geleneksel düzenden sıyrılıp, baskılar nedeniyle olumsuz, sağlıksız mekanlar yaratır hale gelmişlerdir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıldaki bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin en az etkili olabildiği alan, insanların barınma sorunlarının çözülmesidir. Başta hızlı kentleşme olmak üzere, gelir dağılımındaki dengesizlik, hızla artan nüfus, kırsal alandan kentlere olan göç, konut sorunlarının çözümüne az gelişmiş ülkelerde, ayrı bir genişlik ve önem kazandırmaktadır. Bu ülkelerdeki konut açığı hem nicel, hem de nitel anlamıyla hızlı bir biçimde büyümekte, sınırlı olanaklar bu duruma çözüm yolu aramaktan sorumlu bulunanları bir kısır döngü içine sokmaktadır (KELEŞ, 1990). Konut açığını gidermek için kamu desteğiyle yaratılan modellerden biri ise Toplu Konuttur.

Konut koşulları, birçok ülkede yurt çapında önem taşıyan toplumsal, ekonomik, siyasal sorunlar arasına girdikten sonra, toplumsal konut politikası adı verilen yasal ve eylemsel önlemler oluşturulmuştur.

Tek tek yapılar olarak değil, fakat büyük kent siteleri halinde yapıldıkları zaman, teknik, toplumsal ve ekonomik kimi yararlar sağlayabilen büyük girişimlere "toplu konut" adı verilmektedir.

Toplu konut projelerini gerçekleştiren kuruluşlar ya kamu kesiminde yer alan büyük toplu konut ortakları ya özel kesimdeki büyük toplu konut girişimleri, ya karma nitelikteki konut ortaklıkları ya da kooperatiflerdir. Her ülke kendi siyasal ve ekonomik sisteminin gereklerine göre bunlardan bir ya da birden fazlasına başvurmaktadır.

Dünyada ise Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında, Avrupa ülkelerinden birçoğunda, konut sorunlarının ülke ölçüsünde önem kazanması sonucunda, devlet bunların çözümünde eylemli bir görev almak zorunda kalmıştır. Sanayi bölgeleri çevresinde ve kentlerin eski kesimlerinde yoksulluk yuvalarının doğması, kent nüfusunun hızla artması, dar gelirli ve yoksul kitlelerin durumu, savaşlar ve doğal yıkım olayları, tam çalışmayı gerekli kılan genel ekonomik nedenler, devleti bu alanda görev almaya zorlamıştır.

Konutu dört duvarla bir çatıdan ibaret görmeyip, "kentlerin özellikleri hesaba katarak" ve "çevre koşulları içinde" algılamak ve planlarla ilgisini aramak gerekmektedir. 20 yıldır sık sık sözü edilen "toplu konut" girişimlerini desteklemenin devlete bir görev olarak verilmiş olması da, toplu konut yöntemin daha çok toplum yararına sayılmasının bir sonucudur.

Küçük kentsoylu adı altında toplanabilecek esnaf, küçük üretici, kamu görevlisi, zanaatkar v.b. ara sınıfların, ellerine geçen para arttıkça edinmeye çalıştıkları konut tipinin, devletin sıkı denetimi altına alınması da bir zorunluluktur. Ne toplumun gelenek ve alışkanlıklarına, ne ekonomik kaynakların kıtlığına uygun düşen, ne de başka ülkelerde benzeri bulunan bir konut tipi, 1950'lerden beri hızla yaygınlaşmıştır. Çoğu kez, konutlardan başkası için kapısı açılmayan, kare ya da L biçimindeki salonların, konut gereksinmesi yönünden bir işlevi bulunmamaktadır.

Bu nednle toplum yapısını ve bu yapıdaki değişimleri yakından izleyerek Türk mimar ve mühendislerinin, başka bir çok ülkelerde görüldüğü gibi, bir ailenin gereksinimlerine tıpa tıp uyan 60-70 metrekareye sığdırılabilen, sağlık koşullarına uygun konutların çizimini geliştirmeleri ve bunları halka tanıtip, benimsetmeleri önem taşımaktadır (KELEŞ, 1990).

1.2. Kuruluşlar ve Yetkiler

Türkiye'de konut politikasının belirlenmesinden ve uygulanmasından derece derece sorumlu ve buna yetkili kılınmış türlü kuruluşlar vardır.

1- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (İmar ve İskan Bakanlığı)

Ülkemizde konut politikasının saptanması ve uygulanması amacıyla 1958 yılında 7116 sayılı yasayla kurulan İmar ve İskan Bakanlığı, planlı dönemde, çeşitli bölgelerde devlet bütçesinden ayrılan ödeneklerle sosyal konut yaptırma yoluna gitmiş, geri kalmış yöreler halk konutları ile kiralık-mülk uygulamaları yapmıştır. 1984 yılında 209 sayılı yasa gücündeki kararname ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın konut politikasının saptanmasına ve uygulanmasına ilişkin görevleri tamamen kaldırılmıştır (AKSOYLU, 1991).

2- Devlet Planlama Teşkilatı

Hükümete ekonomik ve toplumsal kalkınma konularında yardımcı olan DPT, konut ve gecekondular gibi sorunlara, toplumsal gelişmeye ilişkin konular arasında önemli bir yer ayırmıştır. Kalkınma planlarının hepsinde, konutla ilgili bölümler yer almıştır. DPT, planlarda, konut sorunlarını tanımladıktan sonra, uyulması gereken ilkeleri ve yatırım ereklere belirlemektedir. Bu çerçevede, konutun bir kalkınma sorunu olarak, ülke ekonomisi içinde yukardan görülmesi olanağı ortaya çıkmaktadır (KELEŞ, 1990).

3- Yerel Yönetimler

Çeşitli olasılıklar araştırıldığında kamu, özellikle belediyeler önderliği ve denetimindeki toplu konut girişimleri en gerçekçi yaklaşımlardır. 1969 yılında çıkarılan 1163 sayılı Kooperatifler Yasası'na konulan bir hükümle belediyelerle kooperatifler arasındaki işbirliği engellerinin ortadan kalkmasıyla, toplu konut girişimleri özendirilmiştir.

Ayrıca, 2985 sayılı Toplu Konut Yasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra, özellikle konut gereksiniminin büyük olduğu illerimizde belediyeler aracılığı ile yeni yerleşim alanlarının açılması çalışmalarına da Toplu Konut Fonu'na destek sağlanmıştır. Bu çerçevede birçok büyük belediyenin, gerçekleştireceği uydu kent projeleri için kredi tahsis edilmiştir (AKSOYLU, 1991).

4- Türkiye Emlak Kredi Bankası

1926 yılında Emlak ve Eytam Bankası adı ile kurulmuş daha sonra 1946 da adı ve statüsü değişmiştir. Bankanın başlıca görevi, konut sahibi olmayanlara ucuz konut yaptırmak,

konut kredisi vermek, yapı yapıp satmaktır.

Bankanın görevini gereği gibi yerine getirmesi engelleyen başlıca neden, kuruluş yasasındaki "ucuz konut yaptırma" amacının tersine, geçmişte banka kredilerinden yararlanılarak yaptırılan konutların çoğunun, lüks ölçüler içinde kalmış, dolayısıyla maliyetlerinin yükselmiş olmasıdır. İstanbul'da Ataköy ve Levent gibi siteler buna örnektir.

1988 yılındaki yeniden düzenlemeden sonra, Emlak Bankası, artık, eski Türkiye Emlak Kredi Bankası olmaktan çıkmıştır. Yeni haliyle daha çok Toplu Konut Fonu kaynaklarının kooperatiflere aktarılmasında aracılık rolü oynamaktadır.

5- Toplumsal Güvenlik Kurumları

a)Sosyal Sigortalar Kurumu: II.Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, işçi sayısının artması, kentleşmenin hızlanması, Çalışma Bakanlığı ile İşçi Sigortaları Kurumu'nun kurulması, işçilerin barınma koşullarına karşı duyulan ilginin artmasına yol açan etmenlerin başında gelir.

Sosyal Sigortalar Kurumu, işçi konutları çalışmalarını üç yöntemle yürütmüştür. Birincisi, Türkiye Emlak Kredi Bankası'nın aracılığından yararlanmak, işçi kooperatiflerine bu banka aracılığı ile kredi vermektir.

İkinci yöntem, Kurumun kooperatiflere doğrudan doğruya, Banka'nın aracılığına başvurmaksızın kredi açmasıdır.

Üçüncü ise, 6900 sayılı yasa uyarınca, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, işçi konutları yaptırma işini doğrudan doğruya kendi üzerine almasıdır (KELEŞ, 1990).

b)Bağ-Kur:Esnaf ve Sanatkarlar ve diğer Bağımsız Çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumunu kuran 1479 sayılı yasa, Kurumu bağlı sigortalıların toplumsal güvenliklerinin bir parçası olarak, kurumun konut kredisi vermesine olanak tanımıştır.1985 tarihli 3165 sayılı yasayla Bağ-Kur'un konut kredisi uygulamasına son verilmiştir (KELEŞ, 1990).

c)Emekli Sandığı: Devlet Memurlarını Konut Edindirme ve Kullandırma Yönetmeliğine dayanılarak oluşturulan Memur Yardımlaşma Kurumu Fonu'ndan (Meyak) pekçok konut kooperatifine konut kredisi verilmiştir. Meyak fonunun 1982 yılında kaldırılmasıyla bu

uygulamaya da son verilmiştir. Oysa, başka ülkelerde olduğu gibi, Emekli Sandığı, elindeki fonlardan bir bölümünü, kamu görevlileri için mülk ya da kiralık konut üretimine ayrılabilirdi (KELEŞ, 1990).

d)Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK): 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Yasası'nın 33.maddesi Kurumun sürekli üyelerine, konut edinmeleri amacıyla, yardım yapabileceğini göstermektedir (KELEŞ, 1990).

6- Konut Kooperatifleri

Üyelerinin konut gereksinimlerini bireysel yarışmanın ve kazanç güdüsünün etkilerinden kurtararak karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma ile karşılamayı amaçlayan örgütler olarak tanımlanan kooperatifler, uygulamada en çok karşılaşılan örgütlerdir (AKSOYLU, 1991).

Türkiye'de ilk konut kooperatifinin, 1887 yılında, İstanbul'da fakat İngiliz azınlığının üyeleri arasında kurulduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk konut kooperatifi denemesi Ankara'daki Bahçelievler kooperatifidir.

Kooperatiflerin büyük çoğunluğu nüfusu 200 binin üzerindeki kentlerdedir. Bunun kuşkusuz, kentleşmenin büyük kentlerde yoğunlaşmasıyla ve sanayi işçilerinin kooperatif kurma girişimlerinin, SSK' ca bu özeklerde desteklenmiş bulunmasıyla ilgisi vardır.

1.3. Toplu Konut Politikaları Gelişimi

Cumhuriyet Türkiye'sinde konut politikalarının gelişmesini başlıca beş dönemde topluyabiliriz. Bunlar 1923-1945 arası, 1945-1960, Planlı Dönem, Ara Dönem (1980-1983) ve Liberal Dönem (1984 ve sonra) olmak üzere zaman dilimlerine ayrılabilir.

1) 1923-1945 Dönemi :

Bu dönemdeki konut politikaları, Cumhuriyet'in ilk yıllarında başkent Ankara'nın sorunu olarak ortaya çıkan konut talebinin, karşılanması, memur konutları yapımı çalışmalarıdır. Beş ayrı yasa ile konut politikalarının yasal dayanakları oluşturulmuş, arazi ve kredi tahsisleri sağlanmıştır (AYDEMİR, 1991). Cumhuriyet Döneminde ilk konut kooperatifi Ankara'da bürokratların oluşturduğu Bahçelievler Yapı Kooperatifi'dir. Kendinden sonra kurulan kooperatifler için de model oluşturmuştur (KOÇ, 1991). Bunun dışında Saraçoğlu

Mahallesi, Yeni Mahalle, merkezi ve yerel yönetim ile yapı kooperatifleri aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

1944 tarih ve 4626 sayılı yasa, memur konutları konusunu devletin görevleri arasına sokmuştur. Bu yasadan yararlanarak Ankara'daki Namık Kemal Mahallesi oluşturulmuştur.

Ankara'nın başkent olmasından sonra, bir özel yasa ile 4 milyon metrekare toprağın başkenti geliştirmek amacı ile kamulaştırılması dönemin önemli bir adımıdır (KELEŞ, 1990).

2) 1945-1960 Dönemi:

II.Dünya Savaşı sonrasında, hızlı nüfus artışı ve göç sonucu, büyük kentlerde gecekondu bölgeleri oluşmuştur. Sanayide çalışan nüfusun oranı yükselmiş, ekonominin yapısında hızlı dönüşümler başlamıştır. Çok partili siyasal yaşama geçilmesi, Dernekler Yasası'ndaki değişiklik ile sendikalar kurulması, 1958' de İmar ve İskan Bakanlığı'nın kurulması bu dönemin önemli özellikleridir.

Kentleşmenin hız kazanması ve gecekonduların çoğalması, bu dönemin konut politikası önceliğini, gecekondulaşmanın önlenmesine yöneltmiştir. 1966 yılına değin, bu konuda çıkarılan bir dizi yasa ile, gecekondu yapımına karşı yasaklayıcı bir tavır alınmış, konut üretimi arttırmanın yolları aranmıştır (KELEŞ, 1990). Zeytinburnu, Eyüp, Gaziosmanpaşa, Kazlıçeşme bölgelerinde endüstri kuruluşlarının yerleştiği alanların civarında gecekondu mahallelerinin olduğu gözlenmektedir (ŞENYAPILI, 1989).

Bu dönemde konut sağlama ve konut edinme bireysel krediler ve kooperatiflere sağlanan krediler yoluyla teşvik edilmiştir. Bu dönemde İşçi Sigortaları Kurumu, düşük faizli, uzun dönemli konut kredileri vermeye başlamıştır. Konut büyüklüğü ve kooperatif büyüklüğüne bir alt sınır getirilmiştir. Bu yolla çok sayıda kooperatifin kredi kullanmasına ve Emlak Kredi Bankası'nın kurularak, büyük çapta ve etkin girişimlerde bulunmasına karşın yeterli sayıda konut üretilmemiştir (AYDEMİR, 1991).

Bu dönemde Türkiye Emlak Kredi Bankası'nca Levent'de 1951' de 441, 1954' de 319, 1956' da 277 konut birimi üretilmiştir. Etiler bölgesinde de benzer yerleşme girişimleri görülmektedir. 1955' de Etiler Yapı Kooperatifi, 1956' da Ulus Şeker Yapı Kooperatifi,

1959' da Petrol İşçileri Sendikası Yapı Kooperatifi bu gelişmelere örnek olarak sayılabilir. Bu dönemde konut alanlarındaki yapılaşmanın özelliği, bahçe içinde iki katlı konut tipi olmalarıdır (TÜRKOĞLU, 1991).

Ayrıca bu dönemde dikkati çeken, konut ve kalkınma sorunlarının birbirinden ayrı ve kopuk olarak ele alınmış olması, konut kesiminin ekonominin bütünü ile ilişkilerinin dikkate alınmamış olmasıdır.

1951 yılında, Belediye Yasası'nda yapılan değişiklik ile belediyelerin, konut yapma alanındaki yetki ve sorumlulukları artırılmıştır (KELEŞ, 1990).

3) Planlı Dönem (1961-1980):

Planlı dönem yeni bir Anayasanın, 1961 Anayasası'nın 20 yıl yürürlükte kaldığı dönemdir. Bu anayasa, ilk kez düşük gelirliilere konut sağlama görevini devlete yüklemiştir.

a) 1.Beş Yıllık Plan (1963-1967)

1963' de DPT'nin kuruluşu ve kalkınma planları ile ülke yeni bir döneme girmiştir. Bu dönem, konut sorunlarının ilk kez bir bütün olarak ele alındığı, kalkınma ile ilişkilerinin kurulduğu dönemdir. Bu dönemde standartlar geliştirildi, konut maliyetinin düşürülmesi öngörüldü, toplu konut üretimi desteklendi, küçük konutlara kredi sağlama yoluna gidildi. Amaç, üretilen konut birimi sayısını arttırmaktır (TÜRKOĞLU, 1991).

60' lı yıllarda nüfus yayılmaları merkezin dışına doğru yayılma göstermekteydi. Ve çevrede hızlı nüfus artışına sahip yeni yerleşim alanları oluşmaktaydı (TÜMERTEKİN, 1979). Örneğin batıda Bakırköy, doğuda Kartal bölgeleri.

1966 yılında çıkarılan 775 sayılı Gecekondu Yasası'ndan sonra saptanan batıda 12, doğuda 24 gecekondu önleme bölgesinde altı farklı tipte konut uygulaması gerçekleştirildi. Bunlar nüve konut, kendi evini yapana yardım, tasarruflu ev yap, mülk ve kralık konut uygulamalarıdır (GÖRGÜLÜ, 1982).

b) 2.Beş Yıllık Plan (1968-1972)

2.planda imalat sanayinin, konuttan önce geleceği benimsenmiştir. Devletin konut pazarına

"yatırımcı olarak değil, fakat düzenleyici olarak" gireceği, devletin düzenleyicilik görevini, konut kredileriyle finansman sağlayarak yapacağı belirtilmiştir (KELEŞ, 1990).

Bu dönem içinde Arsa Ofisi kurulmuş, kooperatifler yasası yürürlüğe girmiştir (AYDEMİR, 1991)

Gecekondu konusuna yaklaşımda, geçmiş dönemin, katı, "yasaklayıcı" tutumu bu dönemde yumuşamıştır. İkinci değişiklik ise, gecekonduların yasallaştırılmasıdır (KELEŞ, 1991).

c) 3.Beş Yıllık Plan (1973-1977)

Bu planın konut yaklaşımı, ilk iki plana benzemektedir. Plan, düşük gelirli kümeler üzerinde durduğu halde, bunların barınma gereksinimlerini karşılayabilecek önlemler getirmemiştir. Sadece, bu alanda kamu kesiminin özel kesim ile "sorumluluğu paylaşması"ndan söz edilmektedir.

3.Plan, kamuca altyapı hizmetleri tamamlanmış olanlar dışında gecekondu yapımına izin verilmeyeceğini, gecekonduların onda birinin, plan döneminde yenilenmesi gerektiğini göstermiştir.

Toplumsal nitelikli ve toplu konutlar için kamuca kaynak ayrılması gereğine değinilen 3.Planda iyi konutların yanısıra, kiralık konut yapımının özendirilmesine de yer verilmiştir.

d) 4.Beş Yıllık Plan (1978-1983)

Bu planda, kentlerde oluşan büyük toprak rantlarını ve kent toprağı üzerindeki spekülasyonu önleyici önlemler geliştirilecektir. Toplumsal ve teknik altyapısıyla birlikte çok sayıda konut üretimi sağlayan teknolojilerin ve toplu konut yapımının özendirilmesi de 4. planda öngörülmüştür (KELEŞ, 1990).

Kamu elindeki arazileri yerel yönetimlere ve konut yapı kooperatiflerine devredebilme ve yerel yönetimlere kamulaştırma yapma olanakları getirilmiştir.

Bütün bankalara konut kredisi açma yetkisi verilmiştir (AYDEMİR, 1991).

4. Plan Dönemi, siyasal istikrarsızlıkların da etkisiyle, bir plansız dönem izlenimi bırakmıştır. Değişen hükümetlerce hazırlanan bir dizi karar ve yönetmelikler bir tutarlık içinde olmaktan uzak kalmıştır.

4) Ara Dönem (1980-1983)

Bu dönemin en önemli özelliği 2,5 yıl yürürlükte kalmış olduğu halde bir türlü uygulanamayan birinci Toplu Konut Yasasının çıkarıldığı dönem olmasıdır.

Bu yasa ile toplu konut alanında yeni kavramlar, terimler ve koşullar içeren en geniş kapsamlı yasal düzenlemeler getirilmiştir. Toplu konut yerleşme alanı, konut grubu büyüklüğü, konut büyüklükleri ve toplu konutun içinde yer alacağı kent büyüklüğü gibi kavramlara açıklık getirilmiştir. Kent büyüklüğü arttıkça toplu konutları oluşturan kooperatif büyüklükleri ve inşa edilen toplam konut sayıları da artmakta, krdiler küçülmekte, faiz oranları değişmekte, geri ödeme süreleri kısalmaktadır. Bu sınırlamaların amacı büyük kentlerin daha da büyümesini ve lüks konut yapımını sınırlamaktadır. Ne yazık ki bu yasada günün koşullarında yürürlük kazanmamıştır (AYDEMİR, 1991).

5) Liberal Dönem (1994 ve sonrası)

1980' de kentsel konut açığı en yüksek düzeyine ulaşmış iken I. ve II. Toplu Konut Yasaları ile konut konusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır.

1984 yılı Mart ayında yürürlüğe giren yeni Toplu Konut Yasası 10 maddelik bir çerçeve yasa niteliğindedir. Yasa, amacını, konut gereksinmesinin karşılanması, konut yapımının bağlı olacağı esasların düzenlenmesi, ülkenin koşullarına ve yapı gereçlerine uygun endüstriyel yapım tekniklerinin, araç ve gereçlerin geliştirilmesi ve devletin yapacağı desteklemeler için bir Toplu Konut Fonu'nun kurulması olarak belirlemiştir (KELEŞ, 1990). Böylece toplu konut üretimi yapacak kuruluşlara kredi desteği sağlanması konusunda karar verilmiştir. Sonuçta bu gelişmeler ve hızlı bir üretimle konut açığının kapatılması hedef alınmıştır (TÜRKOĞLU, 1991). Yerel yönetimlerin plan sınırları içinde toplu konut alanları belediyelerce belirlenir ve valiliklerce ilan edilir hükmü getirilmiştir. Plan dışı olanlarda belirlenecek toplu konut alanlarının en az bir ilkokul birimi büyüklüğünde olması, kadastro ve teknik altyapı hizmetlerinin sağlanmış olması koşulu aranacaktır. Daha sonraki bir değişiklikle toplu konut alanlarının plan sınırları içinde olma koşulu kaldırılmıştır (AYDEMİR, 1991).

Sonuç olarak, 1960' dan itibaren ülkesel konut politikalarında amaç olarak konut açığının kapatılması için hızlı bir şekilde konut üretilmesi öngörülmektedir. Gerekli sayısal artış 1961-1980 döneminde yeterli kaynak ayıramama nedeniyle konut talebinin çok gerisinde kalmış, 1981' den bu yana ise gerekli olarak artış kaydedilmişse de üretimi planlanan sayıya ulaşılamamıştır (TRKOğLU, 1991).

2. TOPLU KONUT ALANLARININ FİZİKSEL VE SOSYAL ÇEVRE AÇISINDAN DEğERLENDİRİLMESİ

Yurdumuzda gerçekleştirilen toplu konut uygulamalarında, planlama evresinin her aşamasında ve planlama içinde yer alan tasarlama çalışmalarında sadece; üretim hızı, maliyet ve daha yoğun nüfus barındırabilmek kaygılarıyla hareket edilmektedir. İnsan sosyal bir varlıktır. evresini biçimlendirir, aynı zamanda doğanın bir parçasıdır. İnsanların yaşayacakları mekanlardan bazı beklentilerinin bulunması doğal karşılanmalıdır. Oda sayısına ya da oda başına düşen bireylere göre yapılan değerlendirmeler, konut niteliklerine ölçü olmamaktadır. nemli olan insanların kaç odalı konutlarda yaşadıkları değil, yaşamla ilgili gereksinmelerini en iyi biçimde nasıl bir mekanda karşılayabileceklerinin saptanmasıdır (ERUZUN, 1989).

Amaç insanların mutluluğu olduğuna ve yaşamın en önemli bölümü konutlarda srdrldğine göre, mekanların belli bir konfor düzeyine erişmiş olması gerekir. Sözü edilen konfor düzeyine yalnızca çağın teknolojisinden yararlanılarak değil, alışkanlıkların, geleneklerin, sevgi ve saygı bağlarının sürekliliği sağlanarak ulaşılabilir. Konutun niteliksel sorunlarının belirlenebilmesi ve kültür sürekliliği içinde çözümlere ulaşabilmesi, konunun ayrıca tarihi süreçte derinlemesine irdelenmesini de gerekli kılmaktadır. Konut geleneğimiz ve bu konudaki kültürel birikimimiz incelendiğinde, bu tema doğrultusunda son derece çekici ve ideal çözümlerin sağlandığını görürüz. Bu açıdan, günümüzdeki toplu konut uygulamalarını fiziksel ve sosyal evre açısından değerlendirmeden önce geleneksel Türk Evi'nin özelliklerini kısaca incelemekte fayda vardır:

2.1. Geleneksel Türk Evi

Geleneksel Türk Evi'ni biçimlendiren ilkeler:

1-Yerleşme İlkeleri: Geleneksel yerleşmelerde ayrık ya da bitişik evlerin yan yana gelişi ile biçimlenen bir sokak düzeni vardır. Arazi yapısına göre yön değiştirerek süprizler yaratan, evlerin çıkmalar ile insanları güneşten ve yağıştan koruyan insan ölçeğindeki sokaklar, toplumsal çevreye saygı ilkesini dile getirmektedir. Evlerin yan yana gelişinde ana ilke komşu yapının perdelenmemesidir (ERUZUN, 1989).

Geleneksel Türk Evi'nin çevre ilişkisinde içe kapalılık ve gizlilik olguları etkin olmuştur. Bu olguların Türk evine yansması da avlu oluşturulması şeklindedir. Doğaya uyum Türk Evi'nin genel karakteristiğidir. Az yoğun, bahçeli, az katlı yapılar esas alınmıştır (DAĞGÜLÜ, v.d., 1991).

2-Yapıdaki İlkeler: Geleneksel evlerimizde yerel koşullara en uygun yapı malzemeleri yakın çevreden elde edilmiştir. Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz'de ahşap, İç Anadolu'da kerpiç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da taş kullanılmıştır. Taş ve kerpiç malzeme ile inşa edilmiş evlerde standartlaşma pencere, kapı, dolap, sedir v.b. yapı elemanlarında uygulanmıştır. Buna karşılık ister yığma karkas olsun ahşap yapılarda strüktürde bile belli bir standartlaşma düzeyine varılmış olduğu saptanmaktadır (ERUZUN, 1989).

3-Mekan Organizasyonundaki İlkeler: Geleneksel konutlarda odaların her biri bir ev gibidir. İçinde oturma, dinlenme, yemek yeme, yatma hatta yıkanma eylemleri rahatlıkla sürdürülebilmektedir. Başka bir deyişle her mekan günün her anında kullanılabilmektedir. Mekanların çok amaçlı kullanım olanağı vermesi, yalnızca bir kullanıma göre biçimlendirilmiş apartman dairesi odasından çok daha çağdaş özelliklere sahip olduğunu göstermektedir (DAĞGÜLÜ, v.d., 1991).

Geleneksel Türk konutlarında, başlangıçta mekanlar arası geçiş ve hizmet alanı olarak biçimlenen sofa daha sonra sosyal yapının gerektirdiği işlevlere kavuşmuştur. Çok amaçlı kullanımlara açık bir alandır. Türk Evi plan şemasının temel ögesidir. Çeşitli bölgelere göre hayat, hanay, sergah, divanhane, çardak gibi isimler alır (ERUZUN, 1989).

Tanzimatla başlayan Batılılaşma çabaları, başta İstanbul kenti olmak üzere diğer büyük kentlerimizde apartmanlaşmanın başlamasına neden olmuştur. 1950' lerden sonra, kentlerde başlayan hızlı ve yeni yapılaşma; bugünkü niteliksiz yüksek katlı yapıların ister istemez kullanıcı tarafından benimsenmesine neden olmuştur. Böylece Türk Evi'ndeki

evrim, orta sofalı plan tipleri ile son bulmakta ve iç sofanın daralıp koridora, orta sofanın ise küçülüp yalnızca mekanlar arası geçişi sağlayan hole dönüştüğü görülmektedir (ERUZUN, 1989).

2.2. Günümüzdeki Toplu Konut Alanlarının Fiziksel Çevre Açısından Değerlendirilmesi

Kentlerimizin olumsuz görünüşü içinde toplu konut mimarisinin özel bir ağırlığı ve önemi vardır. Çünkü kentteki yapıların büyük çoğunluğu, barınma işlevini karşılayan konuttur. Çünkü bu kadar ağırlığa sahip olan konut dediğimiz bina türünün mimari niteliği o kentin asıl görünüşünü oluşturur (KANDİL, 1995).

Bütün geleneksel evlerin zor yaşam koşullarına karşılık, gerek topluca gerek tek tek büyük güzellikleri vardır. Her yapı, yapanın kendini yeni tasarımlar yapacak bir dahi zannetmediği, bir geleneğin parçası olmak bilgelğinde olan usta veya kalfalar tarafından tekrarlamak yoluyla üretilmiştir. Toprak evlerin toprakla bütünleşen heykel formları ile, ahşap ağırlıklı evlerin zengin çizgileriyle resimleşen cepheleri ulaşılmaz güzellikler sergilemişlerdir. Gelişen teknoloji ve Türkiye'nin batılılaşma sürecine girmesiyle birlikte, 1930' lu yıllarda ilk apartmanlar yapılmaya başlanmıştır. Bu yıllarda ölçekler ve sayılar küçük ama insanlar değerlere saygılıdır. Güzel ve sade evler, küçücük apartmanlar yapılmıştır.

1950' lerde göçler ve hızlı nüfus artışı konut talebini arttırmıştır. DPT toplu konut üretmek, düşük faiz, uzun vadeli kaynak sağlamak ile konuta çözüm bulmaya çalışmıştır. Devlet fonlar sağlayarak toplu konut idaresini kurmuş ve Emlak Bankasının katılımıyla da büyük sayısal gelişmeler olmuştur. İnşaat standardında epeyce yol alınmış fakat tasarımda 1930' ların düzeyinin altında kalınmıştır. Son otuz yılda toplu konut açısından teknolojik ve sayısal gelişmeler olmuş, fakat yeni bir düşünsel öneri yeni bir tasarım denemesi ortaya konamamıştır. Türk halkının öz yaşamını ilgilendiren konut sektöründe yeni bir şeyler yapılmamıştır (VANLI, 1995).

Ülkemizde konut mimarisi olumsuzluk içindedir. Toplu konut denilen alan, tasarım gücünün küçümsendiği, atlandığı ya da unutulduğu; daha çok bankacıların, mühendislerin, politikacıların, müteahhitlerin egemenliğine terk edilmiş bir alan olarak görünmektedir. Toplu konut, tasarım konusu olmaktan çıkmıştır. Ülke yüzeyinde toplu konut uygulamaları kimliksiz anonim lekeler olarak hızla yayılmakta, geleneksel ve özgün çevreleri hızla yok

etmektedir. Oysa ki konut tasarımında ulaşılabilecek mimari düzey kentlerimizin çehresini olumlu yönde değiştirebilir ve uygarlık düzeyimizi daha seçkin bir yere ulaştırabilir (KANDİL, 1995).

Daha çok kültürel yozlaşma ile birlikte izlenen yeni dönemde hızlı kalkınma isteğinin yanı sıra bilimsel araştırmalara ilgisizlik ve güvensizlik, doğal gelişmeye ters yönlendirmeler, Batılı gibi olma, batı kültür ürünlerini kopya etme v.b. çelişik eğilimler benimsenir olmuştur. Böylece batı kültür grupları için hazırlanmış plan tipleri, gerçek gereksinimlerin ne olduğu, teknolojik görünümün ne olacağı saptanmadan Türk kültür grupları için alınıp, köyden kente göç eden kır ekonomisi ailelerine uygulanarak bu insanlar hiçte alışık olmadıkları çok katlı konutlar içinde barınmak zorunda kalmaktadır (ERUZUN, 1989).

Bugünkü toplu konut uygulamaları mimari nitelik açısından değerlendirildiğinde:

Birinci grupta; temel ilke rasyonelliktir. Modüllendirme, standartlaştırma, fabrikasyon ve uygun teknolojiler belirlenir, tasarlanır. Mimari nitelik ise bu sürecin ürünü olarak ortaya çıkar. Başlangıçta ağırlığı yoktur. Günümüzde görünüşlerin yanı sıra planlarında anonimleştiği gözlenmekte; gazetelerde reklam olarak yayınlanan plan ve mekan tipleri birbirine benzemektedir. Planlar genellikle nokta tipi; her katta aynı çekirdek etrafında iki, üç veya dört daire olarak yapılmaktadır. İkinci grup içinde, ister geleneksel süreklilik, isterse post modern denilsin belirli bir mimari nitelik taşıyan tasarımlar yer almaktadır. Üçüncü grupta; plan, çephe, saçak ve kat sayısı olarak yükseklikleri birbirine benzeyen Türkiye'nin hemen her yanında görülen toplu konut tipi yer almaktadır. Yerinde kalıpları hazırlanarak dökülen betonarme karkas strüktürlü, bazen yığma olarakta yapılan bu grup uygulamalar en geniş kesimi oluşturmaktadır. Dördüncü grupta ise, mimari nitelik kaygısının ön planda olduğu, mimarca tasarlanmış toplu konut örnekleri yer almaktadır (KANDİL, 1991).

Kat mülkiyeti yasası, kooperatifleşme v.b. çözüm arayışları, mikro ve makro ölçekte nitelikli çevreler oluşturmak bir yana insani değerleri rastsal ölçülere dönüştürmüştür (ERYILDIZ, 1995). Bu durum spekülâtif hareketlere hız kazandırmakta; bilgi, organizasyon ve finansman yetersizliği sonucu maliyetler yükselmekte ve yapı kalitesi ciddi şekilde düşmektedir. 2985 sayılı kanun ve yönetmeliklerde, konunun yalnızca finansman boyutunun önem kazandığı, konut ve çevresine ilişkin mekansal boyutunun üzerinde durulmadığı izlenmektedir (KOÇ, 1991).

Günümüzdeki uygulamalarda toplu konut alanları, bilinen imar planı tekniği ile yapı adası düzeni ve yapılaşma koşullarından oluşmaktadır. Yer seçimi belli kriterlere (eğim, güneş, rüzgar v.b.) göre belirlenmemiş, elde edilmesi kolay gözüken bölgeler imar planlarında, toplu konut alanı olarak belirlenmektedir. Bütün yer seçimlerinde ucuz ve kolay elde edilir alanlar öncelikli olduğu için konut-işyeri, konut-kent merkezi ilişkileri dikkate alınmamakta bu nedenle toplu konut alanları içe dönük, kent ile bütünleşmeyen bir doku oluşturmaktadır. Özellikle bu tür alanlar kentlerin eteklerinde tey almışlarsa, okul, oyun alanı, ticaret v.b. donatılardan yoksun kalmaktadırlar. Toplu konut alanları yoğunlukları, arazi kullanım katsayıları, ilgili imar planlarında belirtilenlerden daha yüksek olarak gerçekleşmektedir. Buralardaki yapılar arası ilişkiler yıl boyu gün ışığından yararlanma süreleri açısından yeterli değildir ve yaratılan fiziksel çevre standartları yetersizdir.

Toplu konut uygulamalarında geleneksel birikimi yok sayarak yeni bir denemeye girilmesi; gereksinimlere nitel olmaktan çok nicel olarak yanıt verilmiş olması; toplumun değişen strüktürüne uygun esneklikte olmaması, bir yuva olmaktan daha çok piyasa değerlerinin ön plana çıktığı bir meta olması toplu konut çevrelerine daha başlangıcında ölü olarak doğmaya mahkum etmiştir (DİNÇEL, 1991).

2.3. Günümüzdeki Toplu Konut Alanlarının Sosyal Çevre Açısından Değerlendirilmesi

Bugün şehirlerin gelişme bölgelerinde kullanıcının kişisel, sosyal ve kültürel niteliklerinden soyutlanmış olarak tasarlanmış, beklentilerine, yaşam biçimlerine, sosyal ve psikolojik gereksinimlerine cevap verecek nitelikte olmayan yüksek katlı konut blokları yükselmektedir. Oysa geleneksel mimaride ve şehirselleşme sürecinde çözümlerin bir çevre bütünü içinde ele alınması gerekmektedir (KARAMAN, 1991).

Günümüzde toplu konut alanları, kuruldukları bölgenin kent ile ilişkilendirilmesi bir yana sosyal olarak kendi içinde dahi bütünleşmemektedir. Ortaklıkta (kooperatif) süreklilik bulunmaması ve farklı sosyo-kültürel yapıdaki insanların bir araya gelmesi buna neden olmaktadır. Birbiri ile maddi, manevi, sosyal yakınlığı olmayan bireylerin bir araya gelmesi bu toplulukların uyum içinde birlikte yaşamalarına, ilişki kurmalarına ve çevre için güzellikler üretmelerine engeldir.

Toplu konutların ucuz arsa bulma uğruna kent dışında, eteklerinde yerleşmeleri çevrelerindeki diğer kent dokusu ile çarpıcı bir fahıllık göstermektedir. Bu konut alanları

kent merkezine de uzak oldukları için kendi içlerine kapanmaktadır. Ya da çevredeki hisseli ifrazlı veya köy yerleşik alanı merkezini, en yakın merkez olarak kullanarak farklı sosyal gruplar biraraya gelmektedir.

Konut dışı alanlarda, otopark ve çocuk oyun alanı dışında kullanıcıların biraraya geleceği ortak mekanların eksikliği, kişisel iletişimin giderek zorlaştığı için diğer insanlardan uzaklaşma isteği, daha az paylaşma duygusu ve daha zayıf komşuluk ilişkisi gibi davranışların oluşmasına neden olmaktadır (BAYTİN,v.d., 1995).

2.4. Örnek Uygulamalar

Ülkemizde kentsel tasarım ile ilgili çalışmaların uygulanabileceği alanlardan birisi de toplu konut yerleşmeleridir. Fakat bu konudaki kentsel tasarım ilkelerinin göz önünde bulundurulduğu, kentsel çevrenin bütüncül planlama ile tasarlandığı olumlu örneklerin sayısı çok sınırlıdır. Burada olumlu örneklerden bazılarına yer verilmiştir. Bunlardan iki tanesi; Or-An ve Sincan-Elvanköy kentsel kullanıma açık büyük konut yerleşmeleridir. Diğer ikisi ise; Demir Tatil Köyü ve Sürücüler Teras Evler Sitesi, özel amaçlara hizmet eden daha küçük konut gruplarıdır.

2.4.1. Or-An Toplu konut Yerleşimi (1970)

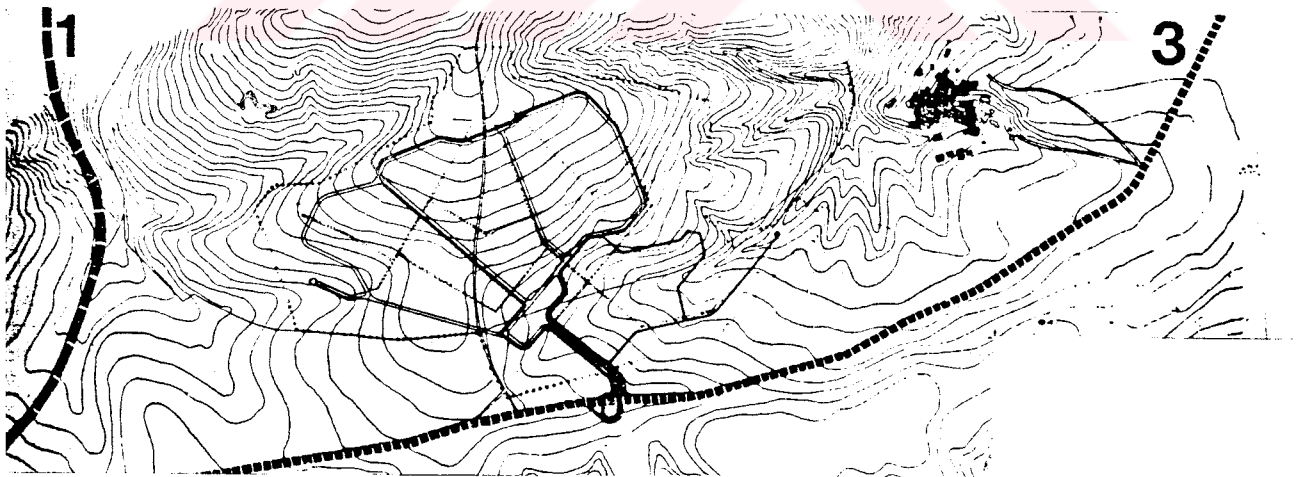
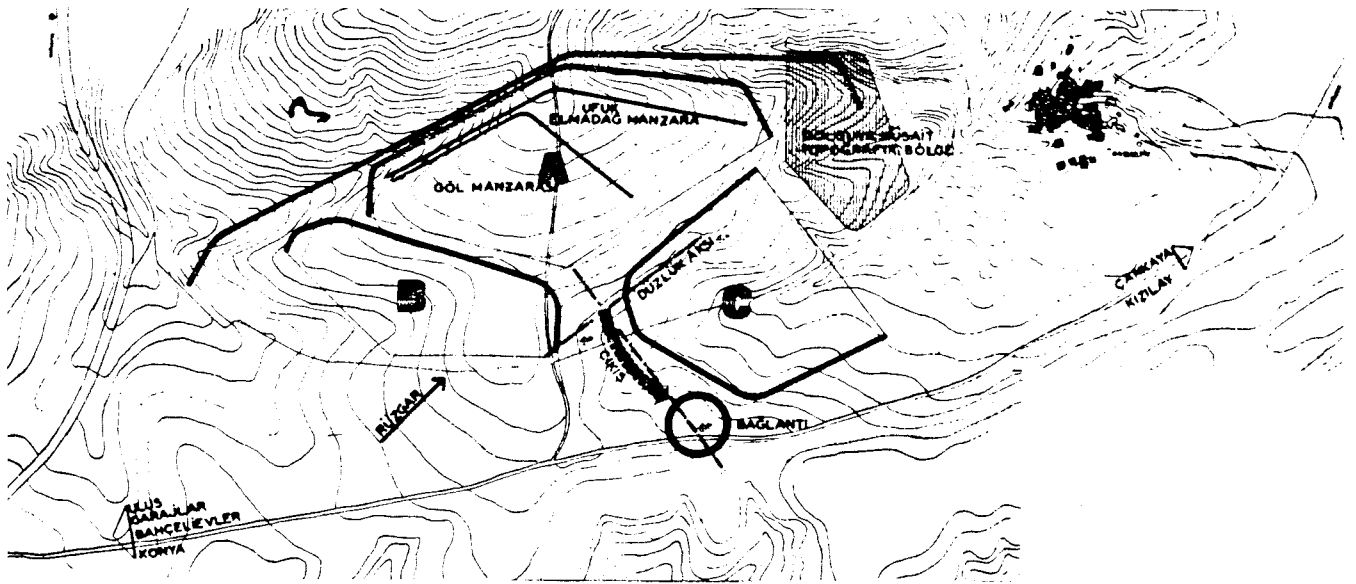
İlk Or-An uygulaması Türkiye şehirleri içinde Ankara'da yapılmıştır.

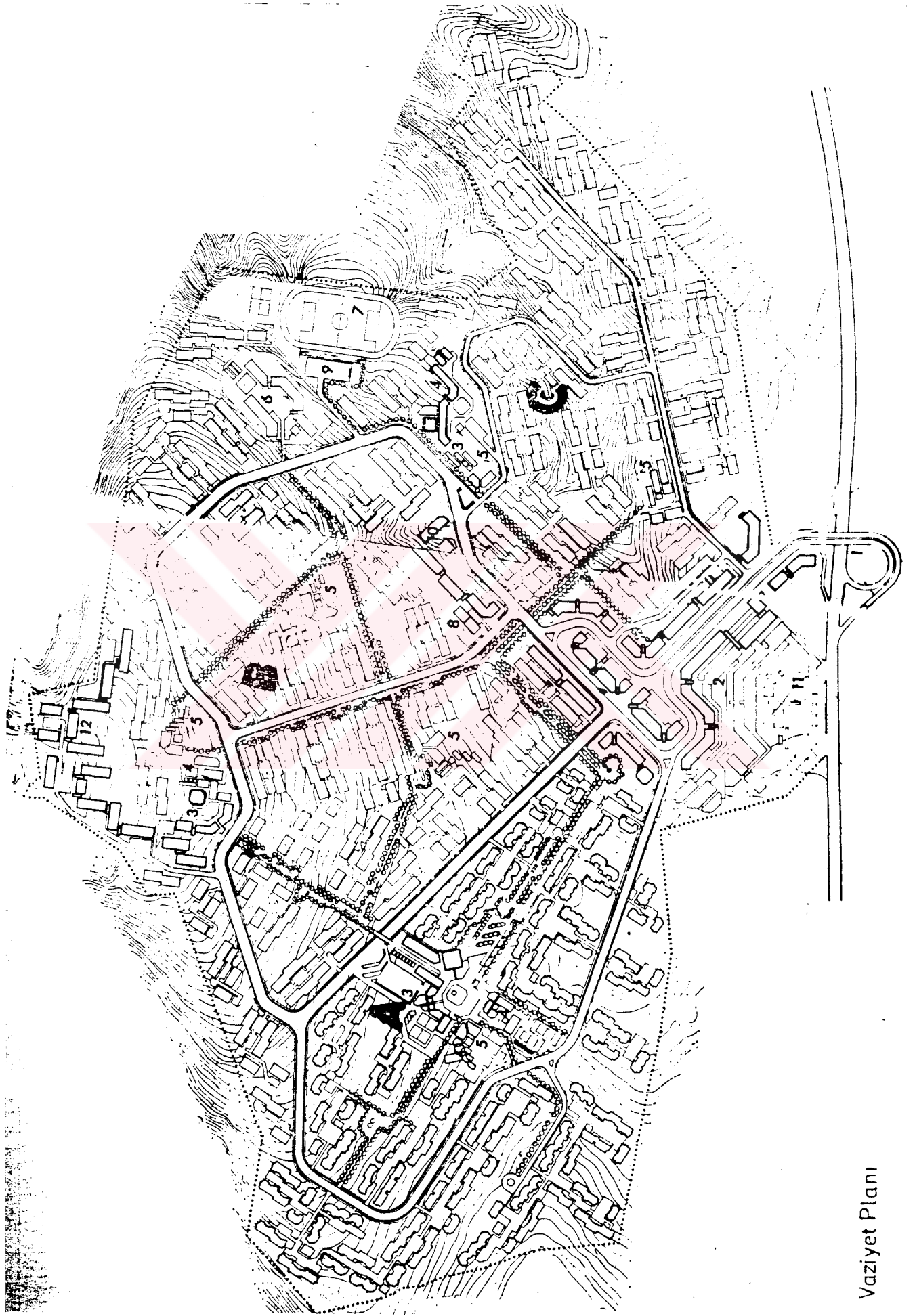
Or-An için genel şehir imgesi iki yoldan geliştirilmiştir. Birisi, mevcut duruma tepki, diğeri fiziksel uygulamaların bir rasyonel etrafında bağdaşabilen yönlerinin güzel bir birleşimidir.

Or-An için özel şehir imgesi dışardan Konya yolundan Ankara'ya geliş yönünde ve bu yolun Çankaya bağlantısı üzerinden görülmektedir. Konya yolundan kapsanan sırtta, yakın yükseklikte ve parçalı yapıların birbirine yaslanması yolu ile doğacak tekstür, elde edilmektedir. Konya yoluna daha hakim olan batı mahallesinin merkezi önünde ve yakınlarında bırakılan boşluk ve bunun içinde meydan platosu ile etrafını çeviren sekiz katlı yapılar, bunların onaltı katlı mesken kulesinin ilgi çekici bir imge olması planlanmaktadır.

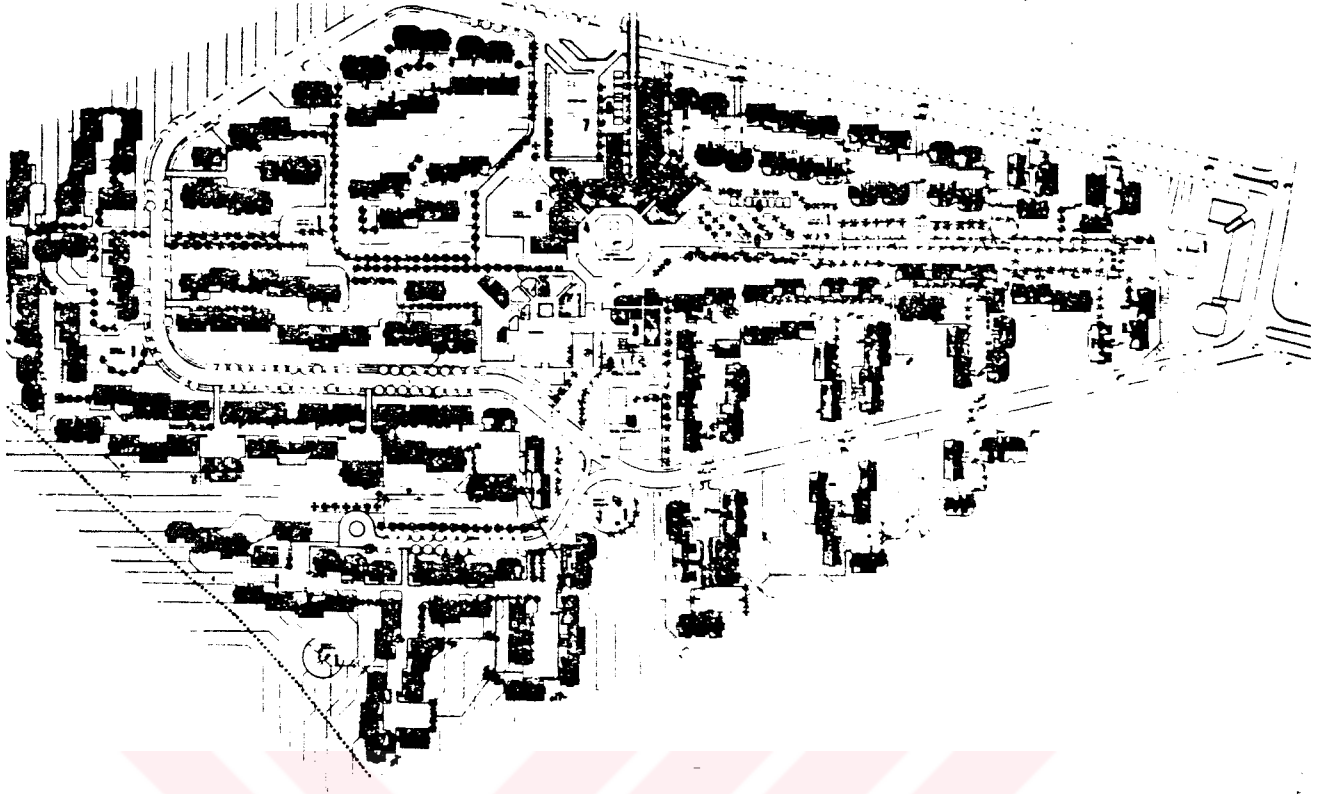
İkinci önemli dış imge Konya yolu-Çankaya bağlantısından şehre doğru verilen açıdandır. Giriş yolunun iki tarafındaki yüksek yapılar Selçuklular, Romalılar v.b. gibi Yunan şehirlerinin büyük kapıları gibi kişiyi karşılamakta ve içine almaktadır. Şehrin içinden

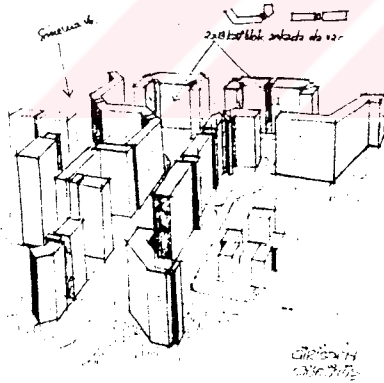

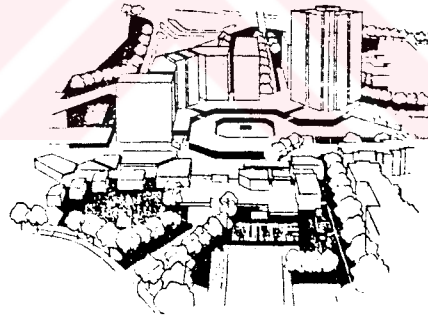
Vaziyet Planı

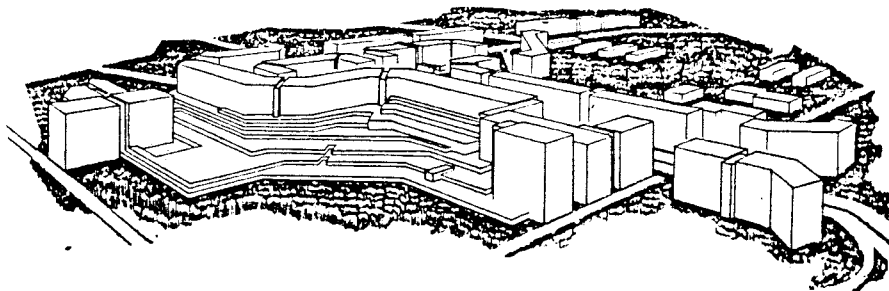
Batı Mahallesi Yerleşim Planı

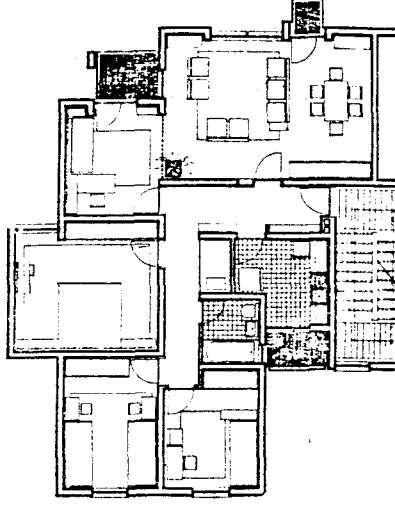

Girişten Görünüş

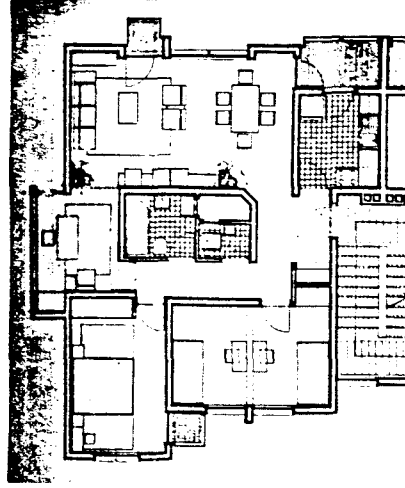

Batı Mahallesi Merkezi

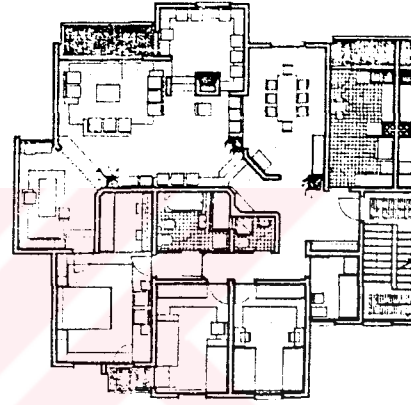

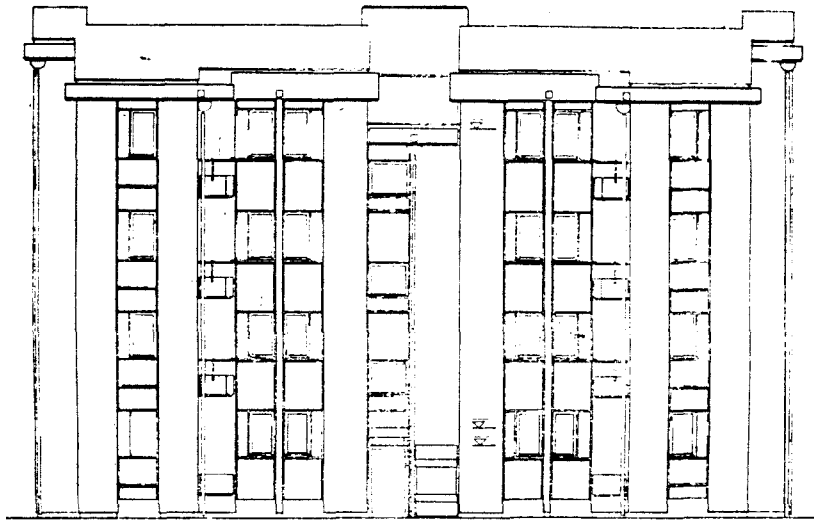
A Tipi

B Tipi

C Tipi

Ön Cephe

görülen imgeler en az dıştan olanlar kadar önemlidir. İç imgeler, apartman gruplarının servis yolu üzerinde verdikleri ölçülerle oluşmaktadır. Apartmanların arka cephelerinin açıldığı bu yollar yaklaşık olarak yapı yüksekliğinde genişliğe sahiptir. Böylece ağacı, saksısı, otoparkı ile çocuklarında oynadığı çamllı bir iç avlu niteliğinde, oturanların hayatına yakınlık getiren bir mekan olmaktadır. Bu mekanlar yer yer genişlemek veya yeşile açılmak yoluyla farklı kimliklere ulaşmaktadırlar.

Apartman gruplarına dış mekanlık yapan bahçeler, konutların gündüz yaşanan bölümlerine manzara, ufuk veya mesafe vermekte olup, dinlendirici ölçü ve niteliğe sahiptirler. Bu fonksiyonu bazen aktif yeşiller-park yollar yüklenmektedir. Bunun sonucunda dinlendirici nitelik, eğlendirici veya oyalayıcı bir canlılığa dönüşmektedir.

Mahalle merkezi alış veriş yapma-eğlenme-oyalanma olaylarının düşük bir hızla olageldiği, küçük bir şehir veya kasaba merkezi niteliğinde, başka bir deyişle güneşe açık bir toplanma yeridir.

Esas merkez ise hayatın daha hızlı olageldiği, toplanma değil, güneş yakın kalabalığa karışma yeridir. Büyükçe şehir merkezi canlılık ve fonksiyonlarını içine alan ve gerekli mimari davranışlarla desteklenmiş yer olmaktadır. Burada herşey canlı ve modern girişimlere imkan verecek esneklikte ve yönde olmaktadır.

2.4.2. Sincan-Elvanköy Toplu Konut Yerleşimi

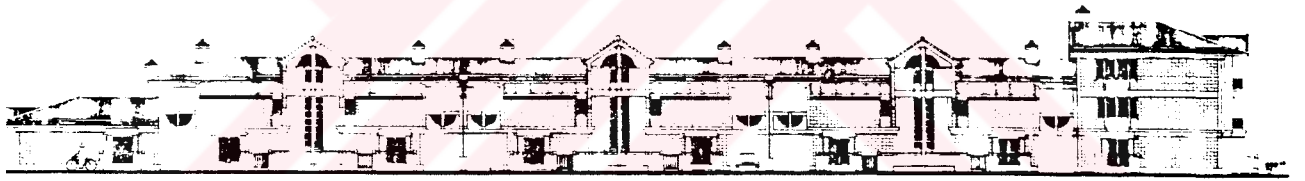
Planlamadaki genel ilkeler;

-Osmanlı uygarlığı ile Osmanlı-Türk şehir geleneğinin, hem iç, hem dış mekanların düzenlenmesinde esas olarak alınması. Böylece toplum yaşamının dış mekanlara (yol, toplanma alanı, çarşı, açık alan), birey yaşamının iç mekanlara (konut) yansıtılmasıdır. Osmanlı-Türk kentinin yapısını biçimlendiren Sokak+Çarşı geleneği, projenin önemli öğelerindendir. Anca bu sokağa çağdaş bir yorum katılmış ve trafik yavaşlatılarak servis olanakları, küçük çocuklar için yakın çevre oyun olanakları sağlanmıştır.

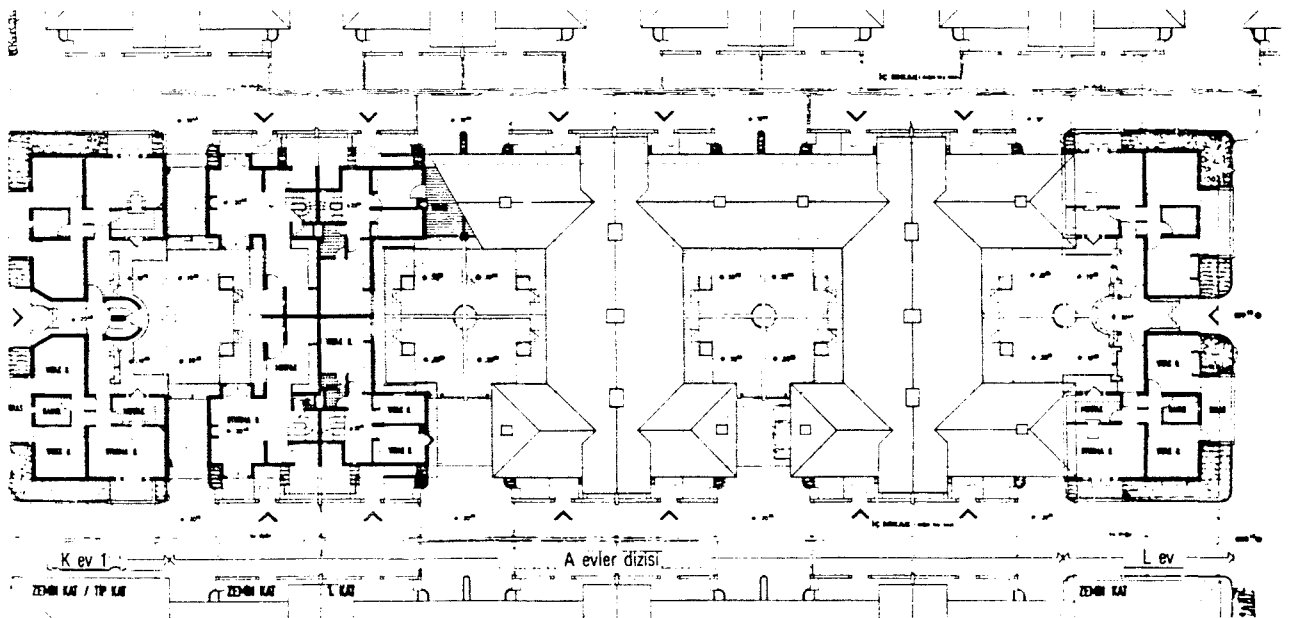
-Gerek tek evi, gerek tüm araziye bütün olarak gören ve düzenleyen çağdaş bir tasarım anlayışı. Bu anlayışta tek yapı, tüm kent ya da alanın doğal özellikleri tek tek ele alınmamakta, organik bir bütünlük içinde görülmektedir. Mimari ve şehircilik birbirinin devamıdır.

İç Sokak

rünüşler

an

-Topografik verilere duyarlı (vadiler, sırtlar), iklim verilerinden (güneş) en çok yararı sağlayacak bir yönelme. Güney-güneybatı güneşine açık sokaklar ve mikroklima yaratıcı özellikleri olan avlulu evler gibi mimari çözümler görülmektedir.

-Zaman içindeki gelişim ve değişmelere açık olabilme. Gerek konutun ele alınışında farklı aile büyüklüklerine göre esneklik ve farklı yaşam biçimlerine göre kendini uygulayabilme, gerekse de dış mekanlar da, yapı grupları arasında ya da işlevlerindeki değişmelere cevap verme olanakları, planlama anlayışının genel hatlarıdır.

Genelde 5 katlı konut bloklarından oluşan bir konut-ticaret aksı, kente asıl görüntüsünü vermektedir. Böylece omurga denilen lineer bir mekan oluşturulmaktadır.

Başlangıç noktası büyük bir çarşıdır (Agora). Bir nevi kapalıçarşı geleneğinin devamıdır. Bu kesim anakentle ulaşım bağının sağlandığı bir "düğüm noktası", bir "ulaşım odağı", bir "kapıdır" ve yüksek bloklar bu mekanı simgelemektedir.

Ancak en önemli nokta; çok amaçlı salonu, kütüphanesi, meydanı, ülenin ve Ankara'nın kültür değerlerini yansıtan plastik öğeleriyle (Hitit Güneşi, Aslan Heykeli) ve saat kulesiyle, sosyal yaşamın merkezi olan orta alandır (Forum).

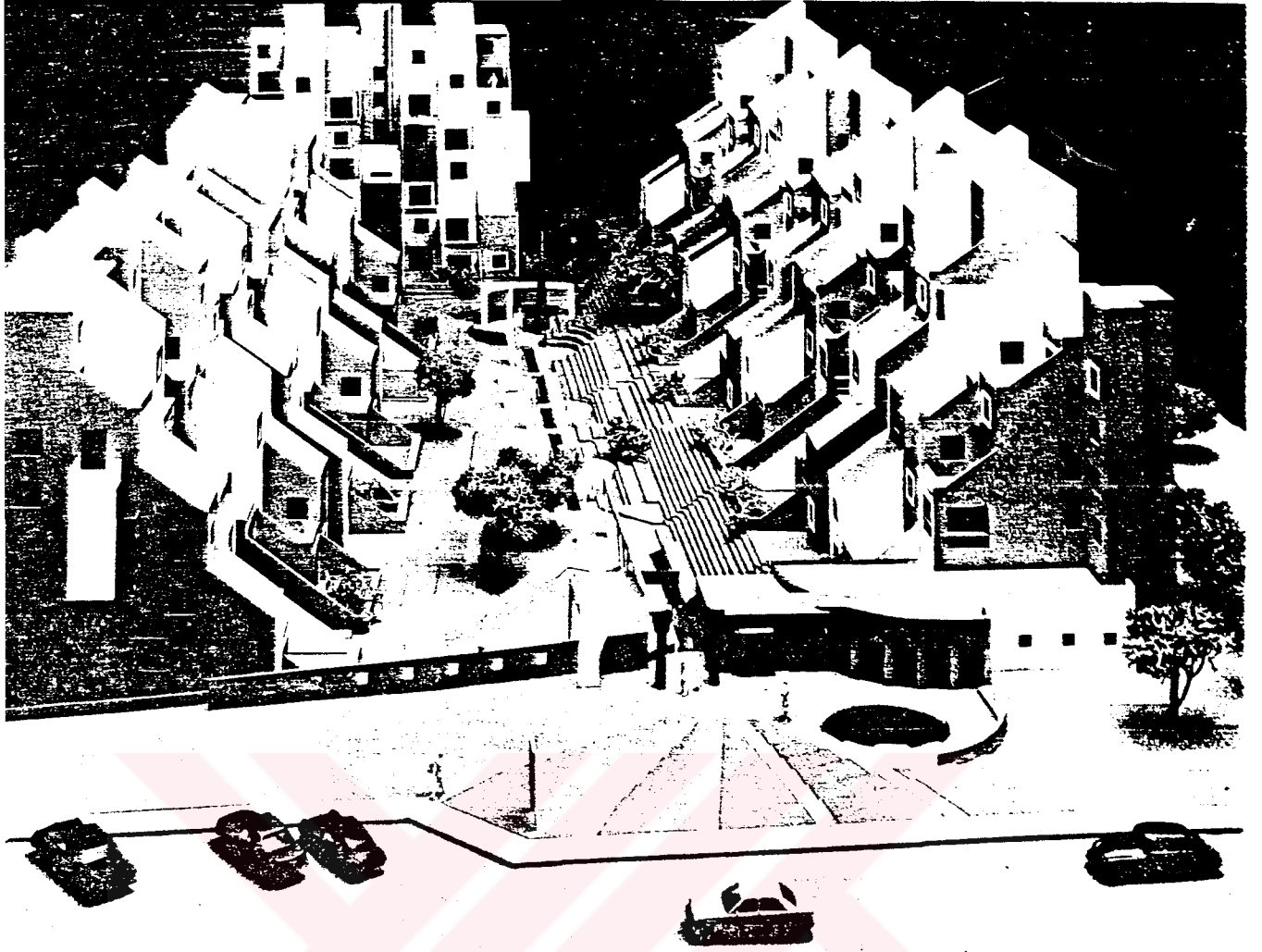
Düğüm noktalarının her seferinde nirengi noktaları ile okunurluğu sağlanmaktadır. Bunlar ya katlı gruplar, ya saat kuleleri, ya da çeşmelerdir.

İşlevlerden yola çıkılarak tasarlanan kent, kuru ve mekanik bir işlevsellik değil; yaşayan, insana değerler katan bir çevre sunmaktadır.

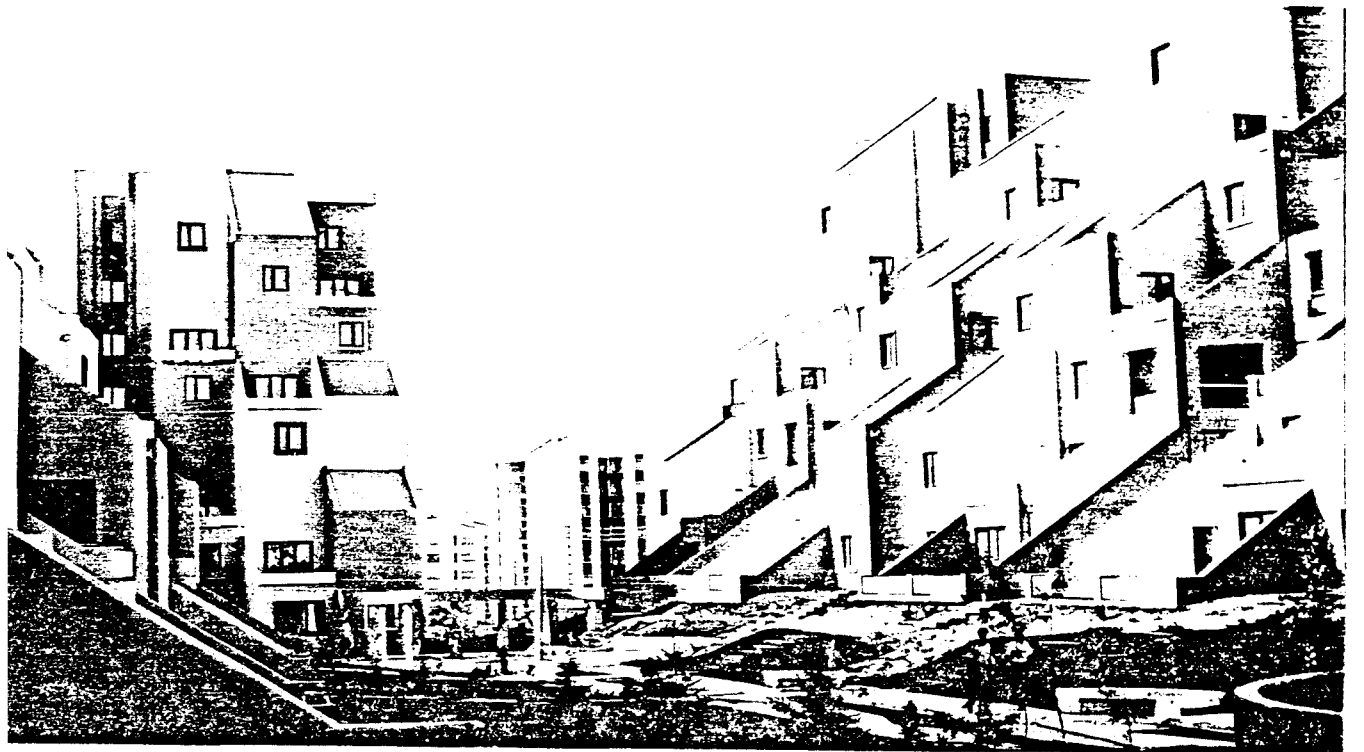
2.4.3. Sürücüler Teras Evler Sitesi

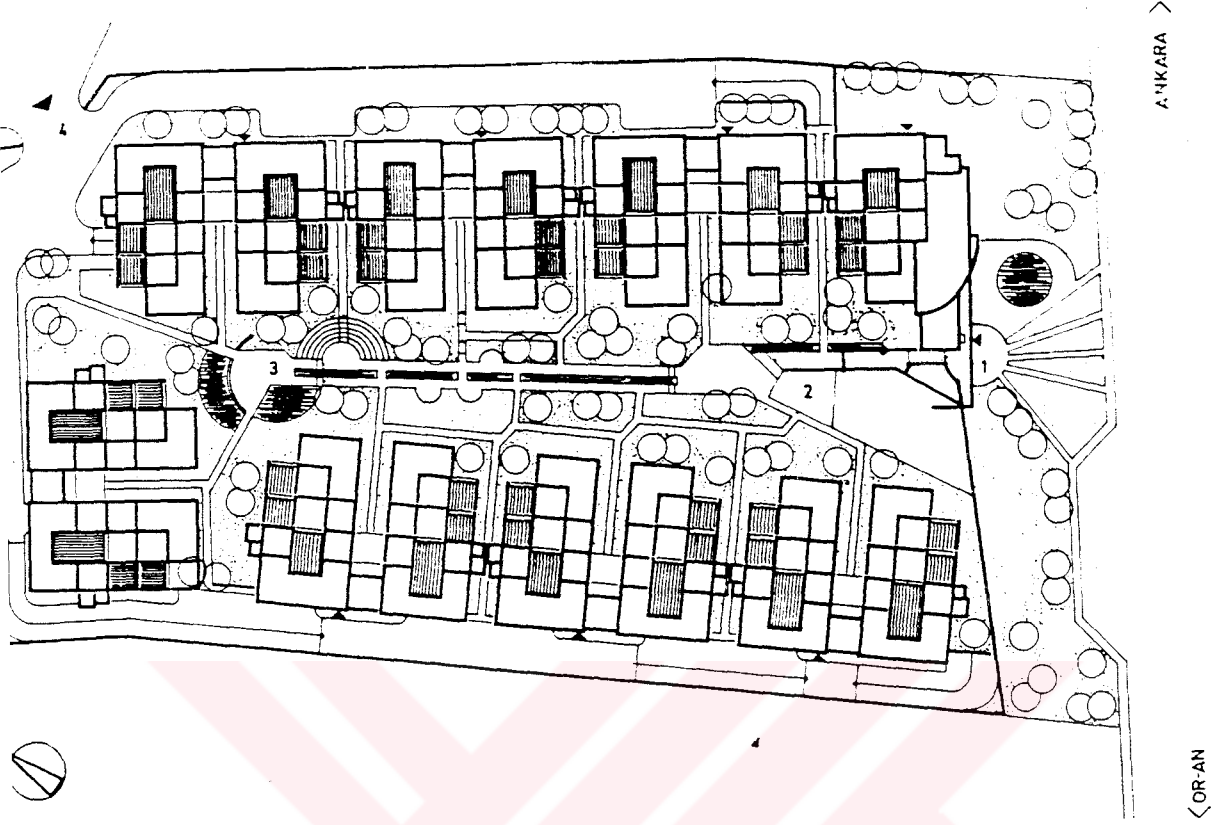
Sürücüler Teras Evler Sitesi Ankara'da Oran yolu üzerinde 14750 metrekare arsa içinde 100 konutun imar çapına uygun yapılması olarak ortaya konulmuştur. Mimari nitelik kaygısının, kentsel tasarım öğelerinin ön planda olduğu bir örnektir.

İmar durumunda kitlelerin şematik olduğuna ilişkin bir kaydın bulunması, özgün bir tasarıma gidebilme olanağını yaratmıştır. Arsanın uygun bir büyüklükte olması ve 100 konut potansiyeli, konunun bir mekansal çevre olarak ele alınabilmesini sağlamaktadır.

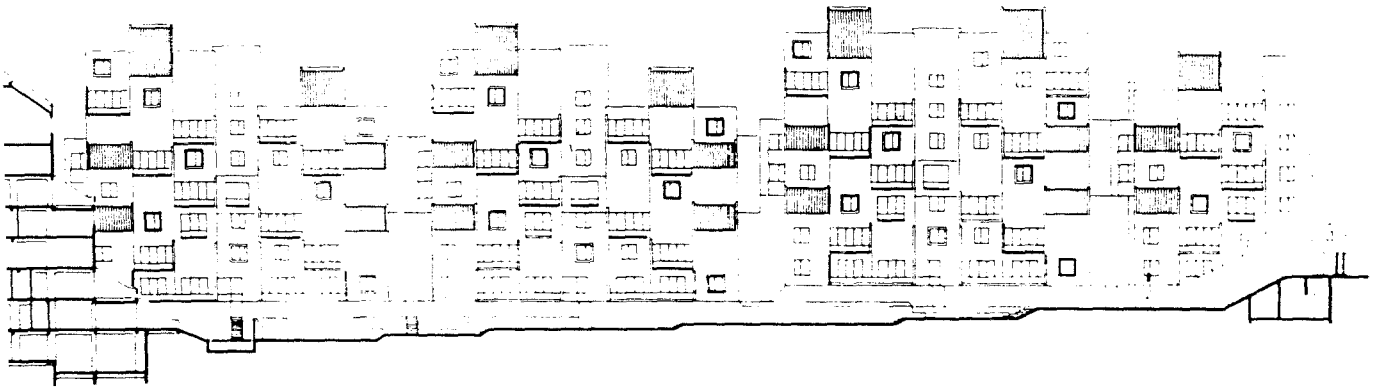

Tek tek blok apartmanlar yerine doğayla bütünleşebilen, komşuluk ilişkilerini sağlayan bir sosyal ve mekansal çevre yaratılabilmesi temel düşünce olmuştur.

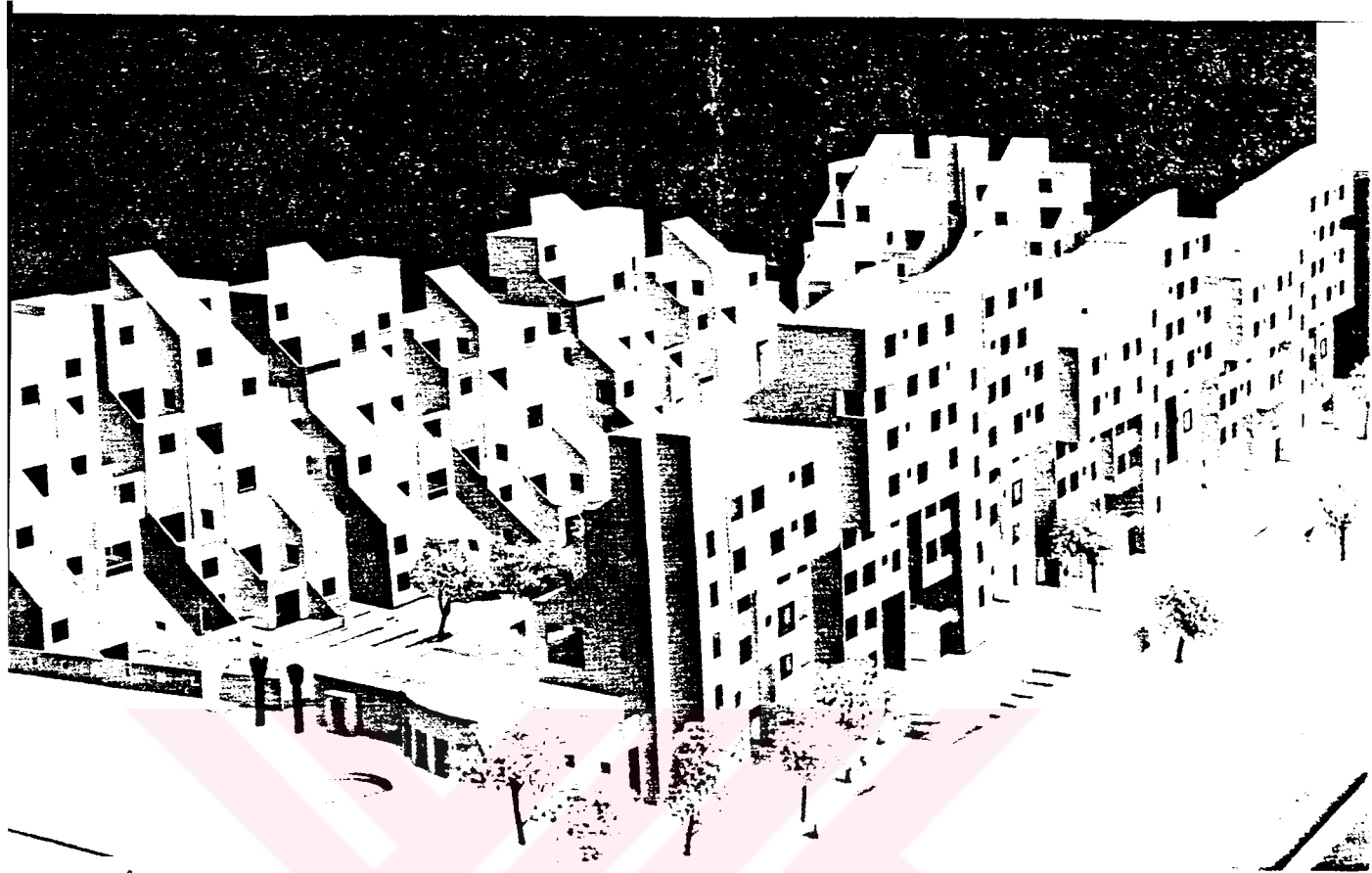

Vaziyet Planı

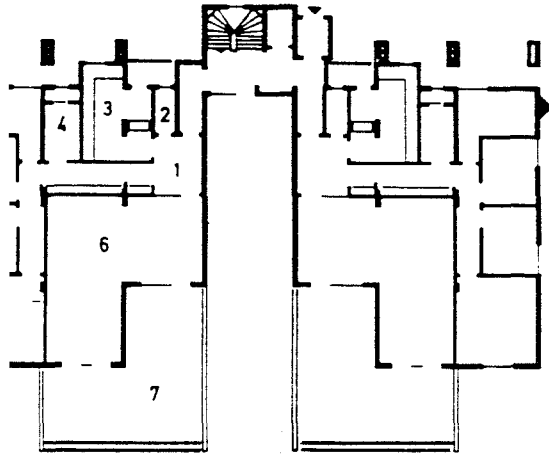

Görünüş

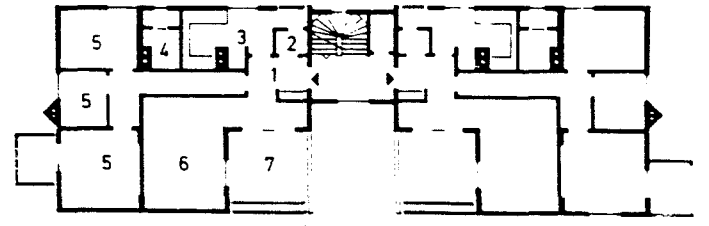

Arsanın yakın çevresindeki düzensiz yapılaşmalar, Oran yolunun gürültüsünden etkilenmeyen içe dönük bir tasarım gerektirmiştir.

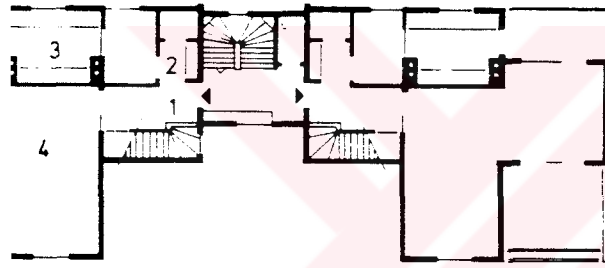

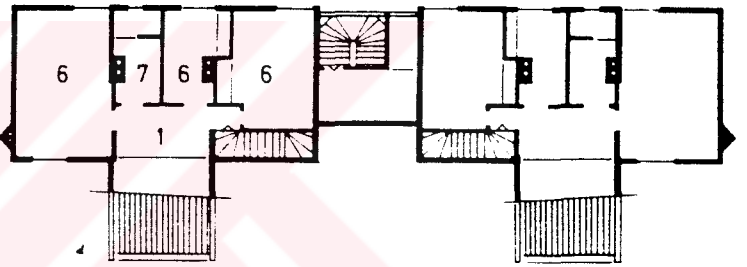
Zemin Kat Planı

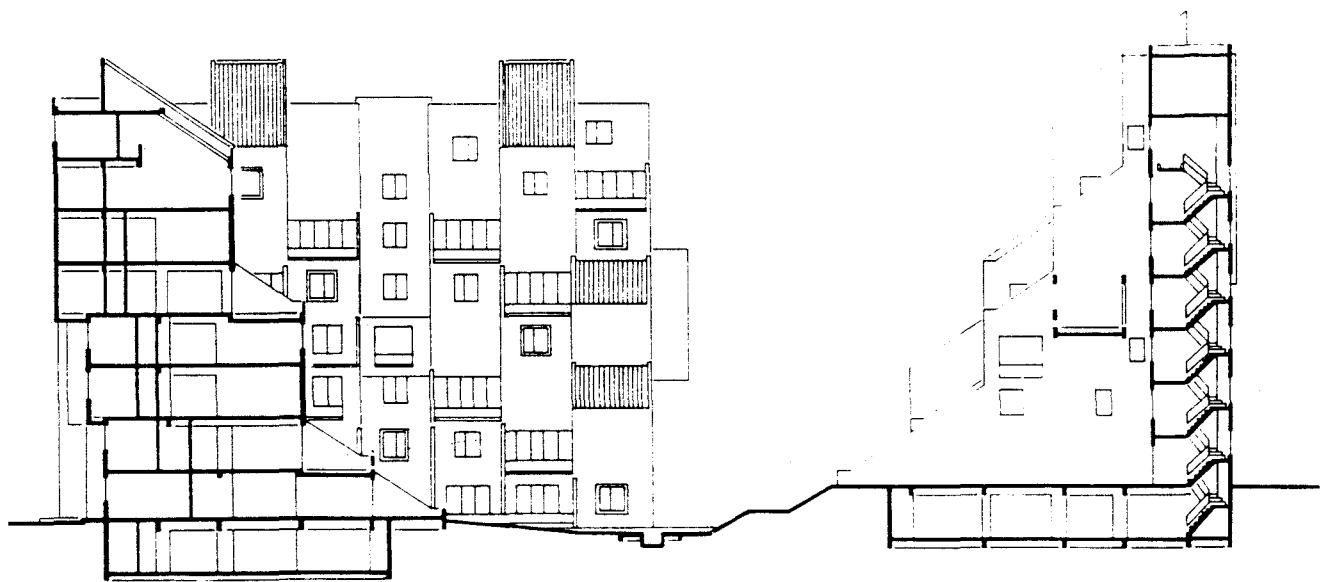
5. Kat Planı

6. Kat Planı

7. Kat Planı

Kesit

Tek tek blok apartmanlar yerine, doğayla bütünleşebilen, komşuluk ilişkilerini sağlayan bir sosyal ve mekansal çevre yaratılabilmesi temel düşünce olmuştur. Arsa yakın çevresindeki düzensiz yapılaşmalar, Oran yolunun gürültüsünden etkilenmeyen içe dönlük, bir tasarımı gerektirmektedir. Mimarlar, 100 konuttan oluşan genel çevreyi Anadolu'nun geleneksel kent imgelerini kullanarak komşuluk ilişkilerinin gelişebileceği bir sosyal çevreye dönüştürme; karşılıklı yamaçlar ve dere ile yeşil bir vadi oluşturarak doğa ile bütünleşmeyi amaçlamışlardır. Ortadaki yeşil mekan, içinden bir dere geçilerek zenginleştirilmiş, tümüyle yayalara ve toplumsal etkinliklere ayrılmıştır.

Sitede küçük bir çarşı, spor ve sağlık merkezi, çocuk bahçesi bulunmaktadır. Farklı büyüklükte daireler birarada tasarlanmıştır.

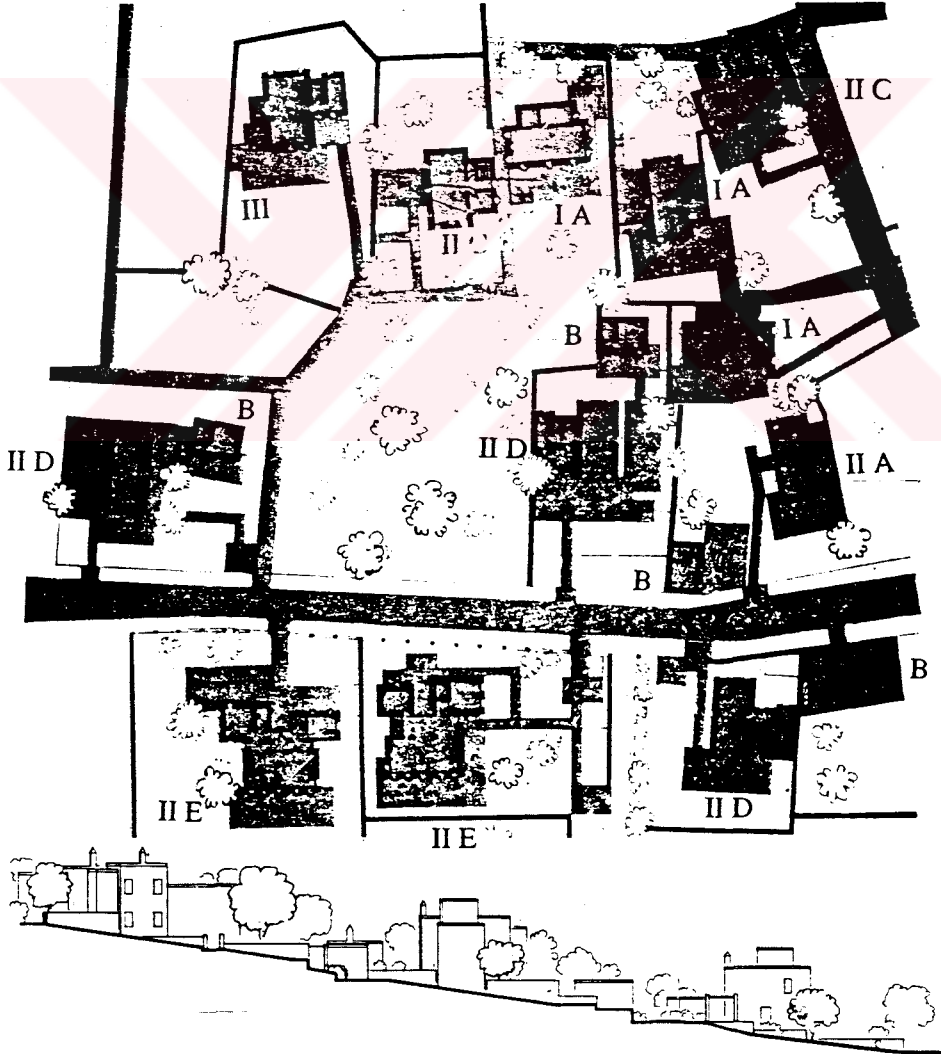
Vadi dışı cephelerdeki son derece yalın yüzeyler, bu yüzeylerdeki kare delikler modern mimarlık hareketinin temelini oluşturan ve günümüzde de bazı tanınmış mimarlarda (Gehry, Ando gibi) devam ettirildiği izlenen estetik tutumu yansıtmaktadır. Bilindiği gibi 1917' de De Stijl, bir yıl sonrada 1919' da Corbusier ve arkadaşı tarafından savunulan pürizm biçimlerin yalınlaştırılmasını, saf biçimlerin tercih edilmesini getirmekteydi. Daha sonraki yıllarda ve günümüzdeki mimarlar arayışlarının çeşitliliği ve giderek hırçınlaşması (dekonstrüktivizmde olduğu gibi biçimleri, strüktürü kırıp döken ya da tüm mimarlık birikimini toptan değiştirmeye kalkışanlar) süreci içinde, bu gergin ve yorucu ortamdan adeta çıkmak ve bir özeleştiriyeye yönelmek istercesine yeniden saf biçimlere daha da yalınlaştırılmış olarak dönen yaklaşımlar dikkati çekmektedir. Terasavle projesinin genel havası bu biçimsel saflığı yansıtmaktadır. Bununla beraber, yalın yüzeyler farklı renklendirilmeleriyle, oranlarıyla, ileri geri hareketlenmeleriyle, genel sukunet ortamı içinde yumuşak bir gerilim de yaratmaktadır. Yüzeyler birbirine çok tanıdık ama ayrı ayrı kimlik kazanmış gibi görünmektedir. Sonuç olarak, sakin, kişilikli, çağdaş mimari niteliği yüksek bir toplu konut çevresi yaratılmaktadır (KANDİL, 1991).

2.4.4. Demir Tatil Köyü (1987)

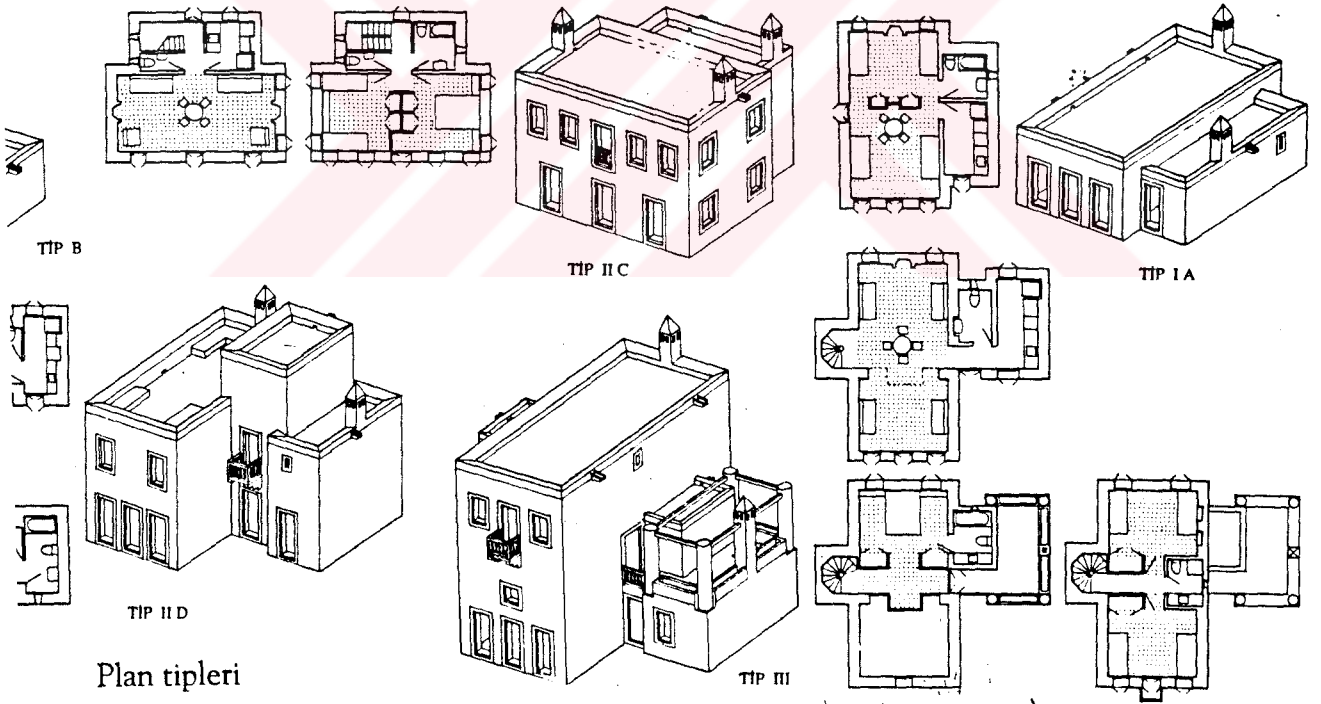
Demir Tatil Köyü'nün şimdiye kadar gerçekleştirilen konut uygulamaları içerisinde özel bir yeri vardır. Kalın, ağır kagir dış kapı kabuğu içine yerleştirilen narin, hafif ara katlardan oluşmaktadır. Ana yaşama ve servis alanları için oluşturulan standart hacimlerle tek-iki-üç katlı 6 tip çeşitleme yaratılmış, bu tiplerin seçiminde kullanıcı ihtiyaçları ön planda tutulmuştur. Tiplerin araziye yerleşmesi için tek katlı evlerin manzara boşluklarına, 3 katlı

İmar planları ile belirlenen sematik ön kararların yerine topoğrafyaya uyumlu, manzara, güneş-gölge, mahremiyet-sukunet unsurlarını, komşuluk ilişkilerini göz - önünde tutan ayrıntılı bir şehir tasarım süreci gerçekleştirilmiştir.

Vaziyet Planı

Plan tipleri

evlerin ise aziyet planının odak noktalarına yerleştirilmesi prensibi getirilmiştir. Kullanıcılar bu örüntü içinde evlerinin yerini ve tipini seçmek serbestisine sahiptirler. Yazlıklarda görülen evlerin sahiplerini kura ile buldukları ve denize yakınlığın tek değer verisi olduğu uygulamalardan çok farklı bir durum mevcuttur. Ayrıca bahçelerde, bahçe ve istinat duvarlarında, yol kenarlarında tasarlanan çardak, set, kaplama ve derz detayları doğal çevreye olumlu katkıda bulunmaktadır. Özellikle kullanıcılara arsaları içinde, belli bir planlama prensibi çerçevesinde son derece esnek ve çeşitli olanaklar tanınabilmesi, Demir Tatil Köyü'nün önemli başarısıdır. Bodrum yarımadasında olumlu koruma niyetleri ile geliştirilen İmar Planının zorlanmakta olduğu, imar planı ölçeğindeki kararların bir yöreyi korumaya ve sıhhatli yönde planlamaya yetmeyeceği, yöredeki diğer uygulamalardan anlaşılmaktadır. Yörede imar planının öngördüğü kullanım şekilleri, yapılanma katsayıları, "Girit Evi" tipinin yozlaşmış bir prizmaya indirgenmiş şeklinin sorumsuzca tekrarlanması ile tanımlanacak bir "Bodrum" mimarisine yol açmıştır. Duyarlı bazı çabaların sınırlı kaldığı bu yörede Demir Tatil Köye, özellikle ortaya koyduğu planlama, ilkeleriyle saygı değer bir uygulama oluşturmaktadır.

Vaziyet planındaki esneklik, evlerin arazi üzerindeki farklı yönlerde yerleşmesi ile, manzara-komşuluk veya güneş nedeniyle cephe açıklıklarının dağılım sistemlerinin değişmesi, yapılar arasındaki uzaklık ve ilişki düzeninin çeşitliliği şeklinde görülmüştür. Her yapı, kendi öz konumuna sahip bir mimari varlık düzeyine ulaştırılmıştır. Tekrar eden pencere, kapı, çardak, baca gibi standart mimari elemanlar ve taş duvar, döşeme dolguları, prekast beton elemanlar yerleşmeye bir bütünlük ve mimari üslup tutarlılığı sağlamıştır (SEYİTHANOĞLU, 1993).

SONUÇ

Türkiye'de devlet diğer pek çok ülkede olduğu gibi konut üretiminin planlı bir şekilde gerçekleşmesi için tedbirler almakta, politikalar geliştirmektedir. Çeşitli dönemlerde ortaya çıkan politikalarda konut üretiminin konut açığını kapatacak şekilde hızlı bir şekilde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Ancak sayısal artış konut sorununu tam olarak çözmemekte ve yeni sorunlar yaratmaktadır. Konut ve çevresinin; burada yaşayanların sosyo-kültürel durumlarına, gereksinimlerine ve beklentilerine cevap verecek nitelikte tasarlanması ve kullanıcının planlama sürecine katılımı sağlanmalıdır. Kullanıcılara çevre bilinci yerleştirilmelidir. Ancak bu şekilde fiziksel ve sosyal çevrede oluşan olumsuzlukların üstesinden gelinebilir (TÜRKOĞLU, 1991).

Belirli bir konut politikasının başarıyla uygulanabilmesi ve belirli bir konut sunum biçiminin desteklenebilmesi, bu yolla konut üretim sürecinde yer alan tüm kişi ve kuruluşların işbirliğine bağlıdır (KOÇ, 1991).

Büyük ölçekli uygulamaların, yaygınlaştırılması yoluyla kentlerin düzenli gelişmelerine katkı sağlanmalıdır. Bu çözüm şehir formunun istenen şekilde oluşmasına imkan verir; boşluklu bir metropoliten bünye sağlanabilir ve yeşil alanlar yaratılma ihtimali arttırılabilir.

Toplu konut yönetmeliklerinde yapı adası ölçeğinde ve konut dışı alanlarla ilgili standartlar geliştirilerek bu alanların, 1/500, 1/200 ölçeklerde kentsel tasarım projeleri hazırlanmalıdır.

Şehrsel yaşamın yer seviyesinde, sokakta, parkta, meydanlardaki yaşamla belirlendiğini unutmamak gerekir. Mimarlığın şehrsel yaşamın bir parçası olarak yerini alması ve mimarların konut alanlarında sosyal ilişkileri arttıracak yönde planlama yapmaları gerekmektedir.

Açık alan düzenlemelerinde, çocuk oyun alanı ve otopark ile beraber değişik aktiviteleri barındıran ve insanları biraraya getiren sosyal bina tasarlanmalıdır (BAYTİN, v.d., 1995).

Bir çevreyi olumlu ya da olumsuz kılan etkenlerin bir bölümü ise ayrıntılardır. Çözümleri veya gerçekleştirilmeleri büyük finansmanlar, organizasyonlar gerektirmeyebilir. Olumlu ayrıntı kimi zaman yeşil üzerinde yer alan renkli bir aydınlatma elemanı, kimi zaman bir taş döşeme, bir pergole, sitenin temizliği, bina cephesinin oranları, rengi, bir yangın musluğu, siteyi tanıtıcı bir levha veya çöp tenekelerini gizleyen bir duvardır. Yani kentsel tasarımla ve kullanımla ilgili özen ve duyarlılıklardır. Kimi zaman ise olumsuz kılanlar, dik bir merdiven veya rampa, yetersiz aydınlatma, çocuk bahçesinin sert zemini, cadde mobilyalarının konumu ve formuna ilişkin sorunlardır. Bu açıdan kentsel tasarım ölçeğine inen vaziyet planları hazırlanması, kullanıcı katılımı ve tasarımda kullanıcı gereksinimlerinin duyarlı tespiti toplu konut alanları için zorunluluk olarak belirlenmektedir (KOÇ, 1991).

Toplu konut alanlarını ve konutu sadece barınma aracı olarak görme alışkanlığı toplumun her kesiminde terk edilmelidir. Mimari tasarım yaklaşımları, yapım sistemleri ve kullanılan malzeme son derece önemlidir (AYDEMİR, 1991). Toplu konut tasarımı yalnızca ekonomik rasyonellik ilkesine bağımlı olmaktan kurtarmak, mimari nitelik kaygılarına önem vermek gerekmektedir. Mimari nitelik açısından, çok tekrarlayan, özelliksiz cephelerden

kaçınılmalı, tek düzelik ve kimliksiz cepheler önlenmelidir. Yöre biçim, malzeme ve süslemeciliğine yer vererek imrendirici bir cephe anlayışına yaklaşılmalıdır.

Mekan organizasyonunda esnek çözümler getirilmelidir. Geleneksel evlerimizdeki çok amaçlı mekan kullanımı ilkesi günümüzde ve gelecekte geçerliliğini sürdürecektir. Bugün tüm kent ve kasabalarda tek düze inşa edilen apartman dairelerindeki mekanların yarısı kullanılabilir. Gündüz salonda yaşanırken yatak odaları kullanılmamakta, gece ise salon kullanılmamaktadır. Oysa gece ve gündüz evde tüm mekanlardan yararlanılmalıdır. Böylece daha küçük evlerde ama daha büyük mekanlarda yaşama olanağı elde edilmiş olacaktır (ERUZUN, 1989).

Gelecekte daha yaşanılır konut çevreleri oluşturmada bugünkü çevrelerdeki olumsuz ve olumlu yönlerin gözlenmesinin ayrı bir önemi vardır. Toplu konut alanlarında gözlenen sorunlar; yer seçimi (kentle-planla bağlantısı kurulmamış, izole, aşırı eğimli, eğim yönü ters v.b.) planlaması, verilen yoğunluk kararları (aşırı yoğunluklar), seçilen konut tipi (kullanıcı ile uyumu, estetik nitelikleri), konutların büyüklüğü, iç planlarının uygunluğu, konutların yönlendirilmesi, konutlar arası oluşturulan mekanlar (büyüklüğü, işlevi), konut alanlarındaki kentsel teknik ve sosyal altyapının durumu, inşaatların niteliği, yeşil alan düzenlemeleri, oluşmuş çevrenin bakımı ve yönetimi gibi başlıklar altında ele alınabilir. Bu sorunlar konut üretim sürecinin organizasyon-planlama-tasarım-yapım-bakım-yönetim gibi farklı aşamalarıyla ilgilidir (KOÇ, 1991).

SONUÇ

Tarihi çevreye, doğaya, insana duyarlı yeni kent planları yapılmalıdır. Mevcut yerleşme dokusunu yok sayıp, boş arazi planlanırcasına üretilmekte olan imar planlarına son verilmeli, yörede yapılacak geniş araştırmalara dayalı, halkın katılımının sağlanacağı, geleneksel yerleşme düzeni ilkelerinin bugün geçerli olabileceklerini benimseyen duyarlı kent planları üretilmelidir. Ancak bundan sonra gelecekteki kentlerimizi kültürel süreklilik içinde geliştirebilme olanağı yakalanmış olacaktır (ERUZUN, 1989).

Geleneksel değerler; fonksiyonalizm ve ekonomik girdilerle yerini hızla rasyonel değerlere bırakmaktadır. Öte yandan bugün dünyada geleneksel kültürün bir değer olduğundan söz edilmekte ve bu değerler insan yaşamının anlamı ve devamı olarak görülmektedir. Evrensel çözüm bulmak doğru değildir. Şehirlere kendine özgü bir planlama ve kimlik kazandırılmalıdır (TÜRKOĞLU, 1991).

Türkiye'de kullanıcılara çevre bilincinin yerleştirilmesi gereklidir. Ancak bu şekilde fiziksel ve sosyal çevrede oluşan olumsuzlukların üstesinden gelinebilir (TÜRKOĞLU, 1991). Halk mimarlık ve kentsel tasarım konusunda bilinçlendirilmeli ve tasarım süreci içinde belirli kararların alınmasında çoğulcu katılım sağlanmalıdır. Böylelikle katılım süreci içerisinde, insan işlevlerine, merkezi yönetimli planlama süreci içerisinde olduğundan daha iyi uyarlanmış çevreler yaratılabilir (ÖNAL, 1994).

Türkiye'de son otuz yıldır planlama çalışmalarında gerçek anlamda plan hedeflerine ulaşamamış tasarım ilkeleri gerçekleştirilememiştir. Kentsel estetiği oluşturan öğeler ortadan kalkmış, planlamada tasarım ilkeleri yer almamış ve planlama sürecinde kentlerin özgün dokusu kaybolmuştur.

Şehirciliğin kurumsal sistemi oluşturulurken planlama-tasarım süreç bütünleşmesine gidilmeli yasal ve kurumsal yapıda kentsel tasarım uygulama zorunluluğu yerini almalıdır. Böylece "Kentsel Tasarım"ı planlama eylemine katarak imar planları ile bütünleşmesi ve tamamlanması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

AKSOYLU, Sevin; "Türkiye'de Toplu Konut Politikaları Türkiye'de ve Eskişehir'de Toplu Konut Uygulamaları", Türkiye'de Son 10 Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, 13-14-15 Kasım 1991, Y.T.Ü., İstanbul

ARTUR Ali, AKIN Atauz ; "İşbölümü ve Mimarlık-Planlama Meslekleri", Mimarlık, 82/2, s.176, s.13-16

AYDEMİR, E.Seliha; "İmar Mevzuatı", Mimarlık, Sayı '89/5, s.50-52

AYDEMİR, Şinasi; "İzlenen Toplu Konut Politikaları Işığında Toplu Konut ve Yakın Çevreleri Tasarımı Eksikleri Nelerdir ?", Türkiye'de Son 10 Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, 13-14-15 Kasım 1991, Y.T.Ü., İstanbul

BAKAN Kayhan, KONUK Güzin; "Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi", Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü, 1987

BAYOĞLU, Ayşe; "Mülkiyet Rejimlerinin Kent Formuna ve Planlamasına Etkileri Tekirdağ Örneği", Yük.Lis.Bit.Tezi-A/23, Y.T.Ü., Mim.Fak., Şeh.Böl.Pl.Böl., İst.-1983

BEYRU, Rauf; "Türkiye'de İmar Planları Çalışmaları Konusunda", Mimarlık Dergisi, s.1966/11, s.46-48

BİLGİN Hürriyet, ÖZCAN Gül Berna; "İmar ve Şehir Planlama Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkileri", T.B.M.M. Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:40, 1987

BİLSEL Ayça, BİLSEL Güven; "Fiziksel Planlamalar Dizisinde Uygulanan-Uygulanmayan Planlama Kademeleri", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3.Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-7-8 Kasım 1991, İzmir

BİLSEL Ayça, BİLSEL Güven, BİLSEL Cana; "Kentsel Tasarım Tekniği", Mimarlık, s. '89/5, s.54-55

ÇETİNER, Ayten; "Türkiye'de İmar Planlama Eylemleri ve Dayanması Gereken Bilimsel Kurallar", Doktora Tezi, İ.T.Ü., Mim.Fak., İstanbul, 1965

ÇUBUK M.,YÜKSEL G., KARABEY H.; "Yapılanmamış Kentsel-Kamusal Dış Mekanlar", Yapı, 1978/6, s.30, s.25-54

ÇUBUK, Mehmet; "Kentsel Tasarım", Tasarım Dergisi, Eylül 1991, s.16, s.100-104

DAĞGÜLÜ İbrahim, LOMLU Erol; "Türkiye'de Toplu Konut Sorununa Kültürel Açidan Yaklaşım", Türkiye'de Son 10 Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, 13-14-15 Kasım 1991, Y.T.Ü., İstanbul

DİKEÇ, Mustafa; "Esnekliğe Açık Üç Boyutlu İmar Yönetmeliği", Mimarlık, s.95/265, s.53

DİVANLIOĞLU, Demir; "Mimarlıkta Biçimlerin Oluşma Etkenleri", Doçentlik Tezi, İ.D.M.M.A. Mim.Fak., İstanbul, 1980

DUYGULUER, Feridun; "İmar ve Şehir Planlama Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkileri", T.B.M.M. Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:38

ERUZUN, Cengiz; "Kültürel Süreklilik İçinde Türkevi", Mimarlık, s.89/4, s.68-71

GERAY Cevat, ÖZEN Haldun; "Yeni İmar Düzeni Mi? İmar Anarşisi Mi?", Mimarlık, 85/4, s.214, yıl:23

GÖK, Tamer; "İmar Mevzuatının Değerlendirilmesi", İmar Planları Yapım ve Uygulama Süreçleri Semineri, S.P.M.M.O., Ankara, 1981

- GÖK, Tamer; "Kent Planlama ile İlgili Yasal Kurallardan Seçmeler", O.D.T.Ü., Ankara, 1980
- GÜVEN, Birkan; "Türkiye'de Kentsel Çevrenin Biçimlenişinde Plancı ve Mimarın Etkinliği", Derleme, Mimarlık, 1976/1, s.146, s.17-19
- İDİL, Baran; "Planlama Nereye Doğru Gidiyor?", Mimarlık, s. '89/5, s.53-54
- İLTER, Tevfik; "Tasarımın Tarihçesi", Şehrsel Tasarım ve Planlama Kuram ve Teknikleri Seminer Çalışması, Y.T.Ü., Sos.Bil.Ens., İstanbul, 1984
- İMAR VE İSKAN BAKANLIĞI; "50 Yılda İmar ve Yerleşme", Ankara, 1973
- İNANKUL, Şule; "Planlı Dönemde İmar Planlarının Mülkiyet Üzerine Etkileri", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3.Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-7-8 Kasım 1991, İzmir
- KANDİL, Mustafa; "Mimari Tasarım Açısından Toplu Konut", Türkiye'de Son 10 Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, 13-14-15 Kasım 1991, Y.T.Ü., İstanbul
- KARAMAN, Aykut; "Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik", 1.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991, M.S.Ü., Mim.Fak., Şeh.Böl.PL.Böl., İstanbul, 1992
- KELEŞ, Ruşen; "Kentleşme Politikası", İmge Kitabevi Yayınları: 13, 1990, Ankara
- KELEŞ, Ruşen; "Planlı Dönemin Plansız Kentleşmesi", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3.Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-7-8 Kasım 1991, İzmir
- KILAĞ, Z.Arzu; "Kentsel Tasarımın Gelişimi ve Gelişmede Rol Alan Teorisyenler", Şehrsel Tasarım-Planlama Kuram ve Teknikleri Seminer Çalışması, Y.T.Ü., Sos.Bil.Ens., İstanbul, 1985

KİPER Perihan, YENER Selçuk; "Türkiye'de İmar Planı Ön Çalışmalarının Tarihi Gelişimi, Çıkmazları", İmar Planları Yapım ve Uygulama Süreçleri Semineri, S.P.M.M.O., Ankara, 1981

KOÇ, Hülya; "Son 30 Yılda Türkiye'de Konut Politikaları ve Konut Kooperatifleri Konut Üretimi", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3.Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-7-8 Kasım 1991, İzmir

KONUK, Güzin; "Kentsel Tasarımda 3.Boyut Getirme Ölçütleri ve Ülkemiz İçin Geniş Kapsamlı Bir Model Önerisi", Doktora Tezi, D.G.S.A., 1979

KORTAN, Enis; "Kentsel Tasarım, Kentsel Estetik", 2.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992, M.S.Ü., MİM Fak., Şeh.Böl.PL.Böl., İstanbul, 1993

KUBAN, Doğan; "Gelecek Açısından Günümüz Mimari ve Şehircilik Uygulamalarının Eleştirisi", Mimarlık Dergisi, s. '68/7, s.13-19

MİMARLIK; 1970/8, s.82, s.22-41

MİMARLIK; 1989/6, s.29-31

MİMARLIK DEKORASYON; 1992/11, s.15, s.52-64

ÖZAYDIN, Gülşen; "Kentsel Tasarım Kapsamında Tarihi Kentsel Mekanlarda Arayüzlerin Düzenlenmesine Sistemli Bir Yaklaşım", Doktora Tezi, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enst., İstanbul, 1993

ÖZAYDIN, Levent; "Planlama Hedeflerinin Gerçekleştirilmesinde Tasarım İlkeleri ve Finansman Parametreleri", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3.Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-7-8 Kasım 1991, İzmir

ÖZBAY, Hasan; "İmar Yönetmelikleri ve Sorunlar", Mimarlık, Sayı '89/5, s.48-49

ÖZBAY, Hasan; "Kent ve Mimar", Mimarlık, Sayı '89/5, s.44-47

SEYİTHANOĞLU, Kadriye; "Demir Tatil Köyü", Mimarlık, s.93/251, s.62

TEKELİ, İlhan; "Kent Planlaması Konuşmaları", T.B.M.M., Mimarlar Odası Yayınları

TEKELİ, İlhan; "II.Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye'nin Kent Planlaması Pratiğindeki Gelişmeler", İmar Planları Yapım ve Uygulama Süreçleri Semineri, S.P.M.M.O., Ankara, 1981

TÜRKOĞLU, Handan; "Türkiye'de Toplu Konut Üretimi İçin Uygulanan Yöntemlerin Değerlendirilmesi", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3.Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-7-8 Kasım 1991, İzmir

ULKAY, Sadi; "Mimarlığın Genel İlkeleri", Yeterlik Çalışması, İ.D.M.M.A., Mim.Böl., Yapı ve Proje Kürsüsü, İstanbul, 1974

UZEL, Ahmet; "Kent Planlama Yasal Çerçevesi ve Kentsel Tasarım", 1.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991, M.S.Ü., Mim.Fak., Şeh.Böl.Pl.Böl., İstanbul, 1992

ÜNAL, Erol; "İmar Planlama Uygulama", T.C.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Yayın:35, Ankara, 1989

YÜREKLİ, Ferhan; "Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması", Doktora Tezi, İ.T.Ü., Mim.Fak., İstanbul, 1977

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Sedef Bilgin
Doğum Tarihi	19 Mart 1970
Doğum Yeri	İstanbul

EĞİTİM

Tuzla İlkokulu	1976-1981
Kartal Tuzla Lisesi	1981-1987
Y.T.Ü.Mim.Fak.Mimarlık Bölümü	1987-1992
Y.T.Ü.Fen Bil.Enst.Şeh.Böl.Pl.Böl.Yük.Lis.Eğt.	1992-

İŞ DENEYİMİ

Pale Mim.Bürosu / Moda	1991
Yıldırım Sağlıkova Mim.Bürosu / Nişantaşı	1992
Söğüt Seramik	1995